

T. B. M. M.

TUTANAK DERGİSİ

Kırk beşinci Birleşim

17 . II . 1953 Salı

İçindekiler

	Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	352
2. — Havale edilen kâğıtlar	352
3. — Yoklama	352
4. — Görüşülen işler	352
1. — 1953 yılı Bütçe kanunu lâyihası	352
ve Bütçe Komisyonu raporu (1/473)	376
	399,399
5. — Sorular ve cevaplar	410
A — Yazılı soru	410
1. — Trabzon Mebusu Cahid Zamiangil'in, altın terhini mukabilinde elde edilmiş kredilerden 31 . XII . 1952 tarihine kadar ödenmesi gereken miktarın vâdesinde ödenmiş olup olmadığına dair sorusuna Maliye Vekili Hasan Polatkan'ın yazılı cevabı (6/941)	410

B. M. M.

Kitaplığı

Es. No. : 953-354

Remiz : A 2 100

100-C

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Birinci Oturum

1953 yılı Bütçe kanunu lâyihasının tümü üzerinde Maliye Vekilinin izahatı dinlenildi. Birleşime ara verildi.

İkinci Oturum

1953 yılı Bütçe kanunu lâyihasının tümü üzerinde görüşüldü.

17. II. 1953 Salı günü saat 10 da toplanılmak üzere birleşime son verildi.

Reis
İçel Mebusu
R. Koraltan

Kâtip
Kayseri Mebusu
İ. Kirazoğlu

Kâtip
İstanbul Mebusu
F. Tckil

2. — HAVALE EDİLEN KAĞITLAR

Rapor

1. — 1952 yılı Bütçe Kanununun 3 ncu maddesinin (b) fıkrasının hükümden kaldırılması

ve yerine yeni bir fıkra konulması hakkında kanun lâyihası ve Bütçe Komisyonu raporu (1/548) (Gündeme)

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 10,15

REİS — Reisvekili Celâl Yardımcı

KÂTIPLER : Ömer Mart (Çanakkle), İhsan Gülez (Bolu)

3. — YOKLAMA

REİS — Yoklama yapacağız.
(Yoklama yapıldı.)

REİS — Birleşimi açıyorum.

4. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — 1953 yılı Bütçe Kanunu lâyihası ve Bütçe Komisyonu raporu (1/473)

REİS — Geçen Birleşimdeki müzakerelere devam ediyoruz. Söz Ekrem Alican'ındır, buyurunuz.

EKREM ALICAN (Kocaeli) — Muhterem arkadaşlar, 1953 mali yılı Bütçesi hakkındaki görüşlerimi izaha girişmeden evvel, bu bütçenin umumi karakteri hakkında kısaca mâruzatta bulunmak isterim.

1953 Bütçesi; 5978 sayılı ek ödenek kanuniyle yapılmış ilâveler de dâhil olmak üzere, 1952 Bütçesine nazaran 175 milyon lirası cari masraflara, 117 milyon lirası yatırım masraflarına ait olmak üzere ceman 292 milyon liralık bir artışı ihtiva etmekte ve bu suretle 2 milyar 123 milyon lira

gibi mali tarihimizde rekor teşkil edecek bir miktara yükselmiş bulunmaktadır.

Bütçenin masraf tertiplerindeki bu inkışafa muvazi olarak, hattâ nispet itibariyle biraz daha yüksek rakamlar halinde gelir tertiplerinde de inkışaf kaydedilmekte ve 1952 yılının inisiyal gelir rakamları yekânı olan 1 551 455 000 liraya nazaran 1953 yılının gelir bütçesi 408 399 000 lira fazlasıyla 1 959 854 000 liralık bir yekânı ihtiva etmektedir.

Gelir artışından vergilerimize isabet eden 395 869 000 liranın 118 150 000 lirası vasıtasız vergilerimizde, 277 719 000 lirası da tekel gelirleriyle birlikte vasıtalı vergilerimizdedir.

Şu hale göre; vergilerimizde vâkı % 27.2 nispetindeki tezyüdün % 19.01 i vasıtalı, % 8.01 i de vasıtasız vergilerimize isabet etmektedir.

Bu suretle geçen yıl olduğu gibi bu yıl da gelir bütçemizin % 94 nün vergiler hasılatıyla karşılandığı, vergilerimizin % 73 nün vasıtalı, % 27 sinin vasıtasız vergilerden ibaret bulunduğu meydana çıkmaktadır.

Masraf tertiplerinin millî ekonomiyi kalkındırıcı mahiyetindeki geniş tahsislerine rağmen, kalkınma hamlemizinin gelir bütçesine sağladığı mukabil imkânlar Türk maliyesini 1952 Bütçesine nazaran denk bütçe esasına biraz daha yaklaştırmış ve 1953 Bütçemizin açığı 1952 Bütçesininin 200 milyon lirası karşısında 163 milyon liraya inmiştir.

Partimiz iktidarı tarafından üç seneden beri takip edilmekte olan realist iktisadi politikanın Devlet Bütçesine akseden bu müspet neticeleri dolayısıyla Hükümeti tebrik etmeyi bir vazife adederim.

1953 Bütçesinin unumî neticeleri hakkındaki düşüncelerimi böylece hulâsa ettikten sonra, bütçenin bünyesi içerisine girmek ve bu mevzudaki düşünce ve kanaatimi gene kısaca izah etmek isterim.

Evvellâ şu hususu arz edeyim ki; 1953 Bütçesinin taşıdığı büyük yapıcı karektere ve bu bütçenin nefsinde topladığı bütün müspet icraat işaretlere rağmen, bu bütçeyi Yüksek Meclise taktim ederken hazırlamış olduğu gerekçede Hükümet, hâdiseleri izah ve dünle bugünü memleketimizle diğer memleketler iktisadî durumlarını mukayese mevzularında bazan rakamları fazla zorlamakta ve zaman zaman objektif olmak vasfını

kaybeder gözükmektedir. Bu mütalâama vuzuh verebilmek için gerekçeden bâzı misaller almak suretiyle fikirlerimi izah edeyim :

a) Gerekçede dünya fiyat hareketlerinden bahsolunurken 1950 yılının ilk altı aylık toptan eşya fiyatları vasatileri 100 itibariyle fiyatların 1952 de Belçika'da 144 e, İtalya'da 130 a, Amerika'da 116 ya kadar yükseldiği yolundaki mütalâaları, Ekonomi ve Ticaret Vekâleti tarafından nesredilmekte bulunan konjonktür dergisi ve Birleşmiş Milletlerin aylık istatistik bültenleri teyit etmemektedir.

Nitekim Temmuz - Eylül 1952 devresine ait Konjonktür dergisini tetkik ettiğimizde, 1950 yılı toptan eşya fiyatları vasatileri 100 itibariyle, 1952 yılında bu fiyatların Belçika'da 144 ü değil 123 ü, İtalya'da 130 u değil 110 u, Amerika'da 116 yı değil 109 u geçmediğini müşahade ederiz. Bu rakamları Birleşmiş Milletler aylık istatistik bültenleri de teyit etmektedirler. 1951 yılına ait rakamlar dahi bu son rakamlardan farklı değildir.

Bu mevzuda dikkate şayan olan bir cihet de dünyanın iktisaden nispeten geri olan memleketlerine ait rakamların, iktisaden ileri olan memleketler rakamlarına nazaran, memleketimiz rakamlarında olduğu gibi, oldukça mühim mikyaslarda düşüklük göstermeleridir.

Meselâ gene Konjonktür dergisine ve Birleşmiş Milletler aylık istatistik bültenlerine göre aşağıdaki memleketler geçinme endeksleri 1950 den bu yana şu şekilde bir seyir takip etmektedirler:

Iran	1950 vasatisi	100	itibariyle	1952 de	en çok	116
Mısır	»	»	»	»	»	114
Lübnan	»	»	»	»	»	112
Hindistan	»	»	»	»	»	110
Pakistan	»	»	»	»	»	108
Guatamala	»	»	»	»	»	107
Filipin	»	»	»	»	»	104

Şu halde iktisadi kaidelere pek de uygun düşmeyen bu durum karşısında neticeye ulaşırken mutelif memleketlerin ihşai malûmat toplanan müesseseleri arasındaki kifayet farklarını ve usullerdeki tenevvüleri de dikkat nazarından uzak tutmamak icap eder.

Muhtelif vekâletler bütçelerini tetkik etmiş olan Bütçe Komisyonu raportörlerinin ra-

porlarını dikkatle incelemeye vakit bulmuş olan arkadaşlar görmüş olacaklardır ki; bu raporlarda, aynı mevzular üzerinde ve aynı yıllara ait verilen rakamlar arasında oldukça mühim farklar meydana gelmektedir.

Hattâ memleketimizde yalnız Türkiye Şeker Şirketi fabrikaları tarafından işlenen pancar miktarlarında dahi Ekonomi ve Ticaret Vekâleti

raportörünün raporundaki rakamlar ile İşletmeler Vekâleti raportörünün raporundaki rakamlar arasında farklar mevcuttur.

Bunlara mümasil diğer farklı rakamları görmek isteyen arkadaşlarıma Bütçe Komisyonunun, Ekonomi ve Ticaret ve İşletmeler vekâletleri ve gelir bütçesi raportörlerinin raporlarındaki ihşai malûmatı karşılaştırmalarını tavsiye ederim.

Sırf bizdeki ihşai malûmatın noksanlığına işaret etmek maksadıyla verdiğim bu misaller, peşinen arz edeyim ki, hiçbir arkadaşına târiz maksadını gütmemektedir.

Şu halde bu mevzudaki mâruzatıma nihayet vermeden önce gerek teşkilât gerekse çalışma usulleri bakımından İstatistik Umum Müdürlüğüne; memleketin umumi gidişi hakkında sıhhatli rakamlara nâhip olmanın büyük ehemmiyetiyle mütenasip bir veçhe vermesini Hükümetten temenni etmek her halde yerinde bir hareket olur.

B) Türkiye Millî geliri ve nüfus başına isabet eden yıllık gelir rakamları arasında Halk partisi iktidarının son bütçesi olan 1950 Bütçe Kanunu gerekçesi ile 1953 Bütçe Kanunu gerekçesinde verilen rakamlar arasında dikkate sayan tefavütler mevcuttur.

Meselâ 1950 Bütçe gerekçesinde 1949 yılı Millî geliri olarak ve İstatistik Umum Müdürlüğü'nün 275 sayılı yayınındaki esaslara göre hazırlandığı bildirilerek ifade olunan rakam 10 232 344 000 liradır. 1953 yılı Bütçe gerekçesinde bu rakam 8 101 000 000 lira olarak beyan edilmektedir.

Geçinme endekslerine göre paramızın 1949'daki kıymetiyle bugünkü kıymeti hemen hemen müsavî olduğundan aradaki iki küsur milyarlık farkın para kıymetindeki artışla izahı tabiatıyla mümkün değildir.

Bu rakamlara müstenit ve 1949 yılına ait nüfus başına isabet eden yıllık gelirlerde 1950 Bütçe gerekçesinde 521,22 ve 1953 Bütçe gerekçesinde 320 lira olarak gösterilmektedir.

İşin diğer dikkate şayan bir noktası Sayın Maliye Vekilinin bütçe konuşmasındaki bu mevzu mütaallik mütalâaları ile 1953 Bütçe gerekçesindeki mütalâalar arasında bâzı mertebe farkları olmasıdır.

Nitekim önümüzdeki bütçe gerekçesi dördüncü sahifesinde 1938 den 1949 senesine kadar Mil-

lî gelinde hiçbir artış kaydedilmediğini, buna mukabil vâkı nüfus tezayüdü dolayısıyla 1938 in 381 liralık nüfus başına isabet eden yıllık gelirinin 1949 da 320 liraya düştüğünü beyan ederken Sayın Maliye Vekili 1938 den 1950 ye kadar yıllık vasatı Millî gelir artışının yüzde 2 küsur olduğunu ve bu suretle 1938 de 381 lira olan nüfus başına isabet eden gelirin 1950 de 394 liraya ulaştığını söylemektedir.

Aynı vekâletin aynı servisleri tarafından hazırlanan çeşitli vesikalardaki bu farkların sebeplerini Sayın Maliye Vekili izah lûtfunda bulunursa rakamlara karşı içimizde uyanmaya başlamış bulunan tereddütleri izale etmiş olur.

(C) İktisadi Devlet Teşekkülleri mülhak bütçeli dairelerin Hazine kefaletini haiz bonolar mekanizması ile finansmanlarının tamamen durdurulduğu, hattâ 1952 de mevcut borçlardan bir miktar azaltmalar yapıldığı yolundaki mütalâalar da eldeki rakamlara göre hakikatın tam ifadesi olmasa gerektir. Nitekim Maliye Vekâleti Bütçesi Devlet borçları kısmı raportörünün raporunda verdiği rakamlara göre 25. III. 1953 tarihinde bu teşekkül ve dairelerin Merkez Bankasına olan 654 887 712 liralık borçları 27. XII. 1952 tarihinde yani 1952 yılı sonunda 1 198 904 056 liraya yükselmiştir. Artan miktardan Toprak Mahsulleri Ofisine isabet eden 406 milyon lirayı tenzil ettiğimiz takdirde 25. III. 1950 - 27. XII. 1952 devresinde bu borçlarda yine 138 016 343 liralık bir artış kaydedildiğini müşahade ederiz. Bu artışın 129 milyon lirası 1950 ve 1951; sekiz küsur milyon lirası da 1952 yılına isabet etmektedir.

Kaldı ki, Toprak Mahsulleri Ofisi de yıldan yıla oldukça kabarık rakamlar halinde yükselen ve 1952 yılı sonunda 522 milyon liraya ulaşan borçlarını kanaatimizce elindeki yüksek maliyetli stokların likidasyonu sonunda dahi ödemek imkânından mahrumdur.

Bütün bu mâruzatımla ieraatını rakamlarla kıymetlendirmek gibi cidden takdire lâyık bir metod takip eden Hükümetin rakamlara ifade ettikleri değerleri verirken daha objektif olmasını temenni etmek istediğim izahtan vâreste bir hakikattir.

Bütçe gerekçesi üzerindeki mütalâalarıma burada nihayet vererek 1953 Bütçesinin esası hakkındaki maruzatımın izahına geçeyim;

Bugün Türk bütçesi yukarıda da arzettiğim

gibi takip edilen realist iktisadi politika neticesinde iki milyarın üstüne çıkan bir tahsis imkânına kavuştuğuna göre; bütçenin yıllardan beri alışlagelmiş tertiplerini bir tarafa bırakarak, bir an için düşüncelerimizi yalnız bu rakam üzerinde teksif ve bütçe sistemimizi yeni baştan kurduğumuzu kabul edersek acaba bütçemize mevzu tahsisleri yine aynı istikametlere mi tevehh ederdik?

Kanaatimce iktidara geçtiğimiz günden ve ilk bütçemizden itibaren bize düşen vazife; geçmiş yılların partimiz programının vaz'ettiği zihniyete aykırı emrivakilerini mevcut olagelmiş müstesap hakları ihlâl etmeden veya mümkün olduğu kadar az ihlâl ederek bertaraf etmek ve Devlet bütçesini en kısa zamanda kendi görüşümüze uygun bir istikamete tevehh etmektir. Bugüne kadar yaptığımız iş bu mevzuda önümüze engel çıkarmıyacak hususları yerine getirmek, engel çıkaracakları istikbale terketmekten ibaret olmuştur. Bunu bir teşbihle izah etmek icabederse biz elimize verilen gıdasız kalmış ve operasyona lüzum gösteren bir hastalıkla da malûl hastanın yalnız gıdasızlığını gidermeye gayret ve fakat güç olduğu için operasyon işini istikbale talik ettik.

Nitekim bu hattı hareketin tabii neticesi olarak 1951 Bütçesinden itibaren memleketin topyekûn maddi kalkınmasına gerekli tahsislerde artırımlar yapılmış, kredi ve istihsal politikalarımızı buna göre ayarlamak imkânları sağlanmış ve bugünkü iktisadi gelişmeler kısa zamanda meydana gelmiştir. Ama bunun yanında, milletimizi yıllardan beri meşgul eden idari ıslahat devri, birtakım palyatif tedbirler dışında bir türlü açılmamış ve bütçelerimiz bu bakımdan eski yıllarda kendilerine tahmil edilmiş olan yükleri taşımakta devam etmişlerdir.

Memleket meselelerini bu mütalâanın ışığı altında tetkik edersek bugün bu memlekette yıllık cari masrafları yekûnu yirmi milyonu geçen Gümrük ve İnhisarlar, İşletmeler ve Ulaştırma vekâletlerinin hikmeti vücudunu izah etmekte müşkülât çekeriz. Masrafları bir tarafa, bu vekâletlerin Devlet idaresinde zaruri kıldığı kırtasiyecilik dahi kaldırılmaları için kâfi bir sebep olsa gerektir. Eski idareden tevâris ettiğimiz ve bu memlekette münevver kitleyi yalnız memuriyet sınıfları içerisinde barındırmak maksat ve gayelerinin bir neticesi olan bu çeşit fuzuli teşkilâtı

idame etmekte masraflarının sebeplerini anlamak cidden müşküldür.

Devlet idaresine girmiş bu çeşit muhtelif teşkilâtı yeniden organize etmek ihtiyacını hissetmediğimiz ve bu mevzuda radikal hareketlere bir türlü girişmediğimiz içindir ki, Devlet bütçesinde yıldan yıla muazzam artışlar kaydeden ve bugün mülhak bütçelerle birlikte yıllık mürettebatı bir milyara yaklaşan personel masraflarına bir türlü durdurmak imkânını bulamamaktayız. Geçen yıl personel masraflarında yalnız Devlet bütçesinde 70 küsur milyon liralık bir artış kaydedilmişti. Bu yıl mülhak bütçelerle birlikte yeniden 70 milyonluk bir artış mevcuttur. Normal olarak her yıl hizmetlerde vâkı tevessül dolayısıyla personel masraflarının artacağını kabul etmekten tabii birşey olamaz. Fakat bizim gibi iktisadi imkânları kıt bir memlekette bir taraftan geniş kadrolar âtil bir vaziyette dururken ve barem sistemimiz çalışan memurları kâfi derecede terfi ve terfi etmezken diğer taraftan yeni kadrolar ihdas etmek, bilmiyorum ne derece müdafaaası kabül bir fikirdir.

İdari rejimimizin bugün her kesçe malûm olan ve geçen yıl yaptığım bütçe konuşmasında uzun uzun izahına çalıştığım hastalıklarını bu yıl da tekrara lüzum görmüyorum.

Şimdi ikinci bir mevzua geçiyorum :

Bugün bu memlekette bütün vatandaşları, Meclisi, Hükümeti çok yakından alâkadâr eden bir Millî mesele vardır ki, o da orman dâvasıdır.

Esefle söylemek lâzımdır ki, bu dâvanın halli için bugüne kadar bir kanun tasarısından başka birşey yapılmış değildir.

Bu tasarının kanuniyet kesbetmesiyle de bu millî meselenin halledilmiş olacağına ben şahsan inanmamaktayım.

Kanaatimce orman mevzuunu bir dâva olarak ele aldığımızda aşağıdaki realiteleri teker teker mütalâa etmek ve ondan sonra derdin devasını aramak mecburiyetindeyiz.

1. Mühassısların ifadelerine göre bu memlekette 6.500 - 7.000 köy, yani takriben 3.000.000 nüfus orman içinde ve orman kenarında yaşamakta ve bunun en az üçte biri yani bir milyonluk bir nüfus kitlesi tamamen orman içinde bulunmaktadır.

Geçimini muhhasıran ormandan temin etmek

mecburiyetinde bulunan bu fakir vatandaş kitlesine başka bir geçim vasıtası temin etmediğimiz müddetçe, hangi kanunu çıkartırsak çıkartalım, ormanlarımızın bugün hâd bir şekil almış olan katliamı devam edecek ve bu memleket bir gün ormansız kalmak felâketi ile karşı karşıya gelebilecektir.

2. Memleketimiz orman bakımından esasen fakir bir memlekettir. En nikbin hesaplarla bugün mevcut olduğu bildirilen on milyon hektarlık orman mevcudumuz yurt ölçüsünün ancak % 13 üdür. Müttehassıslar bu nispet % 30 u bulmadıkça ormanın kolektif hizmetlerinden istifade edilemeyeceğini, orman mahsulleri ihtiyacının karşılanamayacağını beyan etmektedirler.

3. Gene müttehassısların ifadelerine göre Türkiye tabiaten orman için gayrimüsaait bir iklim kuşağında bulunmaktadır. Ve memleketimizde orman bakımından iklim nekes ve cimridir. Bu mevzuda bir Fin âliminin aşağıki sözleri bizleri epeyce düşündürse gerektir:

«Şimalî Avrupa'da tahrip edilen ormanın yerine, iklim müsait olduğu için yenisinin gelmesi, insanların zararlı müdahalesi olmazsa, kolaydır. Orta Avrupa'da tahrip edilen ormanın yerine yenisinin gelmesi insan gayreti olursa imkân dâhilindedir. Cenubi Avrupa'da ise insan gayreti de olsa bu pek güç ve hattâ imkânsızdır.»

O halde arkadaşlar, bu memleket realiteleri karşısında bizler orman mevzuunu ya köy yolları köy içme suları, memleket bayındırlığı mevzularında olduğu gibi millî bir mesele olarak ele almak, yahut memleketin ormansız kalması, çoraklaşması gibi bir felâkete göz yummak tarihi mesuliyetini omuzlarımızda taşımak şıklarından birini tercih mecburiyetindeyiz.

Bu sene bu dâvayı bu cepheden tutmuş ve halli cidden güç olan bu meseleyi halletmeye azmetmiş olaydık artan malî imkânlarımız karşısında en za 100 milyon liralık bir tahsisi orman mevzuuna ayrılabilir ve bununla orman içindeki köylülerin ormandan çıkarılıp iskân işine başlayabilirdik. Bu 100 milyon lira geçen yıla nazaran bütçemizde meydana gelen 192 milyon liralık artıştan bu sene yatırımlara fazladan ayırdığımız miktarın tenzilinden sonra çıkacak rakamdan başka bir şey leğildir.

Hükümetin hiç olmazsa bundan sonra bu millî meselemize lâıyk olduğu ehemmiyeti vereceğini ve füzuli vekâletleri, füzuli teşkilâtı ilga ederek

kuracağı bir İskân Vekâleti marifetiyle çeşitli iskân işlerimizi düzenliyeceğini ümit ederim.

Şimdi üçüncü bir mevzuu kısaca arz etmek isterim :

Memleketin kalkınması istikametinde Devlet Bütçesine koyduğumuz yüksek rakamlı tahsislerin, hattâ bankalara bilhassa Ziraat ve Emlâk Kredi bankalarına temin olunan geniş kredi imkânlarının, birtakım tamamlayıcı tedbirlerle en yüksek verimi sağlayacak bir surette kullanılmasını ve muhtelif icra organları arasındaki gerekli koordinasyon zihniyetini bir türlü tahakkuk ettirmemekteyiz.

Meselâ köy yolları, köy içme suları için geniş tahsisler ayırıp vilâyetlere gönderiyoruz. Fakat bunların vilâyetlerde sarf şekillerini tanzim bakımından tedbirlerimiz noksan kaldığı için bu tahsisler birçok yerlerde geliş güzel bir şekilde harcanmak durumuna kolayca girebilmektedirler.

Ziraat Bankası kanaliyle köylüye geniş krediler açıyor, fakat bu krediler sayesinde elde olunan motörlü vasıtaların yedek parçalarını ve bakımlarını temin hususunda köylüyü kendi haline terk ediyoruz.

Memlekette geniş bir meskensizler zümresi mevcut iken Emlâk, Kredi Bankasının kredilerinden istifade edenlerin daha çok akaar temini maksadiyle apartman yaptırarak kimseler olduğunu da pekâlâ müşahede etmekteyiz.

50 000 nüfuslu bir şehir olan Adapazarı'nın fakir vatandaşları için 200 000 liralık bir plasman temininde veya temin olunduğu bildirilen plasmanın ihtiyaç sahiplerine kredi şeklinde tevziinde bizler milletvekili olarak bin bir müşkülâta uğrarken, bu bankanın münferit şahıslara bu miktardaki kredileri kolayca açabildiğini görmekteyiz.

Mâruzatıma son vermeden evvel 1953 Bütçesinin umumi havasının bana telkin ettiği bir müşahedeyi, sırf kendi kendimizi tenkid sadedinde, arz etmek isterim :

Muhalefet yıllarımızda ve iktidarımızın ilk günlerinde dünün şahsi idare sisteminin birer tezahürü addederek şiddetle reddettiğimiz bâzi hareketlere karşı, iktidar yıllarımız eskidikçe daha munis davranmak gibi bir duruma girdiğimizi zannediyorum.

İktidar devremizin 1951 - 1953 yılları Bütçe gerekçelerini dikkatle tetkik eden arkadaşlarımız;

meselâ Devlet Bütçesi cari masraflarında tasarruf imkânları, personel meselesinin düzenlenmesi mevzuu, vasıtah ve vasıtasız vergilerin gelir bütçesinde işgal etmesi gerekli mevki gibi muayyen bâzı ana meselelerde Hükümet görüşünün tedrici bir istihale geçirdiğini ve nihayet 1953 Bütçe gerekçesinde Hükümetin bu mevzuları bugünkü halleriyle ve birer emri vâkı olarak kabul etmek temayülüne eriştiğini müşahede edeceklerdir.

Bunlar dışında 1953 Bütçesinde meselâ dün şiddetle tenkid ettiğimiz bâzı müstehlik daireler bütçe rakamlarının gittikçe arttığını, birçok makam otomobillerinin bu yıl birden bire eskidiğini, dün Büyük Millet Meclisi Başkan Vekillerinin otomobilini satarken bugün Meclis hizmetlerinde kullanılmak kaydıyla otomobil satın almakta olduğumuzu, dün en yüksek makam şehiplerine Devlet Bütçesinden konak tahsisini şiddetle reddederken bugün Hariciye Umumi Kâtibine konak masrafı olarak yıllık 12 bin lira tahsis ettiğimizi, D cetvelindeki dairelerin barem dışı hizmetlileri adetlerinde 1952 ye nispetle umumi olarak % 11 nispetinde bir artış kaydedildiğini görmekteyiz.

Bu ifadelerimden bu hareketleri toptan reddettiğim mânası çıkarılmamalıdır. Maksadım bu intibak tehlikesine karşı kendi kendimizi naçizane ikazdan ibarettir. Devlet Bütçesinde iktidar yıllarımızda hâsıl olmuş olan ferahlatıcı inkişafın da bu mevzulara karşı biraz daha müsahakâr davranmamızda tabiatıyla tesiri olmuştur. Çeçitli gelir kanunlarımız hakkındaki tâdil tasarıları Büyük Meclise gelmiş bulunduğundan gelir bütçemiz üzerinde mâruzatta bulunmayacağım.

1953 Bütçesinin memleketimiz için hayırlı olması temennisi ile sözlerime son veririm. (Alkışlar)

REİS — Halide Edib Adıvar.

HALİDE EDİB ADIVAR (İzmir) — Muhterem milletvekilleri bir milletin yıllık bütçesi üzerinde, değil bir milletvekilinin söz söylemesi, tetkik yapması, hattâ alelâde münevver bir vatandaşın dahi bunun üzerinde düşünmesi, tatmin edici bir şeydir. Hattâ rakamdan anlamıyanlar dahi bunu yaparken rakamların birden bire canlandığını, birçok şeyler ifade eder olduğunu görürler. İddia edebilirim ki; her yıl, her münevver Devletin bütçesini

dikkatle tetkik etmeye çalışmalıdır. Bu, bir mukaddes vazifedir. Çünkü bir milletin bütçesi maddi ve manevi tuttuğu yolun rotasıdır. İstikbale ait yolda nereye erişmek istiyorsak, oraya hangi vasıta hangi şekilde gitmeye çalışıyorsak, bunun aynası ancak bize çok kuru gelen ve namütenahi devam eden rakamlar içinde kendini gösterir.

Bana öyle geliyor ki; bu sene bütçemiz bilhassa üzerinde çok durulmaya değer bir manzara arz etmektedir. Buna manzaradan ziyade mâna demek daha doğru olur zannediyorum.

Bu bütçenin eski bütçelere nispeten daha iyi veya daha kötü olduğunu iddia edecek değilim. Fakat âciz kanaatimce bunda kendine mahsus bir hususiyet vardır. Bilirsiniz ki, aziz arkadaşlar, bir bütçe tanzim edilirken zihniyetler birbiriyle münakaşa halinde, mücadele halindedir. Biri veyahut öteki nihayet galebe çalar. Ancak bu zihniyetler aralarında ölçü ve ahenk teşkil ettikleri zaman bir bütçe hakikaten medeni ve hakikaten istikbali gösterebilen bir bütçe olabilir.

Bütçe tanziminde bilhassa iki zihniyet hâkimdir : Birincisi maliyeci zihniyettir. Bu zihniyet daima bir milleti ayağını yorganına göre uzatmaya teşvik eder. Bu, elzem ve zaruridir. Hepimiz ayağımızı yorganımıza göre uzatmaya mecburuz. Fakat eğer bu zihniyet hâkim olursa bir millet âdeta Çin yuvalarının sımsıkı kundaklanması gibi olur, yani uzanmaya, inkişaf bulmaya vakit kalamaz.

İkincisi; iktisatçı zihniyettir. İktisatçı zihniyete göre «Kaz gelen yerden tavuk esirgenmez.» bu da elzem ve zaruri bir zihniyettir. Fakat tamamen bu zihniyetin esareti altına girdiğimiz zaman o kadar uzanılmaya ve yayılmaya istidat gösteririz ki, birgün üzerimizdeki yorgan tamamiyle gider, çırıl çıplak kalabiliriz. Binaenaleyh bu iki zihniyeti âhenktar kıldığımız ölçüde bir bütçe bir milletin menfaati ifadesine hadim olabilir. İyi hatırlarım; Kolombiya Üniversitesinin İktisat Şubesinde, bir Amerikalı, tanınmış bir iktisatçı bilhassa Garp milletlerinin bu sahadaki zihniyetlerini, mukayese ederken en sağlam maliyeci zihniyete Fransızların malik olduklarını hayranlık ve takdirle anlattı. Tabii kendi iktisatçı zihniyetlerinin ne kadar ağır işlemekte olduğunu tenkid yollu ifade etmek yolunda bunu söylediği için, belki lüz-

mundan fazla medih için söylemiş olabilir. Amerika'nın o günkü durumu hakkında neler söylemiş olduğunu burada tekrar edecek değilim. Fakat, bu 1952 yılında geçen hâdiseden beri zannederim Amerika çok değişti ve değişiyor. Fransa acaba ayağını fazla uzatmamak durumunda kaldı mı, kalmadı mı; o da ekonomistlerin, maliyecilerin tetkik edeceği bir meseledir.

Şimdi, bu sene, bir dinleyici ve bir milletvekili olarak Bütçe Komisyonuna devam ettiğim zaman bu iki zihniyetin bizde de hakikaten ideal bir muazeneye doğru gittiğini büyük bir memnuniyetle müşahade ettim. Bir taraftan eski zihniyet (kaz gelen yerden tavuk esirgenmez) diyor, fakat; diğer tarafın zihniyeti de sağlamdır. O da ancak peynir ve ayran alabilecek param varken, o parayla havyar ve şampanya almak temayülüne gidemem, diyor.

Aziz arkadaşlarım, bütçemizin sıklet merkezi gayet tabii olarak müdafaa bütçesidir ve böyle olması lâzımdır. Ancak arkadaşlar bunu yaparlarken yalnız Müdafaa Vekâleti bakımından bir müdafaaaya değil, sanayi gibi bir çok meselelerde ve bilhassa manevi cebhede ve hele sıhhatimizin müdafaasında da dikkatli bulunmamız lüzumuna işaret etmiş bulundular.

Maarif ve Sıhhat bütçelerimizin bu sene gösterdiği artış çok dikkate değer. Bâzi tenkid edilecek yerleri olsa dahi bunları şayanı memnuniyet görürüz. Çünkü bu müvazeneli bir zihniyetin, bir milletin istikbalini her taraftan birden görebilen ahenkli bir zihniyetin eseri idi. Bunu söylerken, gayet tabii olarak diyebiliriz ki, acaba bütçemizde tenkid edilecek bir taraf yok mu? Vardır, çok vardır. Fakat ben burada, benden evvel konuşan arkadaşlardan bazılarının temas etmiş oldukları hayati bir mesele gibi gördüğüm iki noktayı zikredeceğim.

Birinci mesele vergi meselesidir. hangi vasfı taşırsa taşısin, vasıtalı deyiniz, vasıtasız deyiniz, vergi sistemimiz hakikaten bugünkü medeniyete, bugünkü bütçe sistemine uyabilecek bir sistem değildir. Bunu tabii mütehassısları çok daha iyi düşünürler, yeni bir bütçe sistemi yapmak zamanı gelmiş ve geçmektedir.

İkinci meselemin üzerinde duracağım, milletvekili arkadaşlarımın dikkatlerini bilhassa bunun üzerine çekmek isterim. O da memur meselesidir. Memur meselesi çok fena bir vaziyettedir. Bunlar için tasarılar hazırlandığını işitiyoruz. Fakat hiçbir zaman memur denilen sınıfın, memleketin motorunu her hangi bir sistem içinde yürütebilmek için lüzumlu mekanizma olduğunu anlamış değiliz. Maalesef buna partizanlık karışır, partizanlık karışmadığı zaman da, daima vurmak istediğimiz abalı o olduğu için, bu sefer de daima memur gözümüze ilişir. Bundan başka tabii birçok arkadaşlarımızın da temas ettiği gibi; rakama dayanan namütenahi meseleler vardır. Elbette diğer arkadaşlarımız bu rakamlar üzerinde duracaklardır. Yalnız çok esaslı meselelerimizden olan maarif ve üniversitemiz üzerinde esaslı surette durmak istiyorum:

Esasen ilköğretimde ve diğer bir hâdisede Bütçe Komisyonu ve muhterem Meclisinizin maarif ve üniversite üzerinde cömert bir zihniyetle durmuştur. Bilirsiniz ki, arkadaşlar; maarif bir milletin mânevi müdafaa vasıtasıdır, bir milletin dayandığı insani tek kaleidir. İşte bundan dolayıdır ki, ona karşı gösterilen cömert zihniyet yine bütçelerin dikkate değer parçalarından biri halindedir. Yine bilirsiniz ki, bir milletin ancak maarifine verdiği ehemmiyet derecesinde o milletin medeni alandaki mevkiini tâyin etmek mümkündür. Görüyorum ki, maarifte en büyük rakam, ilk mektepler kısmı teşkil etmiştir. Bu da doğru ve çok yerindedir, Çünkü bilirsiniz ki, maarif denilen sistem, tıpkı bir ehram gibi kaidâyı teşkil eden ilköğretimden başlayarak üniversiteye doğru kuvvetlenir ve genişler. Derece derece yükselen diğer daha yüksek ilim ve sair şubeleri ancak ilköğretime dayanmakla sağlam kurulabilir. Maalesef bunun üstünde de bazı zrt mütalâalar yürütülebilir. Belki burada maliyeci zihniyet gösteriyorsunuz diyebilirler. Fakat buna rağmen ilk mektep bizim memleketimizde tutulacak yolda her hangi bir milletin takip ettiği sistemi taklit etme imkânı yoktur. Evvelâ biliyorsunuz ki, 40 bine yakın, yahut daha fazla köyümüz vardır. Bunların bazılarını arkadaşlarımız da bilir, büyüktürler, bazıları ise sekiz evli denecek kadar küçüktür ve bu evler bir birlerinden çok uzaktırlar. Bunların

hepsine ayrı ayrı mektep yapmak, hoca temin etmek, elimizdeki kuvvetle mümkün dahi olsa bir israftan ibaret olur. Onun için Maarif Vekâletinden temennimiz şudur : 30 - 40 haneli köylere mektep yapmamızın, diğer yakın köy çocuklarını buraya getirebildiğimiz takdirde çıkar yol olduğunu tahmin ederim. Hattâ lâzımsa mektep yapmak kadar masrafı mucip olmaz. Bunun bu şekilde yapılmasını temenni ederim.

Bundan başka, ilköğretimin yalnız çocuklara, bu çağda olanlara mahsus olmaması lâzımdır. Bizim memleketimizin bir ihtiyacı da birçok okumamış ve okutulması lâzımgelen orta yaşlı, hattâ yaşlı vatandaşlarımız için de alınacak çare ve tedbirleri almaktır. Tabii bu yalnız, hoca ile mektep ile olabilir bir şey değildir. Yer yer köylere muhtelif uzak mahallere, bilhassa mahrumiyet bölgelerine maarıften adamlar gönderip broşürler dağıtmak v. s. ile mümkün olabilir. Bunu da yaptıklarımı zannediyorum. Bâzı sebeplerden dolayı her nasılsa bizde eskiden memlekete hoca temin edegelen köy enstitülerine karşı, nasıl söyleyeyim, bir teveccühsüzlük hâsıl olmuştur, bunlar gözden düşmüşlerdir. Fakat sizi temin ederim ki, az istisna ile garpten gelen mütehassıslar daima bunlardan « en sayanı dikkat maarif muvaffakiyetimiz » diye bahsetmişlerdir. Acaba bunlara karşı dâhildeki bu umum teveccühsüzlük neden ileri gelmiştir? Başka yerlerde de olabilir, fakat bilhassa buralarda sağdan veya soldan gelmiş bâzı ideolojiler hâkim olmaya başlamıştır. Bunlar olmadığı zaman da bir nevi bölgecilik zihniyeti hâsıl olmuş - bilhassa kendim de şahit oldum - bu enstitüler şehirlilere karşı büyük bir nefret telkin etmeye başlamıştır. Bütün bunlar bertaraf edilir ve dikkatle tekrar bu köy enstitülerinin yaşatılması için tedbir alınırsa yine en mühim, en faydalı işi görmüş oluruz. Çünkü buralarda talebe, bilirsiniz, mahallîdir, yalnız oturmakla onu bırakmazsınız. Herliyen ve makineleşen hayatımız için kendilerinden birçok malûmat almak ihtiyacı vardır. Bunun da köy enstitüleri pek âlâ yapabilirler.

Burada aziz arkadaşlar, son dolıştığım ve daha evvelki zamanlarda teessürle gördüğüm bir nokta üzerinde duracağım. O da el sanayimizin maalesef yalnız makine ile, dışardan ge-

len mal veyahut manifatura eşyalarıyla tamamen dolmuş bir hale gelmesidir. Gerçi « her şey makine ile olur, elle bir şey yapılmaz » gibi yanlış bir fikre sahip olunmuştur, maalesef bu böyledir. Ancak bir memlekette küçük makinelerle ve elle köylü sınıfını daima meşgul edecek bir şeyler lâzımdır.

Fakat onun fevkinda da şunu söyleyeceğim. ki, vatandaşları, bilhassa köy mıntakalarında yaratıcı tarafı besliyen ve uyandıran bu el sanayiidir. Bizim gibi yahut, bizden ileri olan memleketler bu el sanayiini, bu yaratıcı unsuru öldürmemek için şu sebepten de dikkatlidirler, el sanayii işsizliğe mâni olmakta ve bu suretle mânevi faydalar yaratmaktadır. Bu bakımdan bilhassa Hindistan'a gidecek olan arkadaşlara bu mesele üzerinde esâsî durup tetkik etmelerini tavsiye ederim.

Gelelim hoca meselesine; bâzı istisnalarla, ilköğretim hocaları fedakâr ve idealistdirler. Fakat bunlar mütemadiyen dama taşı gibi değiştiriliyor. Halbuki iptidai mektepte, bilirsiniz, hoca uzun müddet aynı yerde bulunmaya ve ilköğretimde yalnız çocuğu değil, çocuğun ailesini ve muhitini de bilmeye mecburdur. Bunu yapabilmesi için de seneler lâzımdır. Bunu nazarı itibara almadan mütemadiyen oradan buraya hoca değiştirmek çok fena neticeler vermiş ve vermektedir.

Şunu da ilâve etmek isterim ki; hocalar memur sınıfı arasında en emniyetsiz vaziyettedirler. Bunun için bâzı tetkikler yapıldığını ve bir tasarı hazırlandığını işitiyoruz. Çok temenni ederim ki, hocalar mesleklerinde huzurla çalışabilecek bir vaziyete gelsinler.

Bir mesele daha vardır : Para meselesi! Bunun da bütçenin cömert tahsisatı ile temin edilmesine imkân verilmelidir. Memuriyet ve keyfiyet meselesine gelince; maalesef biz kemiyet meselesi üzerinde durmuşuz, keyfiyet meselesini ihmal etmişizdir. Pekâlâ anlıyoruz ki, ilk mektepte kemiyet kadar keyfiyet de lâzımdır. Fakat keyfiyetsiz ilk öğretimin hiçbir kıymeti yoktur ve tatbik edildiği memleketi felâkete dahi sürükler.

Meselâ : Sağ ve sol, eski Almanya ve (söylenen doğru ise) bugünkü Rusya. Almanya için doğru idi, ötekisi için bilmiyorum, bu iki memleket ilk öğretimde en ileri gitmişlerdir. Hattâ Amerika'dan çok insan okutmuşlardır. Ama ne

netice almışlardır? Binaenaleyh, ilk öğretimi teşvik etmek, her vatandaşı okutmak kâfi gelmez. Ne okutuyorsunuz, niçin okutuyorsunuz. Bunun üzerinde de durmak lâzımdır. Çok şeyler söyleyebilirim bunun üzerinde, fakat zamanınızı almıyacağım?

Bundan başka Maarif Vekâletinin dikkatini çekmek istediğim bir mesele var, metot metot diye birşey tutturulmuştur. Bu metodun arkasından keyfiyet meselesi ve zamanla değişmeyen hars ve muhite dayanan telkinler ihmal edilmiştir.

Tabii orta mektep ilk mektepten daha ileride olacaktır. Bunu tabii görmek lâzımdır. Gerek ilk, gerek orta mektepler bakımından keyfiyet ve kemiyet ikisi de mühimdir. Fakat hoca meselesi üzerinde bir noktaya nazarı dikkatinizi celb ederim. Bugün yanlış söylemiyorum, beş yüz tane, üniversite mezunu vardır ki, boştur, işsizdir, her hangi bir yere gitmeye razıdırlar; bunlar hoca olarak kullanılabilirler.

REİS — Hanımefendi, lütfen bunları Maarif Bütçesinde...

FERİDUN FIKRİ DÜŞÜNSEL (Bingöl) — Hanımefendi, bu kıymetli bilgilerinizi Maarif Bütçesinde söylersiniz..

HALİDE EDİB ADIVAR (Devamla) — Eğer Heyeti Umumiyeniz bırakmamı istiyorsanız, derhal bırakırım.

REİS — Maarif Bütçesinde konuşmanızı istihdam ederim.

HALİDE EDİB ADIVAR (Devamla) — Maarif Bütçesinde 3 - 5 dakikalık bir zaman tahsis edilmekte olduğu için bunları ozaman arz etmeye fırsat bulamıyacağımdan ve anlattıklarım maarif meselesindeki umumi zihniyetimize hâkim hususlar olduğu için, halen bunun üzerinde duruyorum. Mamafih muhterem Heyetiniz sıkıldı ise bırakıp giderim ve zannediyorum ki, bazı noktalarda durmamız lâzımdır. (Devam sesleri). Aynı zamanda bu, bir bütçe meselesidir de. Meselâ liselerin... Devamını istiyor musunuz arkadaşlar?

REİS — Bütçenin tümü üzerinde olmak üzere devam buyurun.

HALİDE EDİB ADIVAR (Devamla) — Bütçenin tümü üzerinde değildir. Ama bazı arkadaşlar da bütçenin tamamı üzerinde değil, kimisi orman, kimisi şu, kimisi bu mevzuda konuştu.

FERİDUN FIKRİ DÜŞÜNSEL (Bingöl) — O da hata.

HALİDE EDİB ADIVAR (Devamla) — Hata, mata. Niçin yalnız bana ihtar ediyorsunuz muhterem efendim?

Lise meselesi de aynı derecede mühimdir. Bizde yanılmıyorsam yetmiş küsur lise vardır. Daha fazla açmalı mı?

REİS — Efendim, takip edemiyoruz.

Devam buyurun.

SİNAN TEKELİOĞLU (Seyhan) — Bütçe de herkes aklına geleni söyler. Usulü böyledir, senede bir defadır.

HALİDE EDİB ADIVAR (Devamla) — Bu lise meseleleri de kısmen hoca, kısmen başka sebeplerden dolayı iyi ele alınmış değildir. Birçok yerlerde biliyorsunuz ki, hocasızlıktan lâalettayin bir memuru kullanırlar. Gerçi memurlarda çok münevver insanlar vardır. Ama hattâ bir eczacı mutlaka iyi bir kimya hocası olamaz. Her hangi bir doktor da mutlaka iyi Fransızca öğretmeni olamaz. Fazla olarak bunlarda, işittiğime göre, lâburatuvar ve diğer malzeme de kâfi değildir. Onun için bir mesele karşısındayız.

Acaba liselerin adedini azaltmalı mı, yoksa olduğu gibi bırakıp artırmamalı mı? Bu meselede söyleyeceğim şudur: Çok kalabalık büyük şehirlerdeki liselerin adedini azaltamazsınız. Mahrumiyet bölgelerindeki liseler çok dağınık bir halde dir ve yekdiğerine yakın değildir. Binaenaleyh belki daha fazla lise açacaksınız, belki açmayacaksınız.

Fazla olarak bir zihniyet vardır ki; ne kadar ufak olursa olsun her vilâyet mutlaka bir lise ister, bu bir izzetinefis meselesidir. Kültür meselesinde izzetinefis eidden şayanı takdir bir şeydir. Fakat liseler için kısaca size söyleyeceğim şudur ki; bunları bugünkü şekilde 12 seneye çıkarmak çok fena olmuştur. Mamafih maarif meselesinde uzun kalmamamı emrettiğiniz için ona göre bu meseleyi kapatıyorum. Ancak derim ki; bize mutlaka iki nevi lise lâzımdır. Birincisi 10 yahut 11 sene olmalıdır. Bunlar memlekette kültürleri yükselmiş insanların olması için lâzımdır. Diğer bir kısım lise mezunları vardır ki, onlar da üniversite için lâzımdır. Üniversiteye kabul edileceklerin ayrıca iyi bir bakalorya yapıp gitmeleri temin edilebilir. Sırf bu işe tahsis edilmek için 12 yıllık liseler vücuda getirilebilir.

Yine bütçeye taallük ettiği için memur meselesine de temas edeceğim. Bunun çok ısrarla üstünde durmak isterim. Memur olmak için liseden çıkmış olmak kâfi olmasın. Memur meselesini diploma ile değil, şu veya bu mektepten çıkmış olmakla değil, bambaşka esaslara göre halletmeliyiz.

Gelelim üniversitelere; belki bu da sizi sıkacaktır. Sözlerimin sonuna geldim. Üniversiteler muhtardır, fakat, bu muhtariyetin dairesi içinde daha bâzı şeyler yapılabilir ve yapılmalıdır. Üniversitedeki nizamın tadili yine üniversiteye bırakılmalı, fakat bunlar mutlaka yapılmalıdır.

Bizim için ecnebi hocaları çalıştırmak elzemdir. Kendilerinden çok istifade ettik, daima da edeceğiz. Fakat ecnebi hocaların idari meselede rey sahibi olmaları ancak bu memlekete mahsustur.

Bu ecnebi profesörlerin ilim ve tedris sahaları üzerindeki mesailerinden ve fikirlerinden istifade etmeliyiz, fakat bunlara rey verme hakkı tanımamalıyız. Bundan maalesef kendileri de müstekidir. Kendileriyle 10-11 sene arkadaşlık ettim, biliyorum, bir mecburiyetleri vardı, muayyen zamandan evvel memleketlerine dönemelerdi, döndükleri zaman da en kıymetlilerini kaybettik. Fakat ecnebi hocaların çok olduğu yerlerde zavallılar ister istemez şu zümrenin, bu zümrenin, şu veya bu fikrin leh veya aleyhinde rey vermek mecburiyetinde kalıyorlar. Bu da üniversitedeki tahsilimiz, zihniyetimiz üzerinde çok kötü tesirler yapmaktadır. Sizi temin ederim ki benim kendi kolleglerim bile hayret etmişlerdi, hatırlıyorum içlerinden birisi: «Bizim rey vermeliğimizi nasıl istiyorsunuz, niçin bunu yapıyorsunuz? Biz, ne İngiltere'de ne de hiçbir yerde bunun böyle yapıldığını bilmiyoruz.» Demişti.

Sonra bir de rektörlerin, dekanların bir devreye mahsus olmak üzere seçilmeleri doğru değildir. Bir işe ehil oldumu ömrünün sonuna kadar dekan rektör kalabilir. Bizde bunu sıraya sokmak doğru değildir. Maalesef harice bâzı elemanlar gönderdiğimiz zaman, o iki defa gitti, bu da gitsin gibi aynı zihniyet muhterem heyetinizde bulunmaktadır.

Sonra aynı üniversitelerde malî ve idari mesele ile profesörleri işgal etmek doğru değildir. Süpürge satın alınacaktır, o hocanın umurundan değildir, her şeyi bir araya getirmek yanlış bir harekettir.

Üniversitelerin unvan meselesinde olan anlaşmazlık da üniversite de son derecesini bulmuştur, bu da doğru değildir. Bilhassa ordinaryüs profesör, şu profesör, bu profesöre lüzum yoktur. İktidar unvanla gelmez. Doçentlerimiz vardır ki pekâlâ müstakil bir kürsüyü dahi kemali muvaffakiyetle işgal edebilirler.

Sonra, her hangi yüksek bir ilim müessesesi veyahut teknik bir müessese açtığımız zaman, âdet edinmişiz, mutlaka üstüne fakülte, üniversite diye bir şey koyarız. Bu da lâzım değildir. Bâzı enstitüler vardır ki kendi sahalarında da olsa her hangi bir fakülteden daha fazla muvaffak olabilecek durumdadır.

Bir de profesörlerin politika yapıp yapmaması meselesi üzerinde fazlaca durulduğu görülmektedir. Aziz arkadaşlar, profesör memur değildir, binaenaleyh her hangi bir siyasi mevzu üzerinde söyler ve yazar. Yeter ki bir şahsa taarruzda bulunmasın, sırf abstre sahada kalsın. Binaenaleyh bu farkı yapmamız çok lâzım bir şeydir zannediyorum.

En nihayet gençlik meselesine geliyorum :

Aziz arkadaşlar, bizde minelkadim, Osmanlı devrinden beri gelen birşey vardır. Talebei ülema efendimiz başımızın üzerindedir. Bu talebei ülema lakırtısını şimdi bir nevi umacı haline soktuk. Zavallı gençleri - ki birçok hâdiselerde onları istismar etmeye veyahut bu yola sevketmeye çalışıyoruz, âdeta bir umacı haline sokmaya çalışıyoruz. Bunun bir neticesi olarak bâzı geçmiş kötü hâdiselerden burada bahsedecek değilim.

Üniversiteler için son söyleyeceğim şeylerden birisi de, üniversite mesaisinin adedi şu kadardır, bu kadar olursa bundan mutlaka fayda görürüz gibi bir zihniyet vardır. Bir defa bizim memleketimizde sayısını çoğaltmaya gayret ettiğimiz zaman karşılaşacağımız ilk mesele yarım münevverlerdir. Yarım olmasalar da bir memlekete münevver işsizliği kadar tehlikeli bir şey olmadığını siz hepimiz benden iyi bilirsiniz.

İki meselem daha var :

Bir tanesi, bizim zihnimizde olduğu gibi, bizim zihnimizde, İngiliz filolojisi noktasından, sırf İngilizce konuştukları için Amerkalılarla İngilizlerin zihniyeti, âdetleri ve edebiyatları bir-
dir gibi bir düşünce vardır. Aziz arkadaşların

gerçi saltanata ve kraliyete isyan eden bir avuş İngiliz vaktiyle göç etmiş, Amerika'yı kurmuştur, burada daimî ve ebedî bir hürriyet havası eser ve bir hürriyet nabzı atar; fakat Amerika, İngiltere değildir, hattâ lisanı bile emin olunuz başkadır. Amerikan mektebinde okursanız Amerikanca gibi bir dil hâsıl olmuş olduğunu anlarsınız. Onun için mademki, Amerikalılarla teşriki mesai ediyoruz, o halde Amerikalıları da anlamak mecburiyetindeyiz. Amerikalı dediğimiz zaman, bu aynı, İngilizceyi söyleyen başka bir millet, yalnız Kokteyl Parti ve buna benzer, birtakım şeyleriyle ondan ayrılan insan değildir. Amerika'yı öğrenmek için edebiyatını ve mutlaka 18 ne asırdan sonraki harsını tedarik edecek adamlar lâzımdır.

Aziz arkadaşlar, şahsan ben çok sıkıntı çekerek böyle bir profesör temin etmiş idim. Burada görüyorum ki, Ankara Üniversitesinde(ki, çok hayranıyım, çok idealist insanlar var) İngiliz filoloji şubesinde Amerikan edebiyatını, harsını ve bütün hayatını anlatabilecek bir profesör yoktur.

Bu, bir propaganda değildir ve bunun için bir şey konulmuş değildir. Dikkatinizi çekiyorum, lütfen bütçe konuşulduğu zaman buna biraz bir şeyler ilâve buyurun.

Çok konuştuğum için daha fazla yoracak değilim. Belki bununla münasebeti vardır diye söylüyorum : Basın - Yayın meselesi üzerinde de dikkatle durmanız lâzımdır. Buna verilen paraları çok görmüyorum ama, şu noktalar üzerinde dikkatinizi çekerim : Propaganda diye, yapılan şeyler yanlış; lehimizde değil aleyhimizde ve bizi küçülten birtakım propagandalar olmaktadır. Yapılan bu propagandalar neticesinde Türk kadınının şalvarı çıkarıp eteklik giydiği anlatılmaktadır. Bizler bu şekilde kendimizi övmeye muhtaç değiliz. Çok şükür bugün Kore'ye giden askerlerimiz Amerika'da efkârı umumiyede büyük bir tahavvül yapmıştır. Bunun için Basın - Yayının çok dikkatli ve ciddi davranarak bâzı mühim eserleri tercüme ettirmesi, bizim ne olduğumuzu anlatacak adamakıllı, ciddi bir eser neşretmesi elzemdir. Propagandayı amerikalı sırf kokteyl parti, rumba, samba.... Gibi birtakım danslar yapar kabilinden düşünmemek lâzımdır

Her halde bunların bütçe ile bir alakası yoktur. En fazla dikkati çeken mesele, bu, maliye

zihniyeti, iktisatçı zihniyeti ve aynı zamanda kültürel zihniyetin bir arada yapması gereken ahenktir. Birçok tenkid edilecek yerler olabilir. Fakat bu bütçe bizleri, istikbal için çok tatmin etmiş bir bütçe olmuştur. (Alkışlar)

REİS — Sinan Tekelioğlu!

SINAN TEKELİOĞLU (Seyhan) — Sayın arkadaşlar, her sene bütçe müzakeresinde söz almayı itiyat edinmiş bulunuyorum. Fakat bu sene söz söyleyeceğim şu sırada bundan çok zaman evvelinden itibaren Mecliste ekseriyetin çok kısa olageldiğini görmekle beraber, Hükümetin de mevut olmadığını görüyorum. Ancak vekillerin değilse de asillerin burada bulunmaları dolayısıyla onların bulunmalarına pek ihtiyaç olmadığı düşüncesiyle sözlerime devam edeceğim. (Gülüşmeler) Fakat burada her zaman hangi bahis üzerinde konuşulursa konuşulsun bütün vekilleri alâkadar edebilecek mevzulara temas edileceği muhakkaktır. Vekillerin burada bulunarak milletvekillerinin neler istediklerini, bütçede neleri mevzuubahis ettiklerini öğrenmeleri lâzım gelir kanaatindeyim. Ben vekillerin behemehal her içtimada burada bulunmaları lâzım geldiğine inanıyorum. 10 senelik mebusum, hiçbir vakit vekillerin Mecliste bulunmadığını görmedim; her zaman vekiller hazır bulunurlar ve Meclisteki müzakereleri dinlerlerdi. Onların milletvekilleri hakkındaki kanaatlerini takviye etmeleri lüzumu kadar milletvekillerinin de onlar hakkındaki kanaatlerini takviye etmek istemeleri tabiidir.

Arkadaşlar; bilirsiniz ki, bütçe müzakerelerinde tahdidat yoktur. Senede bir defa milletvekillerine bol bir nefes salâhiyet ve kudreti verilir. Milletvekili sesinin çıktığı kadar bütçe müzakeresinde konuşur.

BİR MEBUS — Ee, sonra?

SINAN TEKELİOĞLU (Devamla) — Sonrasını da siz düşünürsünüz. Şimdi bizim düşüncemiz budur.

Arkadaşlar memlekette bütçe müzakereleri mevzuubahis olurken halkın daima Mecliste neler konuşulduğunu 30 senelik idareden sonra gelen Demokrat Parti iktidarının neler yapmak istediğini de öğrenmek istemesi kadar tabii bir şey olamaz.

Dün işitmiştim, Mecliste konuşulanları radyo bütün memlekete duyuracakmış. Fakat İsmet

Paşa konuştuğundan sonra bu neşriyat kesilmiş. Ben de ister idim ki bizim sesimizi de bütün memleket duysun, belki bizi isteyenler olduğu gibi, istemiyenler de vardır. Bilmiyorum acaba ne düşünmüşler de radyo neşriyatını kesmişler. Yalnız Halk Partisi radyodan istifade edelim demiş de ondan mı? Biz Müstekiller de radyodan istifade etmek istiyoruz. Bizim sesimizi de duysun millet, hep partililerin sesi mi duyulacak!

Şimdi arkadaşlar; asıl meseleye geliyorum, memlekette 1950 de büyük inkılâp yapıldıktan sonra bir dedikodu mevzuu baş gösterdi. Köylere gidersiniz, halk iki kısma ayrılmıştır, bilmezsiniz hangi taraf, hangi kısım hangi partiyi tutuyor. Kahveleri ayırır, bir kahveye gidersiniz, diğerleri sizin yanınıza sokulmadığı gibi, size düşman nazariyle bakarlar. Şimdi partiler anlaştılar, bunun için en çok sevinen ben oldum. Bu vaziyeti diğer arkadaşlar gibi ben de görmüştüm. Millet için bir düşmanlık girmişti. İzmir'de Nato teşekkül ediyor, dünya her gün biraz daha harbe doğru yaklaşıyor. Türk milletinin saadetli ve felâketli günlerini biz gayet iyi biliriz. Şimdi bana Balkan Harbinden evvelki vaziyeti mefkûrem hatırlattı. Bir gün Türk gençliği toplanarak «Biz Girit'i vermeyiz» diye bir miting yapmışlardı. Arkadaşlar, o zamanki İttihat Terakki Cemiyeti yıkıldı, onun yerine Büyük Kabine geçti. Büyük kabine orduyu terhis etti, çünkü onlar artık meselenin bitmiş olduğu kanaatindeydiler. «Biz, Girit'i vermeyiz» derken koca Makedonya'yı 15 gün içinde verdik. Bunun sebebi ne idi? Memleket içerisinde sandalye arkasında koşan insanların memleketi fena duruma sokmalarıydı. Şimdi partilerin vazifesi yine budur. Aynı vaziyette herkes «ben iktidara geçeyim, iktidara geçmek için ne lâzımdır, iktidarı yakayım.» Dememelidir.

Arkadaşlar, bu memleketin buna tahammülü yoktur. Bu memlekette birlik olmazsa hiçbir şey olmaz. İşte İstiklâl Savaşını size gayet büyük bir misal olarak veriyorum. Her tarafı istilâya uğramış bir memleket, kolları bağlanmış bir millet, elinden silâhı alınmış bir ordu varken koca dünyaya karşı koyan Türk milleti ancak ittifakla ve ittihatla buna muvaffak olmuştur.

Bugün Demokrat Parti, hiç şüphe yok ki, genç bir iktidardır, henüz yeni iş başına gelmiştir; iki buçuk senelik bir maziye maliktir. Bu

partiyi yıkmak için bütün hatalarını arayıp bularak onu millet nazarından düşürmek demek bence ihaneti vataniyedir. Çünkü o, millete dayanmıştır. Ondan evvelki idare darılmasın, biz de onun içinde idik; ondan evvelki idarenin yolsuzluklarına, kötülüklerine, haksız muamelelerine tahammül edemiyen Türk milleti hiç tanımadığı halde Demokrat Partiye rey vermiştir. (Soldan gürültüler) Evet tanımadığı halde, tekrar ediyorum. Arkadaşlar tanımadığı halde dememin sebebi şudur: Adnan Menderes'in Başvekillik yapacağına kim inanırdı? Biz Adnan Menderes'i burada Grup Kâtibi olarak tanırdık. O grup kâtibi neymiş?!

MURAD ÂLİ ÜLGEN (Konya) — Ateş parçası, paşa.

SİNAN TEKELİOĞLU (Devamla) — Şahsım itibariyle söylüyorum, beni tanıyanlar bilirler. Ben öyle herkese kolay kolay not veremem. Kimbilir kıskançlığımdan mı, nedir bilmem?

MURAD ÂLİ ÜLGEN (Konya) — Kepeneğin altında arslan yatar paşa.

SİNAN TEKELİOĞLU (Devamla) — Kusura bakmayın, biraz sadetten dışarı çıkıyorum ama, bütçeye girmek için kapıyı açıyorum. Biz ta İstiklâl Savaşı bidayetinden beri - ondan daha evvel de var ya - bu milletin bilâkaydüşart kölesi olarak çalıştığımız için her şeyi tetkik etmek zuretinde kalıyorduk. Dün burada sayın İnönü konuşurken bâzi - şahsım itibariyle söylüyorum - izaha, deşilmesine lüzum olan sözler söylediler. Meselâ dediler ki, işte program istermiş, program yapmak lâzımmış. Sonra alınan bu kuvvet ve kudretle Amerikalılarda falan nasıl yapılmış, onu da merak ediyormuş... Arkadaşlar bu Mecliste....

HAMDİ ORHON (Trabzon) — Bunun lâfı sana düşmez, Başbakana düşer. Alt tarafı gevezelik olur.

SİNAN TEKELİOĞLU (Devamla) — Sen da gelir söylersin, lütfen müdahaleyi bırakın da konuşayım, belki gelecek seneye kalmam. (Daha çok yaşarsın sesleri).

REİS — Devam buyurun, karşılıklı konuşmalıyım.

SİNAN TEKELİOĞLU (Devamla) — Evet vakaa benim ölmeye niyetim yok. Konuşma hakkını siz verdiniz.

Bir tarihte Amerika Devleti Türk Devle-

tine sordu; ben de o vakit milletvekili bulunuyordum: «Türkiye Devletinin vaziyeti hukukiyesi nedir?» O zamanın başbakanı bu kürsüden epeyce geveledi, bir türlü izah edemedi. Bunu söylemekteki maksadım, bu memleketin birliğe ihtiyacı olmasındandır. Bu memlekette kimse teferrüt edemez. Teferrüt etmek isteyen insanlar bu milletin ayakları altında ezilirler. (Bravo sesleri). Ve hiç kimse bu milleti istiklâl ile, istikbal ile gidişine köstek vuramaz. (Bravo sesleri). Bu memlekette, herkesin söylediği gibi, tehlike yalnız ve yalnız sağda değil, en çok soldadır. Fakat şu kürsüden hiç kimse soldan bahsetmedi, işte ben bahsediyorum.

Amerika'nın sorduğu suali, o zamanın Başbakanı bir türlü izah edemedi. Ben kendi hesabıma bunun mânasını verdim. Amerika diyor ki: «Tek partili bir Devletsiniz, siz milleti temsil edebilir misiniz? Sizin yapacağınız herhangi bir mukavele için yarın Türk Milleti zaman altına düşer mi? Yani siz yarın yıkılır da yerinize başka bir parti geçerse, o sizin yaptığımızı tanımazsa o devletlerin hali ne olur?» O zaman Halk Partisi düşündü, bir Müstakil Grup kurdu. O Müstakil Grupla güya bu muhalefet işini idare edecekti.

Arkadaşlar, Türk Milleti, tarihe ismi geçtiği günden beri daima demokratik sistemi şiar edinmiş bir millettir. Hiç istişaresiz bir iş yapmayan bu millet 26 sene gibi uzun zaman sessiz, sedasız kalıyor. Amerikalılara, Rusların bize tecavüz etmek istedikleri sırada biz soruyoruz: «Bize nasıl yardım edersiniz?» Onlar da: «Ortaya çıkarsınız, kendinizi gösterirsiniz, düşmanı ezersiniz, ondan sonra düşünürüz.» diyorlar. Halk Partisine inanmıyorlardı, çünkü bütün dünya Türk Milletinin takip etmiş olduğu sakat rejimi beyenmiyorlardı. Yedi yüz senelik maziye malik olan bir milletin esaret zinciri altında bulunmalarına...

SADRİ MAKSUDİ ARSAL (Ankara) — Yedi yüz senelik değil, iki bin seneliktir.

SİNAN TEKELİOĞLU (Devamla) — Ben o kadar ileriye gitmek istemedim.

REİS — Sinan Bey, giriş kısmı çok uzadı, lütfen mevzua giriniz.

SİNAN TEKELİOĞLU (Devamla) — Efen-dim; tam mevzuun üzerindeyim. Amerikadan alınan paraları ve bunların bize niçin verildi-

ğini izah için söylüyorum ve bütün dünyaya hitap ediyorum. Türk Milleti, dünkü Türk Milleti değildir; hürriyetine sahip, demokrat bir Devlettir. (Bravo sesleri) Sayın İnönü Cumhuriyet Hükümeti demek suretiyle C. H. P. demek istiyor, eski zamanları hatırlatıyor.

Arkadaşlar; Demokrat Parti iktidara geçmez müşkülâtla dolu bir vaziyet karşısında kaldı. Kore'den asker istiyorlardı. Kore'ye asker gönderilmesi için, filvaki elde mevcut vaktiyle yapılmış bir kanuna göre, Hükümete verilmiş bir salâhiyet vardı, ama bunun içerisinde ilânı harb kokusu da hissetmek mümkündü. Neler yapmadılar? Fakat işte hani şurada kâtip olan kendisine acaba bu işi yapar mı, yapmaz mı diye tereddütle karşılaştığımız Adnan Menderes var ya o ve onu bu mevkie getiren insanlar hiç tereddütsüz Kore'ye 5 000 er gönderdiler. Arkadaşlar, eğer Türk Milletinin sağ duyusu Demokrat Partiyi iktidara geçirmekte bu sefer tereddüt gösterseydi, darılsınlar arkadaşlarım, - ben de o partiden çıktım diyorum - Türk Devleti kalmazdı, arkadaşlar. (Sağdan gürültüler)

İşte Amerikalıların bize vermiş oldukları bütün kıymet Demokrat Partinin almış olduğu bu karar sayesinde gönderdiği 5 bin insanın dünya tarihinde görülmemiş fedakârlıklar göstermesidir ki, bütün dünyanın bize teveccüh ve muhâbbet göstermesine sebep olmuştur.

Arkadaşlar, bugün Türk Devleti dediniz mi dünyanın en kuvvetli Devleti hatıra gelir. (Bravo sesleri, alkışlar) Türk Milleti göreceksiniz arkadaşlar, sizin azminizle, ordusunun secaatiyle dünyanın sulh, asayiş ve emniyetini tesis edecek ve ileri, büyük bir millet olarak her kes tarafından sayılacaktır. (Bravo sesleri)

Arkadaşlar, elele verelim. Halk Partisi, Demokrat Parti, Millet Partisi ve Köylü Partisi başındaki liderler bilmelidir ki, oturdukları sandalyeler milletindir. (Gülüşmeler) Biz sandalyeye kimi istersek onu oturtacağız. (Gülüşmeler) Millete kale olacakları oraya biz oturacağız ve hakkımızı bozmak isteyenleri yerlerinden atacağız. (Bravo sesleri, gülüşmeler)

Cenabı Hakka hamdü sena ederim ki, Şubat ayı uğurlu geldi, içimdeki heyecanı akıtmak için bana da vesile verdi. Türk Milleti için de Şubat ayı hayırlı olacaktır. Arkası gayet parlak gelecek olan bir istikbal Marttan itibaren

bize yüzünü gösterecektir. Ben 14 Mayıs'tan evvel de aynı sözü söylemiştim. Onu bana söyletten Allahlı, bunu da söyleten yine Allah olduğunu inanıyorum. Çünkü bu kürsü 300 milyon insanın kâ'besi olan Türk milletinin kürsüsüdür. (Bravo sesleri). Her şey ve her şey burada halledilecektir. Allahım, sana hamdü sena olsun! (Bravo sesleri).

REİS — Rica ederim....

SINAN TEKELİOĞLU (Devamla) — Gelelim bütçeye... Reis Bey darıldığı için biraz da bütçeye geçeyim, sonra yine kayarım.

Arkadaşlar, bütçeyi tetkik ettim. Adnan Menderes'e şimdiye kadar vermiş olduğum mükâfatı şu tarafa bırakıyorum, bu tarafa da seyyiatını açacağım. Ama kendisi yok, kaç para eder?.. Ama duyar. (Duyar sesleri).

REİS — Devam buyurun efendim, karşılıklı konuşmayın, sözünüzü keserim.

SINAN TEKELİOĞLU (Devamla) — Şimdi arkadaşlar; ben de bütçeyi tetkik ettim. (İyi yapmışsın sesleri) bütçe üzerindeki tetkikatım bana pek emniyet vermedi. Neden vermedi? Bilhassa kira bedellerinde. Arkadaşlar bundan evvelki Hükümetin yaptırmış olduğu bir Saracoğlu Mahallesi vardır, bu mahallede müsteşarlar oturur. Umum müdürler oturur. Devletin kira olarak aldığı paradan her damı için 200 lira zararı vardır. Evvelce işittik, daire olarak kiralandığı bir apartmana üç senelik kirasına karşılık 180 bin lira vermiş. Yine başka bir daire için yüz bin lira istenmiş. Adnan Menderes bu işlerle bizzat uğraşamazsa uğraşacak bir adam bulamaz mı? Bir heyet kuramaz mı? 180 bin lirayı idare Em-lâk Kredi Bankasına yatırsa idi şimdiye kadar 20 tane apartman yaptırırdı. Sonra biz mecbur muyuz müsteşarlara elli liraya ev vermeye? Biz onlar için mi yaptırıldı o binaları?

Şimdi, Adnan Menderes'e Türk milleti namına soruyorum: Saracoğlu mu, öteki adını bilmiyorum, neden o mahalleyi boşaltıp daire haline geçirmiyor...

ABİDİN POTUOĞLU (Eskişehir) — Milli Korunma var.

SINAN TEKELİOĞLU (Devamla) — Milli Korunma var, var ama, Başbakan bu apartmanları vekâletlere taksim etmiştir. emir verir bu yüksek dereceli memurları çıkarır, dışarda bulunan daireleri oraya sokar.

Arkadaşlar, yine bir umum müdürlük bütçesini tetkik ederken gördüm, bir senelik kira 75 bin lira!

Sonra mefruşat meselesi ... Hepimizin evlerinden iltimaslı evler. 50 bin liraya tam üç seneliğini alıyor. Onların kimlerin evi olduğunu Maliye vekiline ben arz ederim. Fakat adını söylemek istemem, apartman için 180 bin lira almıştır, yani üç seneliğini peşin almıştır.

Ben Hükümetten Türk Milleti adına rica ediyorum, kiralar için Devletin verdiği para milyonlar tutmaktadır, Saracoğlu Mahallesi boşaltsın, devaire taksim etsin ve kira karşılığını da bütçeden silsin. Çalışma Bakanlığının bir İşçi Sigortalar Kurumu varmış, her sene kira için 60 bin lira veriyormuş; bu binaların bir kısmını bu sigortalara tahsis edelim, 180 bin lira kazanmış oluruz. Bütçe iyiymiş filân, filân, ama bana göre bu bütçe on sene evvelki bütçelerin aynıdır. Yalnız miktarlar değişmiştir.

MUARD ALİ ÜLGEN (Konya) — Çok değişmiştir, çok.

SINAN TEKELİOĞLU (Devamla) — Aynıdır. Ben maliyeci değilim ama, aynı olduğu bedihidir.

Ödenek meselesine gelince; ödenek ne demek, anlamıyorum. Meselâ ben de memurum, Mektebi Hukuktan çıktım, benimle beraber çıkan iki arkadaşım daha var. Ben sınıfım birincisiyim, ikincisi mülkiye'de çalışıyor, üçüncüsü de adliyededir. Adliyedeki 120, mülki-deki 60 ben de 35 alıyorum. Bir derece yükselttiler... sonra? Memurlar arasındaki adaleti temin etmek demokratik sistemin en büyük şiarı olmalıdır. Aynı tahsili görmüşler ve fakat aralarındaki fark muazzam. Hâkim ne yapar? Karar verir, öteki veremez mi, o da verir. Vilâyeti idare ediyor o. O da pekâlâ verir. (O da ahyor sesleri). Hava alıyor!

Adalet cihazına intisap edenler için şuraya kanun getirdiler. On senede maaşlarını 150 lira yapıncaya kadar göbeğim patlamıştır. Onun için ben Adnan Menderes'ten rica ediyorum, memurlar arasındaki bu farkı kaldırsınlar.

KEMAL BALTA (Rize) — Bu bir kanun meselesidir, teklif edin.

SINAN TEKELİOĞLU (Devamla) — Kanunu ben getirecek değilim, yapma Kemal Bey. Hükümet getirecek. Hepsini bize bırakmasınlar.

Sonra arkadaşlar, hâkimlerin teminatına geliyorum : Arkadaşlar, her memurun teminatı olmazsa hiç biri vazife göremez, her memur için mutlaka teminat ister. Teminattan maksat hâkimin bulunduğu yerden bir daha başka bir yere kaldırmamak için ne icabediyorsa onu yapmak değildir. Yoksa Halk Partisinin vaziyetine düşeriz. Ben İstanbul'a tâyin ettirdiğim hâkime istediğimi yaptırabilirim. Bir de yerlerinden hâkimler kaldırılıyormuş, teminat elden gidirmiş diye Halk Partisi Genel Başkanı burada serzenişte bulundu. Halbuki Halk Partisinin bir kazadan bir senede sekiz defa hâkim değiştirdiğini bilirim. H. P. si zamanında hâkimlerin teminatı yok muydu? Vardı, fakat bir hâkimi bir yerden kaldırmak istedikleri zaman icabederse mahkemeyi lâğveder, onu oradan yine kaldırırlardı.

Şimdi de arkadaşlar; muallimlerde teminat diye bir şey çıktı. İstanbul'daki muallimlerin bir kısmını oraya buraya dağıttılar onlarda feryat ettiler, Hükümette tekrar onları yerlerine getirdi.

Arkadaşlar, köylerdeki muallimler ne olacak?. Onlar ne yapıyorlar, hep aynı yerde mi kalıyorlar?. Şehirdekiler aynı yerde kalacaklar, sinema seyredecekler, çocuklarını okutacaklar, köylerdeki ise ne sinema seyredecek, ne de insan yüzü görecekler.

İstanbul'da teminath hâkim bulunması lâzımdır. Bunların terfi müddeti iki senedir. İki terfi müddeti teminath olsun efendim, ama kanun dairesinde hareket etsinler.

Şimdi hâkimlerin kanun dairesinde hareket etmelerinden bahsedeceğim; umumi görüşmedir, kısaca olarak söyleyeceğim.

Adana'da bir hâdiseler oldu, bir gece bir eve hırsız girmiş, ev sahibinin karyolasının üzerindeki örtüyü almış, tam umumi caddeye çıkınca polislerle karşılaşmış, hırsıza, elindeki ne demiş, o da kaçak eşya demiş. Polis hırsız almış karakola götürmüş. Hırsızın evine girdiğini ev sahibi karakola haber vermeye gelince karakol, kaybolan eşyan bu mu demiş, ev sahibi de odur demiş. Bunun üzerine karakol hırsız bırakmış, ev sahibini kaçakçı diye mahkemeye vermiş. (Gülüşmeler) Mahkeme de bu dâvayı kabul etmiş. Hulâsa adamın anasından emdiği sütü burundan getirdiler.. İş mahkemeyi temyize kadar intikal etti.

Hani hırsız yahu?. Hırsız yok. Adana'da, şurada burada daima kaçak eşya satılmaktadır. İsterseniz ve zahmet olmazsa gidin bir bakın : Bir pazar vardır, orada herkes istediği kadar kaçak eşyayı âlenen alır ve satar.

Arkadaşlar; şimdi bu hâkime veya müddei-umumiye ne yapmak lâzımdır? Müfettiş göndereceksiniz değil mi? Şimdiye kadar, darımasın adliyeciler ve hukukçular, hangi hâkimi mahkûm ettirecek bir karar verdi, Adliye müfettişleri acaba? Ben hiç görmedim.

İZZET AKÇAL (Rize) — Çok. Pek fazla, pek fazla.

SINAN TEKELİOĞLU (Devamla) — Hiç kimse.

Türk milletinin ıstıraplarını söylüyorum. Daha buna benzer birçok; meselâ cinayetler oluyor fatan filân. Onları zamanında söyleyeceğim, bırakalım şimdi.

Arkadaşlar; yapılacak olan iş kira bedeli, ikincisi hâkim ödeneği.

Üçüncü birşey daha var. O da telefon işi, kırtasiye işi. Tetkik ettiniz mi telefon işini? Haddi hesabı yoktur. Bunları da bir formüle; bir inzıbata bağlamak lâzımdır. Şu gördüğümüz iki buçuk milyar liralık bütçenin hiç olmazsa yarım milyarı kurtulur. Yani Bütçe Komisyonunun kendisine bakanıklardan gelen bütçeyi aynen kabul etmesi kadar sakat birşey olamaz. Bütçe Komisyonu Hükümetin komisyonu değildir, Meclisin, milletin komisyonudur. Milleti ve Meclisi düşüncektir. Başka birşey yok, baştan konuştuk. Ben bunların hepsini tesbit ettim de şimdi söylüyorum.

Sonra mütehasısın işi geliyor.

Arkadaşlar; ben o rakamları görünce aklımı kaybedecek hâle geldim, çatacak yer bulamadım, karı ile kavga ettim. (Gülüşmeler).

Arkadaşlar; mütehasıs ne demek, ne diyor-duk ona biz? (Uzman sesleri) Evet «osman».. (Gülüşmeler).

«Osmanları» getiriyorsunuz ... (Gülüşmeler, kahkahalar). Getiriyorsunuz. Amerika'dan. Meselâ ordunun tayyare kıtasına. Peki ama, o tayyare zâbitlerini neden göndermiyorsunuz Almanya'ya Amerika'ya? Biz Almanlar zamanında yetiştik, (Bunu söylemekle İttihadı Terakkiyi öğecek değilim, yalnız biz o zaman yetiştik de onun için söylüyorum). Ovakit Alman'

yadan getirirlerdi bu mütehassısları, bir kurs açarlar, kim ondan anlayacak kudrette ise, o zâbitleri oraya korlar ve o zâbitler de ondan istifade edip yetişirlerdi. Amerika'ya gidenler bol bol harcah alıyorlar, mükemmel gezip geliyorlar. Böyle gezip gelen bir elektrik mühendisine şu lâmbayı yak desen yakamaz.. Japonya'da olduğu gibi, geleni bir imtihan ettikten sonra muvaffak olamayınca Meclis önünde kurulacak bir sehpanın altına koyarsak o zaman rastgele Avrupa'ya kim gider?

Bu uzman işine de Hükümet parmağını koy-sun. Rakam çok yüksektir, Amerika'dan aldığımız yardımın hepsini veriyoruz, Belki de yetmiyordur. Amerika'ya gönderilen birkaç kişi ile konuştum. -Bunlar da hep bana rastlıyor - «nereye gidiyorsun» dedim, «Amerika'ya» diye cevap verdi. «ne mezunusun?» dedim, «köy enstitüsü» dedi. «ne öğreneceksin» dedim, «kızlarla erkeklerin beraberce nasıl okuyacaklarını» dedi. Bunu hâlâ öğrenememiş!. (Gülüşmeler). Eğer maksat Devletin parasını akıtmaksa, zavallı ve perişan birçok vatandaşlarımız vardır, ben nasıl sarfedileceğini göstereyim, bunları ihya edecek müesseseler açılabilir.

Bir de idare mekanizmasına el atmak isterim.

Ben hakikaten Etem Menderes'i severim, Adnan Menderes'i sevdiğim için olacak herhalde. Malûm ya o Menderes biz de Seyhan olduğumuz için ikisi bir araya gelince dünyayı istilâ eder. (Gülüşmeler).

Dün gazetede okudum, Dahiliye Vekili 5 - 6 valiyi merkeze almış. Acaba neden? Bunlardan bir tanesini tanım, çok iyi tanım, son derece namuslu bir adam; acaba o niçin alındı? Sonra işittim ki, o vali, Halk Partili imiş. Eğer bu Demokrat Partili, Bu Halk Partili, bu Millet Partili diye memurlara parti zihniyetini aşılaktan vaz geçmezsek bu memleket perişan olur; Adalet, idareye bir de ordu cihazına siyaset girerse memleket yok olur.

Hiçbir vali ne Hasan Paşanın, ne Hüseyin Paşanın, ne Veli Beyin ve ne de Ali Beyin adamı olmalıdır. O Türk milletinin adamı olduğunu bilmeli ve öyle çalışmalıdır. O vali hakkında ben Dahiliye Vekili ile görüşeceğim, ötekilerini bilmiyorum.

Şeker fabrikaları açıyorlarmış. Bu şeker fabrikasının açılmasında en çok müteessir olacak

olan Eskişehir mebuslarıdır ve onların başında bizim sayın üstat vardır. (Kim o sesleri) Potuoğlu. (Gülüşmeler) Şeker fabrikaları ne kadar çok olursa diğer şeker fabrikaları o kadar az şeker çıkarır. Bunun kimse farkında değildir...

MUHTAR BAŞKURT (Eskişehir) — Yanlış, yanlış...

SINAN TEKELİOĞLU (Devamla) — Bir zaman şeker mevzuu Meclis kürsüsüne geldiği vakit kıyamet koptu, o zaman söyleneni aynen söyleyeceğim. Her fabrikaya bir kontenjan verilir, sana bu kadar, sana da bu kadar diye. Türk milletinin istihlâki nedir acaba? Onlar fazla çıkarılırsa Şeker Şirketi ne yapar acaba? Acaba Seyhan nehrine mi, Menderes nehrine mi, yoksa Eskişehir'deki nehre mi, hangisine dökülecektir? (Dışarı satar sesleri) Satamazsın. Çünkü dışardan sana şekeri on kuruşa veriyor, sen 100 kuruşa veremezsin. Çünkü; Şeker Şirketi mensuplarının çocukları kimyager, mütehassıs olmuşlardır, bin lira maaş ve yahut 100 lira yevmiye alırlar. İşletmeler Bakanı da burada yok, buna kim bakacak?

MUZAFFER ZEREN (Erzurum) — Sinan Paşa.

SINAN TEKELİOĞLU (Devamla) — Sinan Paşa bu işe bakacaksa işler hâpı yuttu, çünkü, o bu işlerden anlamaz. Yalnız ben bu işe de Mustafa'yı göndereceğim. Çünkü o, tayyare fabrikası işletiyor.

REİS — Sinan Bey, mevzu dâhilinde konuşun, ikinci defa ihtar ediyorum, böyle devam ederseniz sözünüzü kesmek mecburiyetinle kala-cağım.

Arkadaşlar; lütfen müsaade ediniz, hatibin sözünü kesmeyiniz.

SINAN TEKELİOĞLU (Devamla) — Burada daha dün Maliye Bakanı dört tane şeker şirketi açılacağından bahsetti. Onun için söylüyorum. Bunların açılması doğru değildir.

MUSTAFA ZEREN (Erzurum) — Yeni fabrikalar açıldığı için teşekkür etmek lâzımdır.

SINAN TEKELİOĞLU (Devamla) — Fabrikalara teşekkür ederim. Mustafa Bey emir verdiler, açılacak şeker fabrikalarını burada selâmlarım ve onlara teşekkür ederim. (Gülüşmeler)

Sonra arkadaşlar, memurların maaş meselesine geçiyorum: Bu seneki bütçeye 46 milyon lira zam ettiklerini Maliye Vekili söylediler.

Bunu bütçede gördük. Bunlar nedir biliyormusunuz? Yeni zamlar. Ben biliyorum. Yeni teşekkül eden Et ve Balık, Trafik Genel Müdürlükleri ve Adana'da baraj filân yapıyoruz, onlara memur ilâvesi filân...

Arkadaşlar, bir işe başlamadan o işi fayakta tutamayacak kadar masrafa boğmak hiçbir zaman doğru değildir, bu milletin buna tadammülü yoktur. 46 milyon lira zammedeceklerine, 46 milyon tasarruf etmek mümkündü. Ne suretle? Bakın... Vaktiyle boşalan yerlere memur alınmıyacaktı. Bir memur boşalıyor yerine 3 memur alıyorlar. (Gülüşmeler) Sonra daktilo, daktilo, daktilo... her daire dolu. Şu Koca Büyük Millet Meclisinde kaç tane daktilo vardır. (Daktilo sesleri) Neye buraya bakıyorsunuz da bizim Umum Müdürlüğe bakmıyorsunuz? Bunlarda en aşağı 50 tane daktilo... Takır takır takır, akşama kadar takırdarlar... (Gülüşmeler) Bunlar da 14 yaşından başlayan, 20 yaşına kadar olanlar alınıyor.. (Gülüşmeler) Daha fazla olursa tahammül edilmiyor. (Gülüşmeler) Arkadaşlar, hakikaten gülünç haldir. Bu çocukları evlerinden alıp oralarda imha etmeye kimin hakkı var, kimin?... Hiç biriniz konuştunuz mu?...

REİS — Sinan Bey, temiz dille konuşunuz, düzgün dille konuşunuz...

SİNAN TEKELİOĞLU (Devamla) — Benim dilimde en ufak bir tecavüz yok..

REİS — Vatandaşın çocuğuna isnattan sizi menediyorum.

SİNAN TEKELİOĞLU (Devamla) — Kimseye bir şey isnat etmedim.

REİS — Riyaset konuşmanızı dikkatle takip ediyor.

SİNAN TEKELİOĞLU (Devamla) — Ne dedim efendim?..

REİS — Bundan sonrasına devam ediniz, yoksa sözünüzü keserim.

SİNAN TEKELİOĞLU (Devamla) — Keserseniz iftihar ederim. Ben bir şey söylemedim ki..

REİS — 14 yaşında çocuklar ve saire gibi mevzulara girmeyin, aksi halde sözünüzü keserim.

AHMET BAŞIBÜYÜK (Çorum) — Sen yanlış gelmişsin, devlet tiyatrosuna git, devlet tiyatrosuna!

SİNAN TEKELİOĞLU (Devamla) — Şimdi arkadaşlar, 14 yaşında demek kötü mü? Neresi kötü bu sözün?

HÂDİ HÜSMAN (İstanbul) — «14 yaşındaki çocukları oraya göndermeye ne hakkınız var?» Sözü kötü.

REİS — Esas üzerinde konuşmanıza devam buyurun.

SİNAN TEKELİOĞLU (Devamla) — Arkadaşlar, bu daktilo işine son vermek lâzımdır. Kendi kanaatime göre eskiden olduğu gibi herkes müsveddesini yapar, onları daktiloların bulunduğu yere gönderir, orada yazılır. Sonra arkadaşlar, bunu o işe alınan memurlar yapar. Bu suretle memlekette bir tasarruf da yapılmış olur. Dışarda yüksek tahsilini ikmal etmiş birçok insanlar vazife beklerken Devletin beher daktiloya 300 - 500 lira vermesi doğru olmaz zannederim.

YUSUF AYSAL (Kütahya) — Şeker işi bitti mi?

SİNAN TEKELİOĞLU (Devamla) — Şeker işini Kütahya'lılar, Eskişehir'liler toplarırlar, tetkik ederler. Benim söylediklerimde zerre kadar kusur yoktur, yalan yoktur. Sinan Tekelioğlu yalan söylüyor diye itham ediyorsanız tekrar edeyim.

Şeker Şirketinin bu fabrikalar işinden neler kazandığını lütfen Maliye Bakanı, maliye müfettişlerini faaliyete getirmek suretiyle açıklasın, meydana çıkarsın. Ondan sonra her halde Mustafa Bey katiyen bana sesini çıkaramaz. Ben bilerek söylüyorum.

ŞEVKİ HASIRCI (Aydın) — Şeker Fabrikaları nasıl hareket ediyor?

REİS — Hatibin sözünü kesmeyin.

MUSTAFA ZEREN (Erzurum) — Isnatta bulunuyor. Bir şirkete isnatta bulunuyor.

SİNAN TEKELİOĞLU (Devamla) — Arkadaşlar, İktisadi Devlet Teşekküllerine geçiyorum.

Kanaatime göre İktisadi Devlet Teşekkülleri bugünkü şekliyle faydadan ziyade zarar veriyor. Sebebine gelince; İktisadi Devlet Teşekkülleri hiçbir kotrola tâbi değildir. Size demin bir arkadaşımın bahsettiği Orman İdarelerinden bahsedeceğim.

NAHİD PEKCAN (Erzincan) — Orman İdaresi İktisadi Devlet Teşekkülü değildir.

AHMET BAŞIBÜYÜK (Çorum) — Senin dünyadan haberin yok, Tekelioğlu!

SİNAN TEKELİOĞLU (Devamla) — Orada

oturuyorsun orada ama sen mebus musun değil misin, bihabersin. (Gülüşmeler)

REİS — Hatibin sözünü kesmeyin efendim. Bir buçuk saattir karşılıklı görüşmelerle vakit geçiriyoruz. Hatibin sözünü kesmeyin.

SİNAN TEKELİOĞLU (Devamla) — Yalnız benim değil, bana muhatap olanları da söyletmeyin.

Şimdi arkadaşlar, Orman İdaresi hakkında lâzımgelen tetkikatı yaparken burada Orman bütçesi konuşulurken birçok mebuslar söz almış ve kapalı tahsisatın ne olduğu sorulmuştu. Bunun üzerlerine o zamanki, Ziraat Vekili kürsüye çıkararak kapalı tahsisatın 50 milyon lira olduğunu söyledi. Geçen gün de yeni Ziraat Vekili bu tahsisatın 30 milyon lira olduğunu söyledi. Ormanlar yandıktan sonra o paraya el atılmış olduğu anlaşılıyor. Ben demiyorum ki, memurlar hırsızdır, fakat tatbik edilen usul, usul değildir. Bu usul baki kaldıkça memleket ormanları imhaya doğru gidecektir. Geçenlerde dışardan gelecek kereste rüsumdan muaf tutulması için Tekel Vekili bir kanun çıkardı. Bu para ve kazanç Hazineye mi girecek, yoksa şunun bunun cebine mi girecek, bunu söylemedi. Bunu da ben söyleyeceğim. Mademki, kereste işiyle Ziraat Vekâleti meşguldür, o getirsin, o idare etsin, onun kendi işletmeleri var, gümrüğünü ve sairesini o kazansın. Neden Ahmed'in, Mehmed'in cebine girsin? Bundan kim istifade edecek? Şu bu. Sanki memlekette ucuz mu kereste satılacak? Hayır, daha fazla fiyatla satılacak. Onun için arkadaşlar, o kanunu o hükmü lütfen değiştirsin ve bu keresteyi orman işletmeleri getirsin. Bu rüsumu da kendi kazansın, bu ucuzluk millete intikal etsin, bana değil.

Sonra arkadaşlar; tenvirat işi; asıl mühim mesele bu. Lütfen, bütün bakanlıkların, umum müdürlüklerin tenvirat masraflarını bir hesaplayınız. Acaba gündüz lâmba mı yakıyorlar, yoksa gündüz değil de gece mi çalışıyorlar?

Bu milletin varidatı; hiçbir zaman kendi kazancı ile aldığı ve Devlete verdiği vergiden başka bir şey değildir. Biz halktan aldığımız vergilerle bu memleketi idare etmeye çalışıyoruz. Ne zaman zengin olursak, petrolerimizi işletirsek, o zaman istediğiniz kadar gaz yakın, benzın yakın. Fakat bugün dairelerde sabahtan akşama kadar lâmba yandığını teessürle görü-

yoruz. Acaba bu insanlar evlerinde de yakıyorlar mı? Binaenaleyh bu tenvirat işini mâkul bir safhaya sokmak lâzımgelir.

Devlet İktisadi Teşekküllerinde memurlara verilen paralardan da bahsetmek isterim. Meselâ Toprak Ofis temettü veriyor, kazanç veriyor, bilmem ne veriyor.. Kazanmış mı da veriyor acaba? Hayır. Kazandı ise bile, benim boğazımdan kazandı. Benim boğazımdan kazandığını o memura nasıl verir? Arkadaşlar, bütün bu farklı halleri kaldıralım, memurları müsavi hale koyalım. Her memur, memur olduğu zaman Devletin elindeki kanunlara göre maaş alacağını, memurların o suretle yaşamak mecburiyetinde olduklarını bilmelidir. Toprak Ofise, Devlet Denizyollarına, Devlet Demiryollarına şuraya buraya bu paraları akıtmak doğru olmaz.

Biraz da Denizyollarından bahsedeceğim. Belki yeni Bakan memnun kalır.

Denizyollarını, işte bildiğiniz şekilde banka haline koyduk. Yine Maliye Vekilinden rica edeceğim, oraya bir parmağını basversin. Müfettişler tetkik etsin, işittiklerim acaba doğrudur? Devlet Denizyolları banka haline geldikten sonra birçok memurlarını çıkardı. Bunlara biraz para verdi.

RİFAT ÖZDEŞ (Kırşehir) — Gayet tabii.

SİNAN TEKELİOĞLU (Devamla) — Bura-ya kadar tabii, fakat alt tarafı karışık. O para verdiği memurları ne yapmış biliyor musunuz? Onları tekrar bankaya almış. Banka başka, Denizyolları başkadır denmiş. Böyle ise Maliye Vekilinin nazarı dikkatini celbederim. İnşallah benim işittiklerim yalandır.

RİFAT ÖZDEŞ (Kırşehir) — Bütün bankada otuz memur çalışıyor.

SİNAN TEKELİOĞLU (Devamla) — Bilmem. Benim işittiklerim bunlar, belki yalandır.

Demokrat Partinin, bilhassa Adnan Menderes'in bu memlekete yapmış olduğu en büyük hizmetlerden birini de burada söyleyerek deminden beri söylediğim kötü sözlerimi affettirmek istiyorum. (Estâğfurullah sesleri) Hakikaten severim kendisini.

Arkadaşlar, 10-15, belki de 20 seneden beri bu memlekette petrol ararlar. Her sene biz bunlara 5-10 milyon lira harcırak veririz, bitirirler ve nerede petrol çıkmıyacaksa orada sondaj

yaparlar, su bile çıkaramazlar, dönerler. Bunu söylye söylye kafamız patladı. Nihayet Adnan Menderes bu işi hakikaten ele aldı ve yeni Maliye Vekili Türk Milletine tebşir etti. İhale etmişler, bundan sonra Türk Milleti kendi petrolünü kendi çıkaracaktır.

Arkadaşlar, her şey motorize hale gelmiştir. Elde petrol olmazsa yarın yapılacak muharebelerin de muvaffakiyetli olmayacağına şüphe yoktur.

Yine biraz da C. H. Partisine dönmek istiyorum. Eski Reisiscumhur İnönü dün burada Demokrat Partinin, Devletin din siyaseti hakkında takip ettiği yolu çok beğendiğini söylediler. Ben isterdim ki İnönü solcuları da beraber ele alsın.

SERVER SOMUNCUOĞLU (Sinob) — Onu da söyledi, anlamamışsınız.

SINAN TEKELİOĞLU (Devamla) — Arkadaşlar; bugünkü dünya vaziyetini hepimiz biliyoruz. Türk Devletinin dört tarafı çember altına alınmış vaziyettedir. Acaba memlekette komünist teşkilâtı var mıdır? Acaba bu komünist teşkilâtı nasıldır? Teşkilâtın mevcudiyeti hakkında Hükümetin malûmatı var mıdır? Yoksa neden öğrenmiyor? Varsa neden bizi fiilen tatmin etmiyor?

Falan adam komünisttir, falan adam komünisti himaye etmiştir, onların mahkemeye sevk edilip müddeiumumi tarafından takip edildiklerini biz neden görmüyoruz? Bunu görmemek kadar bizi müteessir eden bir şey yok. Biz isteriz ki bu memleketin en büyük düşmanı olan komünizmle Hükümet yakından alâkadar olsun.

Dini siyasete âlet ittihaz ederek, dini Devletin üzerine çıkaran irticakâr bir hareket, bu memleket için çok tehlikelidir. Fakat burada benim anlamadığım bir şey var: Acaba irtica ne demek? Bizde tarifi yapılmamış iki kelime var; birisi irtica, diğeri lâyklik. Atatürk öldükten sonra tarifi yapılmıyan şu iki kelime yüzünden millette huzur ve sükûn kalmamıştır, irtica ve lâyklik.

Arkadaşlar, bunu benim söylemekliğime lüzum yok, bunu Hükümet benden çok iyi bilir, hepimiz biliyoruz. Bugün benim kanaatime göre komünistler karşısında hangi kuvvetler aleyhte bulunur acaba? Ben bir Amerikalı ile bundan sekiz sene evvel görüştüm, o zaman bu kürsüden Allah kelimesini söylemek kolay olmazdı, «Aca-

ba dini Türkiye’de yeniden ihya edebilir misiniz» diye sormuştu. Hiçbir din karısını ortaya atmaz, komünistlik ise ailede, malda iştirak kabul eder. Binaenaleyh komünistlerin karşısında bulunacak olan dinler, islâm, hıristiyan, ve mu-sevi dinleridir. Dinsiz bir insan komünist olur. Binaenaleyh görüyoruz ki memlekette, sen din lehinde yazı yazdın, sen şunu, bunu yaptın diye gazetelerde bir dedikodudur gidiyor. Bu, iyi bir şey değildir.

Ondan başka bir de Ulus gazetesinde görüyorum... Darılmasınlar, hepsi benim dostumdur, ama söylyeceyim... Hem ben hep Ulus okurum ve başka gazete pek okumam. Orada bir sütun açılmış, çocuklar orada yazı yazıyorlar: Lâiklik nedir, din nedir, harb harici bırakmışlar, falan. Arkadaşlar, mektep talebelerimin siyasetle iştigal etmeleri kadar tehlikeli bir şey yoktur. Demin arzettim, Balkan Harbinden evvel talebelerin yapmış olduğu bir miting dolayısıyla Girit’i vermezken bütün Makedonya’yı teslim etmiş ve Osmanlı Devleti tehlikeye düşmüştü. Bu sütunlarda gûya İnönü milleti harbden geri bırakmış, kurtarmış diye yazıyorlar. Yazık ediyorlar bu zata da, yazıktır bu çocuklara da, bunu yapmasınlar.

Harbe bizi sokmıyan o değildir, isterseniz onu da izah edeyim. Kendisi harbe girmeye karar vermişlerdi, Almanların sol cenahına, tararruz edeceklerdi; fakat Millî Savunma Encümeni bu kararı değiştirdi. Çünkü topları mevzilere götürecek kamyonların topları yoktu. Toplar kendi kendine gidemezlerdi ya? («Bunlara ne lüzum var?» sesleri). Evet, çocuklara bunu yazdırıyorlar. Bu öyle bir şeydir ki, millet yapmıştır, ferdin hiç kıymeti yoktur, herkes çalışmıştır. İsmet Paşanın yaptığı hizmetler malûmdur; kendisine bunlar için teşekkür etmeyi bir borç biliriz. Ama bu milletin belki yarın, belki öbür gün harbe girmesi ihtimali vardır, milleti böyle istifham işaretleriyle beslemiyelim. Bu suretle sözlerime nihayet veriyorum.

REİS — Söz Mehmet Özbey’indir.

MEHMET ÖZBEY (Burdur) — Sayın arkadaşlar, geçen yıla nazaran daha ferah verici bir bütçe getirdiği için Hükümetimizi tebrik ederim.

Bütçe gelirimizi yükseltecek tek yol yurdu-muzdaki bütün istihsal kaynaklarımızı artır-

mak olacaktır. Bu da ancak çok zengin olan yeraltı servetlerimizi işletmek, çeşitli iklim mahsulüne müsait olan yerüstü nimetlerinden fennî bir şekilde faydalanmak lâzımdır.

Yer altı servetlerindeki çalışmamız henüz iptidaidir. Dışarıya sevkettiğimiz madenlerin; en aşağı yarısını taş ve toprak olarak gönderiyoruz. Halbuki, bu zengin madenlerimizi, Türkiye'de eriterek asıl cevheri sevketssek memleketimiz çok daha fazla kazanmış olacaktır. Bunun da hal şekli olarak memleketimizde bir maden izabe fabrikası yapmasak dahi, cevherini ayrıca basit bir fabrikanın kurulması, çok daha mümkündür. Hükümetimizin gelecek sene, kırtasiyecilik içinde boğulan Maden Umum Müdürlüğü mevzuu ile birlikte, memleketimize milyonlar sağlayacak, bu maden işini daha ciddi olarak ele alması şarttır.

Yer üstü servetlerimize gelince; Türk köyüne traktörü sokan demokrat iktidarımız, hiçbir şey yapmasa dahi bununla övünebilir. Fakat bu da kâfi değildir. Türk köylüsünü tamamen karasabandan kurtararak, her karış toprağından âzami faydalanma imkânlarını bahşetmemiz lâzımdır. Bilhassa Suriye hududundan Hatay, Silifke, Antalya ve ta Muğla'ya kadar bu sıcak sahillerde yetiştiği bugün fennen sabit olan kaçuk nebatından istifade ederek bu sahada dışarıya şimdye kadar, sırf beceriksizlik ve bilgisizlikten dolayı, akıttığımız milyonları, içerde daha geniş lâstik sanayii ve fabrikalarına sarfetmemiz, memleketimizin hayrına olacaktır. Yurdumuzda lâstige ait yapılan her cins örnekler Meclisimizdedir. Türkiye'de yapılan bu lâstik mamullerini bu çatı altında sevinçle gördüm. Hükümetimizin her şeyden önce bu yıl buna da ehemmiyet vererek gelecek sene daha çeşitli lâstik mamullerimizi görmemize imkân sağlamanı isteriz. Kendlerinin bu yoldaki verimli, esaslı çalışmalarını bekliyoruz.

Sayın arkadaşlar, ne denirse densin, büyük bir hakikattir ki, Türk köylüsü, kendisine büyük yük bir cesaretle her sahada âzami kredi sağlayan ve onu elinden tutarak ayağa kaldıran Ziraat Bankasına, yolunu yapan, suyunu getiren, sağlığa kavuşturan, mahsulünü pahalıya satın alan demokrat iktidarımıza çok ve hem de pek çok minnetdardır. Onun bu yüreктen, kopan riyasız minnet ve şükranlarını bu kürsüden, o

büyük milletin bir vekili olarak ben de candan Hükümetimize arz ederim.

Sayın arkadaşlar; memurlar çok müşkül durumdadırlar. Bütün memurlar subay ve hat-tâ daire şeflerinin hemen ekserisinin her gün öğle yemeklerini peynir ekmelekle idare ettiklerini ben şahsen her gün gözümle görmekteyim.

Bu fedakâr zümrenin karnını doyurmak, yuvasındaki yavrularını tatmin etmek rahat ve huzur içerisinde çalışmalarını sağlamak için Hükümetimizin bunlara bol olmasa da yetecek derecede para vermesi ve bütün Türk memurlarının refahını sağlayacak esaslı bir barem yapması çok yerinde olacaktır.

Bu yıl demokrat iktidarımızın; bütün Türk Milleti için hayatı ucuzlatmak sahasında müspet neticeler alacağını da ummaktayım. Yalnız memurlar üzerindeki şu temennilerimin nazara alınmasını başarıcı iktidar Hükümetimizden bilhassa rica ederim.

Çok çalışkan memurlarımız olduğu gibi, çalışmalarından istenilen randumani alamadığımız, tembel ve tekaütlükleri çoktan gelip geçmiş memurlar da vardır.

Bunları tasfiye ile yerlerine Devlet kapılarında iş bekliyen yüzlerce tahsilli ve bom boş gezen gençlerin alınması ve dinamik bir çalışmaya hemen başlanması lâzımdır.

Maalesef bâzı dairelerimiz kahvehane haline gelmiştir. Kahve ısmarlanmasını katıyen menedelim. Bu alâturka lâubaliliği derhal kaldırarak çok ciddi ve verimli çalışmalara artık başlayalım.

Sonra birçok dairelerde çalışan kadınlarımız cicili bicili rengârenk elbiselerle göz alıyor, alâkayı dağıtıyor, çalışma ciddiyetini bozuyor. Bunların hepsine, Tarım Bakanlığımızın yaptığı gibi, siyah önlük yaparak bütün memurları sade bir çalışma istikametine sevk edelim. Bu müspet ve rasyonel çalışma demokrat iktidarımızın nasibi ve eseri olmalıdır.

Hulâsa memurlarımızdaki esas düstur şu olmalıdır. Kâfi para, âzami mesuliyet, günü gününe iş! vatandaşlarımızı Hükümetten soğutan tek nokta kırtasiyeciliktir. Halkı Devlet kapılarında evrak takibetmekten kurtaralım. Az memur, çok iş. Her Türk ferdi şunu bilmeli ve gözleriyle görmeli ve kalben inanmalı ki; işim günü gününe bitiyor, iltimas yoktur, bütün dairelerimizde hak ve adalet hâkimdir... Bu itiyadı

ve intibayı yaratmak ve yaymak mecburiyetindeyiz ve bunun için çok çalışmalıyız. Bütün işleri başaran demokrat iktidarımız inşallah kolay gibi görünen bu çok zor işi de yapacaktır.

Muhterem arkadaşlar; Türkiye'de bazı dairelerimizde bol memur vardır. Meselâ Ticaret, Tekel bakanlıklarımızda ve Toprak Ofiste olduğu gibi.. Bâzı bakanlıklarımızda ise memur kadromuz çok dardır, kıvranıp duruyorlar. Meselâ; Adalet, Bayındırlık bakanlıklarımızda olduğu gibi.

Türkiye'de bütün memurları fazla kadrolu yerlerden alarak noksanları telâfi edecek bir koordinasyon yapılması ve bununla iki Devlet bakanından birisinin ciddi olarak meşgul olması şarttır ve lâzımdır.

Muhterem arkadaşlarımız; dairelerde yıllarca birikmiş işleri hal ve tasfiye için memurlarımızın, sabahları yarım saat evvel, ikindileri yarım saat geç çıkarak günde bir saat fazla çalışmaları ile, türlü ihmallerin tesiri ile birikmiş evraklar tasfiye edilirse, bundan bütün vatandaşlar da memnun kalacaklardır.

Memurlarımızın ekserisi bu fedakârlığa taraftardır. Bu suretle günün birikmiş bu yarım saatleri ile 180 bin saat fazla iş görülecektir. Hükümetimizin çok önemli olan bu mevzuu da ciddiyetle ele almasını ve bu emri teşkilâtına yayınlamasını rica ederim.

Sonra valilere dokunacağım :

Türkiye'de valileri Bakanlığın Zatişleri Genel Müdürlüğündeki sicillerinden öğrenilerek değil, vatani bilfiil yer yer gezerek, eserleriyle inandığımız müspet iş yapmış genç ve dinamik kaymakamlardan seçmenin zamanı gelmiştir. Vatanımızı içi geçmiş, müstehase haline gelmiş âmirlerle değil; genç idare adamlarıyla tedvir edelim. Bütün vilâyetlerimize bu çapta valiler bulduğumuz gün işlerin çoğu süratle görülerek ve eserler vererek ilerleme ve yükselme hamlemiz bir misli daha artacaktır. Bu gibi müstait millet ve memleketi seven vatanperver memurlarımız da çoktur ve kurtuluş yolu da budur.

Sayın arkadaşlar, memleketimizin vergilerinin adedinde ve bünyesinde de bir ıslâhat yapmak lâzımdır. Halkımız Muamele Vergisinden ve Gelir Vergisinin kırtasiyeciliğinden çok, pek çok müştekidirler. Bunun süratle ıslahını he-

men bütün tüccar ve esnafımız sabırsızlıkla beklemektedirler.

Arkadaşlar, bütün yurttta çok şükür, toprak damdan kiremite ve çimentoya doğru bir gidiş vardır. Bu çok hayırlı ve hızlı yürüyüşü köstekliyen, çimento fabrikasının kifayetsizliği ve kiremit imalinin azlığıdır. Bu mevzuu bazan karaborsaya düşürüyoruz. Kiremit 13 kuruştan 30 kuruşa kadar yükseleli bunu köylüler nasıl alabilir?

Sümerbank elindeki ucuz imal ve stokları - gelecek seneninki de dâhil - bitirmiş, satmıştır. Şu halde memleketin büyük ihtiyacı olan bu çimento ve kiremit işini de bu işler için çok müsait olan yerlerimizde ve illerimizde fabrikalar kurarak halletmemiz lâzımdır.

Sayın arkadaşlar; son ricam şu ki; medeni dünyada âdettir, ileri memleketlerde milletine büyük hizmetler yapan kahramanların hemen birer sokak başında veya caddede ya büstünü yaparlar, veyahut da heykelini dikerler.

Bizim vatanımıza en büyük hizmeti yapan ve tarihin seyrini değiştiren Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'da münasip bir yerde heykelinin dikilmesi ve 500 ncü senei devriyesine yetiştirmesi için Hükümetimizi ikaz bakımından iki sene evvel yazılı bir soru vermiştim. İstanbul Valisini bu maksat için gördüm ve konuştum. Fakat maalesef (Fatih'in İstanbul'u hangi semtten zapdettiği henüz bilinmediği için heykel yerinde ihtilâf vardır) gibi avutucu, sudan cevaplar aldım. Fatih İstanbul'a şuradan, buradan, nereden girerse girsin, İstanbul'un göbeğinde, milletin yüz binleriyle meydana gelen Taksim Meydanındaki heykel yerine veya daha münasip bir yer varsa oraya bu büyük Türk'ün şerefiyle mütenasip bir heykelin yapılması Hükümetimize ve İstanbul Belediyesine düşer bir millî kadirşinashık vazifesidir. 500 ncü senei devriyesine rastlıyan bu sene içinde bitmiş olmasını arzuladığımız bu heykelin yapılmasına hiç olmazsa başlanması çok haklı olarak galeyana halinde bulunan Türk efkârı umumiyesini tatmin etmiş ve Büyük Fatih'in de ruhunu şad eylemiş olacağız.

Türkiye'nin ve dünyanın biricik güzel şehri olan İstanbul'a Büyük Türk'e yakışır şekilde, zaferinin, şerefiyle mütenasip, bir heykelin dikilmesine hiç olmazsa bu beş yüzüncü senei

devriyesinde başlamasını bilhassa Hükümetten rica ediyorum.

Diğer birçok hususlar var, onları da ilgili bakanlıkların bütçelerinde konuşacağım.

Millet ve memleket için çok hayırlı ve faydalı bir yolda çalışan Hükümetimize güçlü başarılar temenni eder, yeni bütçenin memleketimize hayırlı olmasını yürekten dilerim.

KÂZIM ARAR (Çankırı) — Muhterem arkadaşlar, çünkü müzakerelerde ana ve baba partiler ile, mütevazî ifadesiyle yavru partinin 1953 yılı bütçe lâyihası üzerindeki geniş görüşlerini dinledik. Yüksek tasvibinize sunulan bu lâyiha üzerinde ben de naçiz görüş ve kanaatlerimi arz etmeye çalışacağım.

Arkadaşlar, geçen yıllarda yaptığım konuşmaların bir devamı olarak hemen ifade edeyim ki, Hükümetin, iktisadi kalkınmamızı ve bütün faaliyetlerin müsmir neticesini sağlayacak olan bir program ve plâna henüz iltifat etmemiş olduğunu görmekte gerçekten üzüntü duymaktayız. Bahusus iktidar programında bu hususu sarahaten vaid ve taahhüt etmiş bulunuyordu. Her yıl biraz daha miktarı artan yatırımların, bütçe lâyihasında temas edilen belli başlı mevzular hariç, vilâyetlere ayrılan her türlü tahsisat ve kredilerin seyyanen tevzi edilmemesi işi de artık halli zaruri bir durum iktisap etmiştir. Bugüne kadar carî olan usul iptidai denecek kadar geridir. Bu cümleden olarak bu tatbikattan hepinizin yadırgamıyacağı bir vakıya temas etmek isterim.

Arkadaşlar; bizler mebus olarak kabul edeceğimiz iki milyar yüz yirmi üç milyonluk bütçeden vilâyetlerimize isabet edecek miktardan haberdar olmadığımız için vekillerin tevziyatına bir piyango gibi muntazır bulunmaktayız. İşte böyle gelişî güzel programsız bir tevziat yüzünden bâzı vilâyetlere isabet eden amortiler yanında bâzı vilâyetlere de orta ve büyük ikramiyelerin isabeti her yıl tevali edip gidiyor ve bu hal ne büyük Meclis için, ne Meclisin intihap dairelerine hesap vermekle mükellef mebusları için ve ne de hukuk devleti olduğunu iddia eden Sayın Hükümet için tasvip görür mahiyette bir hareket tarzı değildir. Bu mevzuda temennim şudur ki: Hükümet Meclisten istihsal edeceği tahsisatın bilhassa yatırımlara ait kısımlarını evvelâ 63 vilâyete yapacağı okul, hastane, yol, su işleri, tarım, toprak tevzii

ilâ... gibi işleri bir nispet dairesinde taksim etmeli ve bu tevziyatı yüksek Meclisin tasvibinden geçirmelidir. Önümüzdeki yıl bütçe müzakerelerinde bu esasa riayet edilmesi mümkün olabileceği gibi Meclisçe tasdik edilecek bu bütçenin de aynı esas dâhilinde tevzi edilmesi yerinde olur kanaatindeyim.

Bu münasebetle bundan böyle bütçe lâyhalarının büyük Meclise geliş tarzı üzerimde de bir nebze durmak isterim.

Her işi sût liman gösterme devrinin kapıldığı ve Allaha şükür olsun, büyük müşkülâta dahi olsa, her türlü avakibi göze alarak 1950 tarihinden sonra büyük mesuliyetler deruhde eden iktidardan çok şeyler beklemek hakkımızdır. Uzun yıllar ihmal edilmiş bir memleketin her sahada yarım kalmış veya başlanmamış olan çeşitli dâvalarını senede bir defa görüşmeye imkân bulduğumuz bütçe müzakerelerinin sureti cereyanını eski usulün devamından kurtarmak zarureti vardır.

Bütçe Komisyonu, itiraf etmeliyiz ki, Meclisin bütün komisyonlarına muadil denecek tarzda çok ağır bir mesaiyle mahmûldür. Hükümetçe lâyiha kendisine tevdi edildiği gün işe başlıyor ve sırasıyla karar bağlıyor. Fakat memleketin her türlü muazzam dâvalarının burada konuşulmasına ayrılan zaman lâşey mesabesinde kalıyor. Memleketin umumî menfaatiyle alâkalı bir müzakerenin daha faydalı olabilmesi için İctüzükte mi tadilât yapacağız, Hükümetten bütçe lâyihasının daha önce getirilmesini mi sağlayacağız?.. Her halde bu usulün bir nizamla bağlanması zaruridir. Kanaatimce bütçe lâyhalarının Meclise her yılın Ocak ayının ilk gününde getirilmesi ve iki ay fasılsız görüşülmesi temin edilmelidir.

Arkadaşlar; memlekette siyasi mânâda olmayan bir umumî huzursuzluktan da bahsetmeme müsaadenizi rica ederim. Bu huzursuzluk, siyasi partilerin, muhalifin, muvafikin ve tarafsızların günlük konuşmalarında yana yakıla anlattıkları ve ilk nazarda basit gibi görülen ve fakat millî bünyemizi içinden kemiren umumî ahlâk ve terbiye mevzuudur. Bu kelimedden istihraç ettiğim mâna umumidir. Meslek ahlâkından tutunuz da siyasi ahlâk ve terbiyeye kadar hepinizin tenkidini yaptığımız ve samimî düşüncelerimizi izhar ettiğimiz birçok ehemmiyetli mevzu henüz ele alınmamış

bulunmaktadır. Umumi huzursuzluğun daha açık izahını yapabilmek için birkaç misal arz edeyim :

Kardeş kardeşten, talebe hocasından, hoca talebesinden, karı kocadan, koca karısından, tüccar, avukat, doktor, mühendis, ilâh... rakibinden, partiler birbirinden, aynı partiye mensup olanlar yekdiğerinden.... velhasıl umumi tâbirle, kimsenin kimseden tatminkâr bir memnuniyet izhar edemediği bir devrin içinde yaşamaktayız.

Bu mâruzatımı biraz daha açmama müsaadenizi rica edeceğim: Halk bugünkü adalet tevziinden, adalet tevzi müesseseleri haksız insanların adalet seyrini şeytanın bile akıl erdiremeyeceği vesilelerle değiştirme hususundaki gayretlerinden, halk, Devlet memurlarından, Devlet memurları halktan, köyler sınır dâvaları yüzünden komşu köylerden, muhalefet partileri iktidardan, iktidar muhaliflerden, bağımsızlar siyasi teşekküllerden devamlı olarak müşteki ve dâvacıdırlar.

Bu cümleden olarak öteden beri devam edegelen ve son günlerde hâd bir safhaya intikâl eden insan haysiyet, şeref ve namuslarıyla oynamanın bir moda haline geldiğini ve bu nevi nahoş hareketlerin daha ziyade siyasi rekabet sevkı ile irtikâp edildiğini hepimiz elemle müşahede etmekteyiz.

Sayın Hükümetten ehemmiyetle istirhamım; fevkalâde hallerde 4237 sayılı Kanun gereğince mal beyanına tâbi tutulan Devlet memurları gibi milletvekillerini de ağıne alan ve 13 Aralık 1950 tarihli oturumda da arız, amik izah ettiğim hususları ihtiva eden, alelâde hallere de şâmil bir kanun lâyihası getirmesidir.

Şu hususu istitratem arz edeyim ki; mebusluk sıfatını taşıyan bir kimsenin her hangi bir suiistimal mahiyetinde suç işlemeye hakkı yoktur. Böyle bir iddia karşısında Yüksek Meclisin vekili olan adalet süzgecinden geçirilmeksizin fertlere veya Türk Milletinin mümessillerine isnat ve iftiralar manzumesi yaratmaya istisnasız hiç kimsenin veya Cemiyetler Kanununa göre kurulmuş siyasi teşekküllerin hakkı olmamalıdır.

Milletvekilliği nüfuzunu kötüye kullanarak menfaatler sağlıyan kimse veya kimselerin ne cemiyet içinde, ne de bu mükaddes çatı altında işleri olmadığı gibi yine bu çatı içinde veya

dışında, sıfatı ve salâhiyeti ne olursa olsun, milletvekillerinin haysiyet, namus ve şerefleriyile oynayanların da işi olmaması lüzumuna kaaniim.

İnsan haklarına en belîğ üfadesi ile mutlak riayeti sağladığımız gün, hakiki demokrasinin hasret ve iştihakından kendimizi kurtulmuş saymak kaabil olabilecektir.

Bu hususlara temastan kastım Hükümetçe ele alınması lâzımgelen bir hususu hatırlatmak içindir.

Zirai kalkınma :

Memleketimizde her ne kadar bir istihsal artışını sağlıyan zirai kalkınmayı memnuniyetle müşahede etmekteyiz. Bu artışta hiç şüphesiz ki makineleşmenin temin ettiği neticeler yanında geçen yıl tabiatın da yardımının inzıam ettiği ni, bu güzel neticeye müessir kabul etmek lâzımdır. Bir taraftan Ziraat Bankasının zirai plâsmanının artışı, diğertaraftan Marshall yardımından makineli ziraata verilen ehemmiyet kalkınma mevzuunda atılan hayırlı bir adımdır. Fakat, memleketimizin başlıca iştilgal mevzuu olan zirai faaliyetlerin yarınki durumu hakkında beliren bir endişemi açıklamak isterim :

Hükümet makineli ziraat sebebiyle önümüzdeki yıllarda büyük ölçüde bir istihsal sağlandığı ve dış piyasada memleketin ihtiyacından artan hububata mahreğ bulamadığı takdirde bugüne kadar takib ettiği alım politikasını fiyatlarda bir tenezzül yapmaksızın muhafaza edebilecek midir?

Arkadaşlar, bu haklı endişenin bertaraf edilmemesi halinde Ziraat Bankası yardımı ile sağladığı istihsal maddelerinin durumu ne olacaktır? Hükümetten bu husus hakkında ne düşündüğünü öğrenmek isterim.

Makineli ziraatin faydalarını anlamıyan köylü kalmamıştır. Fakat yedek parçalardan, ârızavukuunda bu makinelerin tamir edilmemesinden ziraatçiler pek muztarıptırlar. Bunun için :

1. Hükümet öğretici mahiyette bir gezici kurs açmak tasavvurunda mıdır?

2. Ziraat mıntakalarında gezici tamir atelyeleri düşünmekte midir?

3. Her mıntakaya gönderdiği makinelerin bol miktarda yedek parçalarını Ziraat Donatım subelerinde bundan böyle bulunduracak mıdır?

Arkadaşlar, size bir misal vereyim. Seylâp-

tan tamamıyla harap olan bir köyümüze Hükümet âcil yardım olmak üzere vilâyetimizde mevcut traktörlerden maada traktör de gönderdi. Mevcut üç traktörden ikisini çalıştıramadılar. Ve uzun müddet yedek parça yüzünden âtil kaldı.

Umumi bir organizesizlik içindeyiz. Çok ahvalde eleman var, para yok; para var eleman yoktur.

Zirai kredi açmak, makine vermek ve bunları da günlük politika mevzuu içinde tadat etmek kâfi değildir, arkadaşlar.

Hâkimlerin teminatı işine dün de temas edildi. Dolayısıyla bu mevzuu 1947 senesinde hâkim teminatı mevzuunu istişari kongrede ilk ortaya atan bir arkadaşınız olarak, bu mevzuda bir kaç kelime ile maksadımı izaha çalışacağım.

Hâkim teminatı sadece yerinin değiştirilmesine mâtufl bir hareket olmakla, teminat kelimesinden çıkardığımız mâna ile kabili telif görmekteyim. Bununla yetinen Türk hâkimleri ve ait teminat son zamanlarda, eğer yanlış değilse, Adalet Bakanlığının bulduğu güzel bir formülle, - güzel diyorum tabii ne mânada arzettiğimi biliyorsunuz - güzel bir formülle şu şekle sokulmuş : Bir hâkimin bir yerden başka bir yere nakli mutasavver ise evvelâ teminatı olmiyan savcılık makamına tahvil edilmekte ve ondan sonra da teminatlı bir yere, nakletmeyi temin yoluna gidilmektedir. Böylece teminat altında bulundurduğumuzu iddia ettiğimiz hâkimleri bu şekilde teminatsız duruma sokmak gibi sakim bir usule gitmek yerinde olmasa gerektir. Bugün 21 Temmuz faciasının kahramanları olarak, o faciayı tadarak bu Meclise gelmiş olan Büyük Millet Meclisi Üyeleri yakinen bilirler ki, eğer biz adli teminat gibi bir mevzua girmemiş olsaydık 14 Mayıs inkılâbını bugün hakikaten tahakkuk ettiremezdik. Bunun için hâkim teminatını esaslı bir şekle bağlamak şu veya bu Hükümetin şu veya bu Bakanın tesirinden azade kılmak zaruridir. Hattâ mümkünse, Amerika'da olduğu gibi, tek dereceli (Hattâ valileri de) seçime tâbi tutmak lâzımdır. Bunun için adli teminat mevzuunda eğer işittiklerimiz ve muhalefetin ortaya attığı husus doğru ise, Hükümet bundan derhal vazgeçmelidir. Aksi takdirde dar bütçe yüzünden ve umumi bâzı sebeplerden dolayı memnun edemediğimiz Devlet

memurlarının yanına bir de hâkim zümresini katmalıyım.

Muhterem arkadaşlarım; bu münasebetle bir de valiler üzerinde durmak isterim. İtimat ediniz ki, Demokrat Parti içinde iken de bağımsız kalmış bir arkadaşınız olarak, hissiyatını olduğu gibi âksettiren bir arkadaşınız olarak hemen arz ve ilâve edeyim ki, biz vali mevzuunda hakikaten Demokrat Parti, Halk Partisi gibi bir tefrik yapmıyacak kadar karanlık bir safhaya girmiş bulunuyoruz. Dünkü vali nasıl Hükümetin emrinde ise şimdi de elbette emrinde olacaktır. Ancak dün ne kadar siyasi mânada emrinde ise bugünkü vali de aynı şekilde Hükümetin emrindedir. Vali milletvekili hakkında jurnal verir, düşünmez ki, bir millet mümessili kendisini her zaman murakabe edecek bir mevkidedir. Onu da yine eski sakim bir düşünüşe sahip olan Demokrat Parti içindeki bâzı Bakanlar tekabül eder. O, şifreyi göstermez, ama Demokles'in kılıcı gibi kafanızda tutar. Bu nedir? Niçin mücadele ettiğimi kendi kendime soruyorum. Heyhat!

Bu münasebetle Emrah'ın şu mısraını söylememe müsaade buyurunuz.

«Hangi Şeyhin destini bus eyliyeyim Emrah,
Ben keramet umduğum pirlerde himmet kalmamış»

İnsanların ne şerefiyle, ne haysiyetiyle, ne namusu ile oynamaya kimsenin hakkı yoktur. Bu memlekette her şey adalet yolu ile halledilmelidir. Bu valiler işi henüz düzelmemiştir. Bu zihniyet mevcut oldukça hiçbir valinin taraf-sızlığının temin edilmesine de imkân yoktur.

REİS — Kâzım Bey, iki dakikanız kaldı.

Bir de Karabük Demir ve Çelik fabrikalarındaki büyük bir suiistimalden, öteden beri bahsedilmektedir. Nasıl bir tevzi usulüdür bilmiyorum; beraber, aşçı, buna mümasil hangi meslekten olursa olsun fabrikaya müracaat edenlere bir kontenjan verilmekte, demirleri oradan toplıyanlar bunu gayet güzel bir ticaret mevzuu yapmakta ve alenen bir karaborsa yapmakta ve piyasaya fahiş fiyatlarla sürmektedirler.

Hükümetten bu mevzuu ele almasını istiham etmekle beraber diğer taraftan şunu da arz edeyim ki, Demir - Çelik Fabrikasının işletme usulünde büyük bir aksaklık mevcut oldu-

ğunu salâhiyettar zevat söylemektedirler. Fabrikalar işçilerine prim verebilmek için tonaj usul ittihaz edilmiş, yani kalın demirler imali suretiyle fazla istihsal yapmak ve fazla prim almak yoluna gidilmiştir. Memleketin ihtiyacı bir tarafa bırakılmış, unutulmuş, menfaatler sahneye çıkmış bulunuyor. Bunun üzerinde de Hükümetin dikkat etmesini temenni etmek vazifemiz cümlesindedir.

Muhterem arkadaşlar; sözlerime nihayet ve-

rirken muhtelif gelir kaynakları temini suretiyle böyle dolgun bir bütçe getirdiğinden dolayı sayın Hükümete teşekkür ederim. 1953 yılı Bütçesi her bakımdan ferahlık verici mahiyettedir. Bu ftrahlığı tatbikatta da görmek ümidi ile yeni bütçenin memlekete hayırlı olmasını gönülden temenni ederim.

REİS — Efendim; saat 15 te toplanılmak üzere birinci oturumu kapatıyorum.

Kapanma saati : 13,03

İKİNCİ OTURUM

Açılma saati : 15,05

REİS — Muzaffer Kurbanoğlu

KATIPLER : Füzuran Tekil (İstanbul), Ali Ocak (Gazianteb).

REİS — Yoklama yapacağız efendim.

(Gazianteb mebuslarına kadar yoklama yapıldı).

REİS — Bütçenin tümü üzerindeki görüşmelere devam ediyoruz. Söz Said Bilgiç'indir.

SAİD BİLGİÇ (İsparta) — Muhterem arkadaşlar; Demokrat Parti Hükümetinin son aylardaki faaliyetinin gayet objektif bir tahlini yapmak maksadıyla huzurunuzu işgal etmiş bulunuyorum. Sözlerimi sabırla ve teenni ile dinlemek lütfunda bulunursanız bu kürsüye hislerime tâbi olarak muayyen şahıslara târizlerde ve telmihlerde bulunmak maksadıyla çıkmadığımı göreceksiniz.

İki ay evveline kadar muvaffak Başbakan olarak kabul ettiğim Adnan Menderes hakkında bugün o görüşüme taban tabana aykırı mütalâa beyan etmek benim için mümkün değildir.

REİS — Said Bey, ortaya gelin, işitilmiyor.

SAİD BİLGİÇ (Devamla) — Fakat onun bazı meselelerde hakikaten çok hatalı bir yolda olduğunu ifade etmeye mecburum. Başvekil Menderes'in aylardan beri memlekette birtakım tehlikelerin mevcudiyetine inandırılmaya çalışıldığı muhakkaktır. Onun bu maksatlı ve menşei malûm telkin yağmurlarına iki seneden fazla bir zaman mertçe mukavemet gösterdiği hepimizin malûmudur.

Memlekette aşırı milletçilik cereyanlarının ve irticai kımıldanışların mevcudiyetine Hükümet Reisini ikna için şuurlu ve sistemli gayretler sarfedenler, hakikaten üzülmeye şayandır ki, bugün muvaffak olmuşlardır.

Son günlerin iç meseleleri olarak velvelelere sebep olan iki hâdiseye vardır :

1. Malatya hâdisesi;
2. Kapatılan dernek mevzuu.

Mahkemeye intikal eden bu iki mevzu üzerinde biz durmasak bile memleket efkârı ısrarla durmaktadır. Malatya'da bir vatandaş diğer bir vatandaşı kurşunla yaralamış, yer yerinden oynamıştır. Bu hâdisenin alelâde bir zabıta vakası olup olmadığı mevzuu üzerinde adli teşkilât hükmünü vermezden önce salâhiyetli politika adamlarımız hükümlerini vermişler ve bunu fikir hürriyetine karşı suikast telâkki ettiklerini bildirmişlerdir. Memleket bugün bir baştan bir başa acı bir terör havası altında tutulmaktadır. Ahmet Emin Yalman'a atılan kurşunun fikir hürriyetine tecavüz telâkki edilmesindeki isabetin derecesini zaman gösterecektir. Ben bu vakada sadece adli hâdiselerde Hükümetin adli-yeden evvel mütalâa ve kanaat izhar etmesindeki garabete işaretle iktifa edeceğim.

İkinci mevzua geçiyorum :

Muhterem arkadaşlar; ilk nazarda bu mev-

zua temasım; şahsımın müdafaasını yapmak niyetinde olduğum kanaatini uyandırabilir. Arka daşlar şahsımı müdafa etmek mecburiyetini hissetmiyorum. Alnı ak, viedanı pâk, namuslu bir memleket evlâdıyım. Fakat dâva o kadar muhteşem, dâva o kadar mukaddestir ki, bu sükûtlâ geçiştirilemez.

Muhterem arkadaşlar; 1951 senesi Şubat - Mart aylarında memlekette milliyetçilik gayesi güden 4 - 5 teşekkülü bir dernek haline getirmeyi lüzumlu saydım. Bu mevzuda mefkûre arkadaşlarımla görüştüm. Onlar, benim bu tezimi, bu fikrimi desteklediler. Karar verdik, beş dernek mümessillerini İstanbul'da topladık. Memleketin muhtelif yerlerinden gelen bu dernekler mümessilleriyle bir kongre toplandı. Bu kongrenin Başkanlık vazifesini ben yaptım. Nihayet bu dernekler, Milliyetçilik anlayışında bir tesanüde vermek için, bir dernek haline gelmek kararını aldılar. Ankara-Türk Kültür Derneği, İstanbul Türk Kültür Ocağı, Kayseri Türk Kültür Birliği, Türk Kültür Çalışmaları Derneği. Bu beş dernek kendi kendilerini feshettiler, burada tesbit etmiş olduğumuz nizamname ile Türk Milliyetçiler derneği doğdu. Bu dernek nizamnamesini alâkalı makamlara tevdi etti, tasdik edildi. Dernek Nizamnamesinin ikinci maddesini müsaa-denizle okuyacağım: (Gayesi Allah, vatan soy, tarih, dil, anane, sanat, aile, ahlâk, hürriyet ve Millî mukaddebat esasına dayanan Türk Milliyetçiliğini işlemek, Türk Milletini meydana getiren unsurları muhafaza etmek ve bütün milliyetçileri teşkilâtlandırmak) tır. (Teşkilatlandırmak) tan maksat, milliyetçiliğin bütün Türkler tarafından benimsenmesidir; vatanın her köşesinde şubeler açmaktır.

REİS — Said Bey, şimdi 1953 yılı Bütçesinin tümü üzerinde konuşmalara devam ediyoruz. Görüyorum ki, siz Milliyetçiler Derneği meselesinin içine girmiş bulunuyorsunuz. İç politika meselesi üzerinde mütalâa beyan edecekseniz prensipleri üzerinde durmanızı rica ederim.

SAİD BILGIÇ (Devamla) — İç politika üzerinde naçizane görüşümü arz etmek isterim, bu maksatla bu kürsüye gelmiş bulunuyorum. Bir fikri izah sâdedinde ilk nazarda teferruat sayılabilecek bâzı noktalara temas zaruridir. İlk nazarda teferruat sayılan bu meseleler benim izah etmiş olduğum meselenin özüdür. İzahatı-

mın sonunda maksadım daha bâriz, daha mütebellir bir şekle girecektir.

Arkadaşlar, işte buradaki Allah ve millî mukaddebat tâbirleriyle din tâbirinin mevcudiyeti nazara alınarak Türk Milliyetçiler Derneği; din ve ırk esasları üzerine müesses bir dernek olarak kabul edilmek istenmiştir.

Bir derneğin hem din, hem ırk esasları üzerine müesses olmasına mantıkan imkân yoktur.

NACİ BERKMAN (Samsun) — Mahkemeye intikal etmedi mi? Orada tetkik edilecek.

SAİD BILGIÇ (Devamla) — Arkadaşlar, bu mevzu üzerinde aylardan beri muhtelif ağızlar konuştu, dinlediniz. Lûtfedin de hakikaten mühim bir memleket meselesi olan bu meseleyi bir de benim ağzımdan dinleyin. Bir arkadaşın hem şerefi, hem haysiyeti mevzuubahs, hem de bu memleketin mânevi temelini teşkil eden iki mühim mesele mevzuubahstir.

SADRİ MAKSUDİ ARSAL (Ankara) — Devam et.

SAİD BILGIÇ (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, bir derneğin hem din, hem ırk esasları üzerine müesses olmasına imkân yoktur: Ben ırkçı isem benim ırkımdan olmıyan Araba dost gözü ile bakamam.

Arkadaşlar, buradaki Allah tâbiri muayyen bir dini kastedtiğimizi ortaya koymaz.

REİS — Said Bey demin ihtarda bulundum, rica ediyorum teferruata intikal etmeyin. Bütçenin tümü üzerinde konuşacak ve bir yolitikanın tenkidini yapacaksınız, prensipler üzerinde konuşmakla iktifa edeceksiniz. İkinci ihtarı yapıyorum.

ADALET VEKİLİ OSMAN ŞEVKİ ÇİÇEK-DAĞ (Ankara) — Reis Bey, bir dakika rica edeceğim. Bu iş adalete intikal etmiştir. Muhakeme bu ayın 25indedir. Adalete intikal etmiş bulunan bir meselenin mahkeme gününden evvel Meclis kürsüsünde mevzuu münakaşa olması bilmem ki, usule uygun düşer mi, caiz midir, değil midir? Takdirinize arz ediyorum. (Gürültüler)

SADRİ MAKSUDİ ARSAL (Ankara) — Usule dair söz istiyorum.

REİS — Buyurun Sadri Maksudi Bey. Usul hakkında oturduğunuz yerden söyleyiniz.

SADRİ MAKSUDİ ARSAL (Ankara) — Arkadaşlar; ... (Kürsüye sesleri).

REİS — Biraz müsaade buyurun Said Bey.

SADRİ MAKSUDİ ARSAL (Ankara) — « Kürsüden » Arkadaşlar, Millet meclislerinde, parlâmentolarda Umumi Bütçe müzakere-leri, millet içindeki derterin, fikirlerin, cereyanların bir menfezidir. Memleketimizde hakikaten, hatibin fikrine iştirak ediyorum, son aylarda herkesi açıktan yahut sükûtle alâkadar eden bir mesele vardır ki, o da Milliyetçiler Derneği denilen bir derneğin kapatılmasıdır. Bu kapatmanın hiçbir tatmin edici izahı ne Adalet Bakanı tarafından gazetelere verilmiştir, ne de başka birisi tarafından.

REİS — Müsaade buyurun...

SADRİ MAKSUDİ ARSAL (Devamla) — Onun için dernek reisi vaziyeti izah etsin. Bu izaha mâni olmak, derneği kapatmak kadar hatalı bir hareket olur.

REİS — Arkadaşlar ...

ADALET VEKİLİ OSMAN ŞEVKİ Çİ-ÇEKDAĞ (Ankara) — Usul hakkında konuşacağım.

REİS — Tebliğ yapıyorum, müsaade buyurun; arkadaşlar, Said Bilgiç Bütçenin tümü üzerinde konuşmakta olduğuna göre Milliyetçiler Derneğinin nizamnamesini tahlil etmesine, nevama şahsına taallûk eden meseleleri konuşmasına Bütçe müzakereleri konusu mânidir. Hatipten ricam; mademki ortada mahkemeye intikal etmiş bir mesele vardır, kendisinin bunu nazarı itibara alarak bundan sakınması lâzımdır. İç politikaya taallûk eden bu işe bu yolda devam ettiği takdirde bunu usule riayetsizlik addederek kendisinin sözünü kesmek gibi bir mecburiyet altında kalacağımı ifade ediyorum.

Buyurun efendim.

SAİD BİLGİÇ (Devamla) — Arkadaşlar, ben Riyasetin noktai nazarı şu şekliyle benimsiyerek konuşmaya devam edeceğim: Derneğin nizamnamesinin maddelerinin tahlilinden sarfı nazar ediyorum. Yarın iş mahkemede müzakere edildiği zaman gazetelere intikal edecektir. Oradan takip edebilirler. Yalnız prensipleri üzerinde durmak istiyorum arkadaşlar.

Bir memlekette bir bardak suda fırtına yaratmaya mâtuf meyiller memleketi hakikaten içten içe müteessir eder. Arkadaşlar, milliyetçilik inhisarı diye bir fikir, bir söz ortaya atmıştır. Allah'a şükür, bu memlekette mukad-

des mefhumlar hiçbir zümrenin, hiçbir siyasi partinin inhisarı altında değildir. Küçük bir dernek milliyetçiliği inhisar altında tutmaya işi götürürse, ancak kendi kendini ret ve inkâr etmiş olur. Bu memlekette kahir ekseriyet milliyetçi olduğu içindir ki, bugün muhteşem bir millet olarak ayakta durmak imkân ve yollarını bulmuştur.

İrk mevzuu : Ben, hata savap ırk telâkimi vaktiyle şu cümlelerle bu kürsüden ifade etmiştim : Hakikaten rasizm şeklindeki ırkçılık, ayırıcı, parçalayıcı ırkçılık memleket için tehlikelidir. Fakat 1944 hâdiselerini hatırlamanızı bilhassa istirham ederim. 1944 te bugün olduğu gibi, bir bardak suda fırtına koparmak isteyenler vardı. Milliyetçiliği müdafaa edenlere ırkçı damgası vurdular. Fakat dün taz-yika mâruz kalan bu gençlerin mahkeme kararı ile beraet etmiş olmalarına rağmen İnönü hâlâ onlara ırkçı demekte devam etmiştir.

Arkadaşlar; çok garip, hakikaten çok gariptir, bir buçuk ay evvel bu mevzular üzerinde, din ve milliyetçilik mevzuunda kendisiyle beş dakika görüşmek imkânını bulduğum Sayın Başbakan bana dediler ki; «siz benim küçük kardeşimsiniz, değerli bir memleket evlâdısınız, filvâki derneğimizi gazeteler Malatya hâdiselerine karıştırmak istiyorlarsa da elimizde hiçbir delil yoktur». Fakat netice böyle olmadı arkadaşlar. Anteb konuşmasını yaptılar. Anteb konuşmasında ya oldukları gibi görünsünler, ya göründükleri gibi olsunlar, ve yahut da çekilip gitsinler dedi. Ben kendisine o gün henüz Demokrat Partiye mensup bir milletvekili olarak müeddep bir lisanla şu mealde bir telgraf çektim : «Ben ömrü boyunca olduğu gibi görünen ve görüldüğü gibi olmuş bir insanım. Bunun aksine kailseniz ispat vazifesi size düşer» dedim. Bunun üzerine hâdiseler malûm. Müesses bir zihniyet kurmuş bir adam olarak bunlardan münkesir değilim. Düne kadar mensubu olduğum Demokrat Partinin katiyen düşmanı değilim, dostuyum arkadaşlar.

Arkadaşlar, ne oluyoruz? Parti olarak, İktidar Partisi, değil İktidar Partisi Hükümeti, «memlekette korkunç bir ırkçılık, Turancılık cereyanı vardır» demek istiyor. Ana muhalefet partisi Lideri de tasvip ve terviç ediyor, «vurun abalıya!» diyor. Evet, arkadaşlar, ben kuvvetle kaniim, vuranın da, vur diyenin de hakiki ma-

hiyetini bu millet anlamakta gecikmiyecektir.

Muhterem arkadaşlar, politikaya intisabımdan hem müteessirim, hem de memnunum. Çünkü benim bir insan olarak aklıma, hayalime gelmeyen suçlar bana isnat ediliyor. Fakat..

REİS — Said Bey şahsa giriyorsunuz, suçla alakası yoktur. Bütçe üzerinde konuşunuz. Son ihtarı yapıyorum.

SAİD BİLGİÇ (Devamla) — Peki efendim.

Arkadaşlar ben ırkçılık dediğim ve anladığım şeyi bu kürsüden izah ettim, benim bu görüşüm, başında bulunduğum derneğin görüşü değil, şahsi görüşüm, kendi ırkçılık telâkkimidir.

Ben efradı milleti birbirine düşürecek, parçalıyıcı bir ırkçılık fikrine katiyen muhalifim. Fakat arkadaşlar her memlekette bir ekalliyet meselesi vardır ve bu da üzerinde durulacak bir meseledir. Fakat 25 senelik devre içerisinde Halk Partili munsif arkadaşlarım kabul ederler ki; «biz Müslümanız, Müslüman kalacağız bu memleket Müslüman kalacaktır» şeklinde sözler sarfeden Sayın Başbakanın, zaman zaman ifade ettiği gibi, İslâm dininin ahlâki esasları salâhiyetli ağızlarından neşri tamim edilmemiştir. Bu devre zarfında vicdanlarda bir boşluk hâsıl olmuş ve memleketin bilhassa cahil halkının kafası yol geçen hanı haline gelmiştir. Hangi fikir nereden geçerse, orada iz yapmaya başlamıştır.

İşte arkadaşlar, iki parti, ana muhalefet partisi ve iktidarda olan Demokrat Parti, lâisizm anlayışında farklı görüşlere sahiptirler. Hiç olmazsa tatbik şeklinde, lâisizmin tatbikatında ayrı görüş ve noktai nazarlara sahiptirler.

Şimdi, bir milletin teşekkülü mevzuunda din, gayet tabii ve lâzım olan bir unsurdur. Fakat kâfi değildir.

Şimdi, mücerret hars mevzuu içerisinde dine yer veren bir kültür teşekkülünün kapatılması yoluna gitmek hakikaten Demokrat Partinin parti olarak bu kabül fikir cereyanlarına karşı bugüne kadarki tesamühkâr davranışı ile kabili telif değildir.

ADALET VEKİLİ OSMAN ŞEVKİ ÇİÇEK-DAĞ (Ankara) — Reis Bey, müdahale etmek zorunda kaldım, Hükümetle, parti ile bunun alakası yoktur, mahkeme kararı ile kapanmıştır.

REİS — Said Bey, mahkeme kararı ile ka-

patılmış olduğuna göre bu noktaya intikal etmemenizi rica ederim.

SAİD BİLGİÇ (Devamla) — Mahkeme kararı... Zamanın Adliye Vekili.. Bu sözü şu kürsüden efkârı millete intikal ettiriyorum inanan inansın.

REİS — Kürsüden Heyeti Umumiyyeye hitap edin rica ederim.

SAİD BİLGİÇ (Devamla) — İnananlar inansın.

Muhterem arkadaşlarım; hulâsa olarak şunu arz etmek isterim. Zaten sıhhatim daha fazla konuşmaya müsait değildir. Yalnız şu noktaya işaret etmekle iktifa edeceğim. Bu mevzu, mânevi kıymetlerle alâkalanmak mevzuu çok mühim bir mevzudur. Meselenin ehemmiyetinin Yüksek Heyetiniz tarafından kavranmış olduğunu görerek memnun ve mesrurum. Allah sizi bu memleketin büyük dâvalarının hâlinde muvaffak kılsın.

REİS — Necip Bilge.

NECİP BİLGE (Niğde) — Aziz arkadaşlarım; geçen yılki bütçe konuşmalarına bütçenin ilk defa olarak Anayasanın 95 nci maddesine uygun bir şekilde zamanında Meclise verilmiş olduğunu belirtmek suretiyle başlamıştım. Bu yıl da görüyoruz ki, gerek Umumi Bütçeye gerekse katma bütçelere ait tasarılar ve cetveller yine zamanında Meclise sunulmuş bulunmaktadır. Bu hâdise dolayısıyla Hükümete takdirlerimi tekrar hildirmek isterim. Belki, Hükümet Anayasanın kendisine tevdi ettiği bir vazifeyi zamanında yerine getirmiş bulunmaktadır; bu sebeple takdirin lüzumsuz olduğunu düşünen arkadaşlarım bulunabilir. Fakat bütçelerin böyle fiilî bir şekilde ve zamanında Meclise sunulmasının demokrat iktidara nasip olduğu düşünülürse takdirin pek de yersiz olmadığı her halde kabul olunur.

Hatırlatmak isterim ki, eskiden bütçenin Meclise gönderildiğini bildiren resmî tezkere Anayasanın 95 nci maddesine uygun olarak bütçe yılından üç ay evvel Meclise verilir ve Fakat bütçe tasarıları ve cetvelleri Anayasaya aykırı olarak kanuni müddet geçtikten sonra ancak sunulabilirdi. Yani meşhur tâbirle, islim arkadan gelirdi.

Demokratik rejimin henüz başlangıç devresinde bulunduğumuza göre ilerisi için sağlam temel teşkil edebilecek bu gibi güzel gelenek-

lerin kurulmasını takdirle karşılamanın, bizim için zevkli bir vazife ve hükümetler için de teşvik edici bir destek olduğu kanaatindeyim.

Bu münasebetle şunu da arz edeyim ki; bütçelerin zamanında sunulması Bütçe Komisyonunun vazifesini kolaylaştırmaktadır. O da Meclis namına yapacağı vazifeyi zamanında yerine getirmekte ve Bütçeler umumi heyete daha erken gelmektedir. Nitekim bu yıl Umumi Heyet görüşmelerinin evvelki yıllara nazaran dört gün daha erken başlamış olduğu göz önüne alınırsa meselenin ehemmiyeti kendiliğinden anlaşılır. Hükümetin yalnız bütçeyi değil aynı zamanda bütçe ile ilgili olan kanun tasarılarını da daha erken Meclise sevkettiği takdirde umumi heyet görüşmelerine daha geniş bir zaman ayrılmasının mümkün olacağına dikkati çekmek isterim. Filhakika Bütçe Komisyonu umumi görüşmeler arifesinde bütçe ile ilgili kanunları tetkik mecburiyetinde kalmazsa bütçelerin umumi heyete daha erken sevkedilmemesi için bir sebep kalmaz sanırım.

Bütçe Komisyonunun çalışmalarına temas etmişken bir noktayı daha arzetmek istiyorum. Bundan evvelki iki bütçeye ait komisyon raporlarının sonunda bir de temenniler kısmı mevcut olduğu halde bu sene nedense buna lüzum görülmemiş. Bendeniz, Hükümeti ikaz mahiyetinde olması, ihtilâfa, yanlış anlamaya mani olacak şekilde yazılı bir ifadeye bürünmüş bulunması ve bütçenin tahkikatı sırasında fırsat düşükçe takip ve kontrol etmek imkânını vermesi dolayısıyla bu gibi temennilerin lüzumsuz olmadığına kaanım. Hattâ bu usul tekâmül ettirildiği ve komisyon raportörlerinin bütçesini tetkik ettikleri vekâletlerle irtibatlarının kesilmemesi temin edildiği takdirde Meclisin bütçe dolayısıyla Hükümet üzerindeki kontrolü daha verimli bir hale gelebilir. Bu itibarla Bütçe Komisyonunun, uyarıcı olduğuna kanaat getirdiğim bu usule dönmesini faydalı telâkki etmekteyim.

1953 yılı Bütçesinin karakteristik bir vasfını teşkil eden Bono meselesi üzerinde de bir nebze durmak isterim :

1953 yılı bütçesinin bono mekanizması bakımından bir dönüm noktası teşkil ettiğine de memnurlukla işaret etmeyi bir vazife bilirim. Bilindiği üzere umumi muvazene bütçesini az açıklı veya hiç açıklı göstermek için vaktiyle

bir müddet, mevcut açıkları katma bütçeli idarelerin bütçelerine nakleylemek ve yıl içerisinde de bütçe açıklarını kapamak maksadiyle Merkez Bankası kasalarına müracaat etmek bir usul ve âdet haline getirilmişti. Devlet İktisadi Teşekküllerine de teşmil edilen bu sakim usulün tahripkâr neticelerini memleketimiz ağır bir şekilde ödemiş ve halen de ödemektedir. Siyasi hayata katıldığımdan beri bütçelerin görüşülmesi münasebetiyle dajma tenkid ettiğim bu usule nihayet verilmiş olmasından ötürü kendimi bahtiyar sayar ve Hükümeti bütün kalbimle tebrik ederim.

Bono sisteminin dalgalı borçları artırdığı ve bu suretle para kıymetine, malî istikrara ve netice itibariyle iktisadi gelişmeye menfi istikamette tesir ettiği izahı vârestedir.

Bütçe muameleleri için bono sistemine son verilme suretiyle dalgalı borçların artışının durdurulması takdire şayan olmakla beraber, mevcut dalgalı borçların konsolidasyonu cihetine gidilmediği takdirde tedbirin yarım kalacağına işaret etmek de bir vazifedir. Bütçe raporunun tetkiki, dalgalı borçların Devlet Bütçesi sektöründe 154 milyon lira azalmasına mukabil, katma bütçeli dairelerle İktisadi Devlet Teşekkülleri sektöründe 197 milyon lira arttığını ve bu artışın 190 milyon lirasının Toprak Mahsulleri Ofisine ait olduğunu göstermektedir. Gerçi Toprak Mahsulleri Ofisine ait olan ve yekûnu şimdiye kadar 521 milyon lirayı bulan bonoların karşılığı hububat olarak depolarda mevcuttur, denebilir. Fakat tatbikatta bu bonoların portesi de bir malî yıldan öteki malî yıla intikal ettirmek suretiyle, bir Hazine muamelesinden ziyade bir bütçe muamelesi karşısında kaldığı da inkâr edilemez. Her ne sebep ve maksatla olursa olsun, bütçe muameleleri için Merkez Bankasına müracaatı kendimize yasağ etmedikçe ve bunu bir prensip haline gttirmedikçe işimizi bitirmiş sayılamayız. Bu itibarla Bütçe Komisyonu raporundan bir parçayı nakletmeme müsaadenizi rica edeceğim :

«Millî gelirin süratle artması, iktisadi faaliyetin her sahada gelişmesi neticesi olarak Devlet gelirlerinin yıldan yıla büyük rakamlara bâliğ olmasının verdiği malî imkânlardan faydalanarak... Maliyemizin, Devlet sektörüne veya İktisadi Devlet Teşekküllerine ait uzun vâdeli yatırım programlarının iç finansmanları-

nı karşılamak ve bilhassa İktisadi Devlet Teşekküllerine ait dalgalı borçları konsolide etmek üzere iç istikrazlar akdini, piyasa şartlarıyla ahenkli programlar dâhilinde devam ettirmesini faydalı bulmaktayız.» Bendeniz de bu görüşü tamamen benimsemekteyim.

Sayın Maliye Vekilinin dünkü izahları arasında, eski yıllardan müdevver Hazine kefaletini haiz bonolar tutarının konsolide edileceğine karar verilmiş olduğunu belirtmesini bu yoldaki ümitlerimizin tahakkuku için kıymetli ve teşekküre değer bir teminat sayıyoruz.

Başka arkadaşlar tarafından bahis mevzuu edilmiş olan meseleleri bir tarafa bırakarak, şimdi birkaç Bakanlığı, veya Hükümeti ilgilendiren bir iki mesele hakkında temennilerde bulunacağım.

1. Gezici sağlık memurlarına, hayvan sağlık memurlarına, gezici mübaşirlere, Gümrük Muhafaza Teşkilâtı atlı memurlarına verilen hayvan yem bedelleri bâzı bölümlerde geçen senekinin aynı, bâzı bölümlerde de geçen yılkinden daha azdır.

Hayvan yem bedeli alan bu memurların adedinin geçen yıla nazaran azalmadığı ve hattâ belki fazlaladığını zannedirim. Bütçe raporlarında bu hususta malûmat olmadığı için katı bir şey söyleyemeyeceğim. Kaza ve nahiyelerin adedleri azlığına göre bu nevi memurların adedlerinin arttığı muhakkak sayılabilir. Adedleri aynı olsa bile, geçen yıla nazaran hububat fiyatlarında yüzde yedi sekiz bir artma olduğuna göre bunların zaten kifayetsiz olan yem bedellerinin aynı seviyede kalması ve hattâ azalması izah edilememektedir.

Ya yem bedelini artırmak veya daha doğrusu hayvan satınalmak usulünü kaldırmak gerekir. Motörlü vasıtaların inkişafı ve yem bedelinin kifayetsizliği karşısında hayvan beslemek bir yük olmakta ve tatbikatta hileli yollara sapılmaktadır. Bu itibarla Hükümetin bu meseleyi ele almasını ve günün ihtiyaçlarına uygun bir nizama bağlamasını temenni ederim. Geçen sene de bütçe konuşmalarında aynı mesele üzerinde durmuştum. İlgili Bakanların bunu nazarı itibara alacaklarını söylemelerine ve aradan bir sene de geçmiş olmasına rağmen bu hususta bir tedbir alınmadığını görmekte müteessirim. Bunun içindir ki, bütün bu hayvan yem bedelleri mevzuunu yeni bir nizama bağlamak

hususunda teşebbüse geçmesini Hükümetten bilhassa ve tekrar rica etmek mecburiyetinde kaldım.

2. Motörlü ziraat istikametinde büyük bir gelişme kaydettiğimiz motör adedinden ve istihsal artmasından kolayca anlaşılmaktadır. Bu sahada mühim dert, yedek malzeme noksanlığı ve tamir işlerinin iyi organize edilememesidir. Geçenlerde Tarım Vekilinin verdiği bir beyana göre memlekette 10 tane sabit ve 12 tane de sey-yar tamirhane tesis edilmiştir. Fakat memleketimizin genişliği ve motör adedi nazara alınır-sa bunların kâfi gelmeyeceği anlaşılır. Bu sahada Hükümetin âcil tedbirler alması hem ziraatimiz ve hem de iktisadi kalkınmamız için bir zarurettir.

Sözlerimi bitirirken

3. Sözlerimi bitirirken, demokrasimizin ilerlemesi hususunda mühim bir unsur telâkki ettiğim antidemokratik kanunlar meselesi üzerinde de Hükümetin tedbir almaya teşebbüs etmesini rica edeceğim. Genç demokrasimizi sağlam temellere oturtmak için antidemokratik kanunlar meselesini de ele almak hakikaten lüzumludur. Hükümet, ilmî komisyonun hazırladığı raporun bâzı noktalarını benimseyebilir, bâzı noktaları üzerinde ayrı görüş sahibi olabilir. Bundan dolayı da Hükümeti muaheze etmek hiç kimsenin hatırına gelmez. Fakat bu raporda öyle meseleler vardır ki, bunlara ilişkin kanunların antidemokratik vasfı üzerinde hiç kimsenin münakaşa edemeyeceğine kaani bulunuyorum. İşte hepimizin, üzerinde müttefik olduğumuz bu gibi meseleler üzerinde Hükümetin harekete geçmesini beklemek hakkımızdır. Bu münasebetle şunu arz edeyim ki, partilerarası münasebetlerde bir iyilik havasının seyir ve inkişaf etmesi, Hükümetin bu yolda alacağı tedbirlerde muvaffak olacağına bir teminat sayılabilir. Partilerarası münasebetlerde Hükümetin takip ettiği hareket hattını hepimizin desteklediğimizi burada bildirmek bizim için bir vazifedir. Ve memleket menfaatinedir. Yüksek Devlet adamı vasfını haiz olan Adnan Menderes'in diğer maddi sahalarda olduğu gibi, demokrasimizin ilerlemesi ve yerleşmesi için lüzumlu olan mânevi sahada da muvaffak olacağına ve muvaffak olmak üzere bulunduğuna kaani olduğumu arz etmek isterim.

CAHİD ZAMANGİL (Trabzon) — Muhterem arkadaşlarım; mevzuum Hükümetin iktisadi politikasıdır. Bugünkü Hükümetin umumiyetle 2,5 yıldaki ve tahsisen 1952 yılındaki icraatı gözden geçirildikten sonra, iktisadi politikasında noksan gördüğümüz hususları şu iki kelimedede hulâsa etmek istiyorum: Program, ihtiyat.

Hükümetten çalışmalarını bir programa bağlamasını ve icraatında ihtiyatlı olmasını istiyorum.

Program; dün sayın Maliye Bakanının nutukunda çok rakam vardı, fakat program yoktu. Hükümetin yapmakta olduğu işleri bu nutuktan öğrendik. Fakat bir bütçe yılından öteye yapmayı tasarladığı işleri bu nutuktan öğrenmemiz mümkün olmadı. Bütçe gerekçesinde de yalnız yapılan işlere yer verilmiştir. Memleketi yapılan kadar yapılacak olanların da ilgilendirdiğini takdir buyurursunuz. Evvelki yıllarda bize başlıca bakanlıkların bâzı programları olduğu söylenmişti. Bunları, bir suretle Meclise, âmme efkârına maletmedikçe, mevut saymak mümkün olmuyor.

Vaktiyle Hükümet bize totaliter mânada programlara, plânlara taraftar olmadığını söylemişti. Bu tabiidir, bizim için de tabiidir. Mamafih hiçbir şeyi halletmiyen bu cevabın, bu yıl tekrarlanmıyacağını ümit etmek isterim.

Benim bahsettiğim program fikri, bugünkü Hükümete hiç de yabancı değildir. Bu Hükümetin programında «iktisadi cihazlanmamız için Devlet bütçesinden envestisman mahiyetinde ayrılacak tahsisatı, memleketimizin tabii şartları göz önünde bulundurularak vücuda getirilecek bir plâna bağlamak» taahhüdü alınmıştı. Bundan vazgeçilmiş olmasına müteessifiz. Başlıca İktisadi Devlet Teşekküllerini de içine alacak bir yatırım programına ihtiyacımız vardır. Önümüzdeki yıllarda, her yıla isabet eden çalışma ve külfet payı ayrılmış olarak, sanayi, enerji, bayındırlık gibi sahelerde yapılacak işlerin bir programa bağlanmasındaki faydalar aşikârdır. Geçirmekte olduğumuz tediye muvazenesi buhranı program fikrinin zaruri olduğunu ayrıca ispat etmiştir. Takdir buyuracağımız veçhile ihtiyaçlarımız hudutsuzdur. İç ve dış malî imkânlar hudutludur. Programsız çalışma halinde, iç ve dış malî imkânları yeter derecede kullanamamak,

yahut bu imkânları bir gün aştığımız görülmek üzere başladığımız işleri yarıda bırakmak gibi bir hal ile karşılaşabiliriz. Hükümetin bu mevzu avdet edeceğini ümit etmek isterim. Eğer Hükümet program meselesini tekrar ele alırsa, kaybettiğimiz yıllar üzerinde daha fazla durmuyarak cidden zor olan böyle bir çalışmada elimizden geliyorsa kendilerine yardım etmekten haz duyarız.

İhtiyat fikri :

Program fikrinde ihtiyat da dâhildir. Bu husustaki görüşümüz dış ticaret ve tediyesi bilânçosunu tahlil suretiyle ifade etmiş olacağız.

1952 yılı sonunda rakamlarla durum şöyledir :

Dış ticaret açığı 540 milyon lira. Döviz açığı 413 milyon lira. 1952 yılı içinde, Merkez Bankası bültenlerine göre, satılan altın 6,481 ton, yani 20 412 000 lira. Yıl sonunda merhun altın miktarı 66, yahut 54 ton. İthalât rejimi : Beş aydan beri tahdide tâbi.

İthalât politikasındaki bu değişiklik için; «ithalât taleplerini Ankara'da tescil», yahut «ithalât ayarlaması», veyahut «ithalâta rüçhan usulü» gibi çeşitli tarifler yapılmıştır. Bu tarifler yanlış değildir. Sadece hakiki durumu ifadeye gayrikâfidir. Zaruri olarak hedef, bir müddet için, ithalât rakamını düşürmekti ve buna tahdit diyoruz. Acaba ithalât ne nispette tahdit edilmiştir? Elimdeki imkânlara göre şu hesabı yapıyorum; Avrupa Tediye Birliğine dâhil memleketlerden 22 Eylül 1952 den bu yana dört ay içinde yapılan ithal taleplerinin tutarı 451 milyon lira üdi. Bakanlığın aynı müddet içinde verdiği izin miktarı 137 milyon liradır. Demek oluyor ki; dört ayda yapılan ithalât taleplerinden % 70 tenzilât yapılmıştır. Mamafih bu son ayların ithalât talepleri mübalâğalıdır. Bu sebeple hakikate daha yakın bir araştırma yapmak lâzımgelir. Birlik memleketlerinden 1952 yılının 11 ayında fiilen yapılan ithalâtın ortalamasını hesaplayabiliriz ki, bu miktar 95 milyon liradır. Ayda verilen izin 34 milyon lira olduğuna göre, 1952 ye nispetle ithalât tahdidi % 61 nispetindedir. Bir üçüncü araştırmaya daha lüzum görüyorum.

1952 fiilî ithalâtı boylu boyuna, bâzı endişeler dolayısıyla, lüzumundan fazla olmuştur. Daha insafli bir araştırma olarak mukayeseyi 1951 ithalâtıyla yapmak yerinde olur. Bu takdirde

ithalâtın Avrupa Birliği memleketlerinde tahdid nispeti % 46 dır.

Hulâsa, Avrupa Tediye Birliği memleketlerinden ithalâtımız 1951 - 1952 yılları ithalâtını esas aldığımız göre % 46 ile % 61 arasında bir tahdide uğramıştır. Görülüyor ki; tatbikattaki ithalât tahdidini şiddetlidir. Bu tahdidin şimdiki fiilî tesiri henüz mühim olmamıştır. Bunun sebebi, daha önce yapılmış olan siparişlerin gelmekte olmasıdır. Bunların arkası alındığı zaman bugünkü tahditlerin tabiatıyla tesiri görülecektir. Sayın Maliye Bakanının dünkü beyanatında, tafsilâtlı nutkunda bu ithalâtı tahdit meselesi yer almamıştır. Buna hayret etmedim. Bütçe Komisyonundaki müzakereler esnasında da bu mevzuu mühim görmemişler, fakat pek az sonra konuşan Sayın Başbakan mevzuu cesaretle ve açıkça önümüze seerek bizi tatmin etmişti.

Dış ticaret ve tediye bilânçosu sahasında geçirmekte olduğumuz buhranın en açık ve doğru ifadesini, ilk önce, 1 Kasım nutkunda Sayın Cumhurbaşkanımız vermişlerdir. Diyolar ki : «Ne de olsa harici ticaret açığının tediye muvazenesine tesir ederek, dış iştirâ gücünü azaltacağı şüphesizdir. Bunda dikkat edilecek nokta tediye güçlüğüne sürekli bir mahiyet arz edip etmediğidir. Her iki hale göre alacağımız esaslı tedbirler vardır ve bunlar malûmdur ».

Sayın Cumhurbaşkanı açıkların bünyevi ve ya ârizi olması meselesinin ve tedbirlerinin tetkikini tabii olarak Hükümete bırakmıştır. Açıklar bünyevi midir, ârizi midir? Bu hususta Hükümetin görüşü nedir? Türk Parasını Koruma Kanununda değişiklik yapılmasına dair ağustos 1952 tarihli bir kanun tasarısının gerekçesinde Hükümet şöyle diyor :

« Türlü iktisadi sebeplerle memleketimizin bünye ve tediye muvazenesi açıklarına mâruz bulunduğu bir hakikattır »

1953 Bütçesi gerekçesinde ise yazılı olan şudur :

« Tediye muvazenesi açığını bünyevi sebeplerden değil, ârizi ve muvakkat olarak görmekteyiz ».

Bu iki görüş arasındaki zıddiyeti sömürmek niyetinde değilim. Benim kanaatimce bu zıddiyet zâhirîdir. Hakikatta ise şimdiki tediye bilânçosu açıklarında hem bünyevilik hem de

ârizilik vasfı vardır. Türkiye gibi devamlı iktisadi hamle ve gelişme halinde bulunan bir memleketin tediye bilânçoları bünyevi açıklara mâruzdur. Bu fikir doğrudur. Son beş ay içinde meydana çıkan durumda ise bâzı ihtiyatsızlıklar ve hesap hataları âmil olmuştur. Bu günkü zorlukları bertaraf etmeye muvafak olduğumuz zaman dahi mesele bitmiş değildir. Yine bünyevi açıklar meselesi dikkat konusu olacaktır.

Mâruzatımın bu noktasında, ileri sürdüğümüz muvazene fikrinin bir izahını yapmak isterim.

Muvazene anlayışımızı şu dört noktada hulâsa ediyorum :

1. Muvazene, yakın veya uzak bir âtide, fakat her halde ulaşılması istenilen gayedir, esastır.

2. Hükümet sanatı, bu gayeye memleketin iktisadi cihazlanmasını durdurmaksızın, geciktirmeksizin ulaşmaktır.

3. Muvazene hedefine bu tarzda ulaşabilmek için, önümüzdeki yıllarda dövizle ödeyeceğimiz istikraz mürettebatı dividant ve saire takatimiz ölçüsünde olmak; ve iktisadi cihazlanmamıza sarfedilmek şartıyla, döviz istikrazları ve yabancı sermaye gibi dış kaynaklara başvurmak muvazene anlayışımız içindedir. Tediye bilânçosu açıkları programlı bir cihazlanma uğrunda iktiham ve daha doğrusu istimal edilir, edilmelidir.

4. Böyle bir politika, zaman zaman tehlikeli ârizalar vermemek için, Hükümet tarafından devamlı bir ihtiyatkârlığa lüzum gösterir. İhtiyat fikrinin programlı çalışma fikrinde mün-demiç olduğunu arzetmiştim.

Bugünkü duruma nasıl düşüldü? Böyle bir sual üzerine ekseriya gözler ithalâta çevrilerek, meselâ düdüklü tencere mesul tutulmak istenir. Bence birinci derecede âmiller şunlardır : Müstahsımlarımızı korumaya mâruf fiyat politikası ile ihracat politikası biri birine karıştırılmıştır. Bu büyük bir hata olmuştur.

Müstahsıl koruyucu fiyatları yabancı müsteteriye aynen ödetmek için uzun müddet milletlerarası ihtikâr fiyatlarına saplanıp satışta ayak süründürülmüş ve en güvendiğimiz madde nin ihracında ve döviz gelirlerimizde telâfisi zor gecikmeler olmuştur. Bilmünasebe arz edeyim ki,

Toprak Mahsulleri Ofisi ticari müessese olarak yüksek fiyatla satışlara tabiatıyla meyleder, o yolda çalışır. Burada vazife ve mesuliyet Hükümete aittir. Hükümet, zararı kabul ederek, Ofise, zamanında tereddütsüz dünya fiyatlarına satış emrini vermeli idi. Ticaret Bakanı Sayın Enver Güreli, arzettiğim esaslar dairesinde, hububat satışlarını hızlandırmak için ciddi gayretler sarfetmektedir. Bu yoldaki hizmeti, gözümüzden kaçırmamıştır.

Liberasyon anlayışı; liberasyon siyaseti bizde yalnız ithalâtı genişletmek politikası olarak anlaşılıyor. Bu anlayış kusurludur. İthalâta liberasyon politikası ihracatta dünya fiyatlarına satış politikasını tazammun eder. Dünya fiyatlarına intibak politikasını aynı zamanda takip etmeyen bir memleket için ithalât liberasyonunu devam ettirmek mümkün değildir. Bizim durumumuzda da bu tarzda bir kusur âmil olmuştur. Son yıllarda yabancı kaynaklardan külliyetli yardım gördük. Bu çeşit yardımlar olmaksızın sadece kendi kaynaklarımızla dünya fiyatlarına intibak etmek ancak köylünün sefaleti pahasına mümkün olabilirdi. Çiftçiye zarara sokmadan dünya fiyatlarına intibak etmek için son yıllarda elimize bir fırsat geçmiştir. Bu fırsatı lâyikeyle kullandığımızı zannetmiyorum. Bununla beraber durumun Hükümetçe anlaşılmiş olduğunu memnuniyetle görmekteyiz. Sayın Ticaret Bakanı geçenlerde Mecliste beyanatta bulunarak, fiyatlarına intibak politikasına verdiği kıymeti bize kesin olarak ifade etmiştir.

1952 yılında ithalâtçılarımızın, duydukları bazı endişeler dolayısıyla, mübalâğalı miktarda ithalâta tevessül ettikleri ve bugünkü açıklarımızda bu mübalâğalı ithalâtın kısmen tesiri olduğu doğrudur. Sayın Maliye Bakanı dediler ki ithalâtın tahdit edileceğine dair şayialar çıkarılmış ve bunlar ithalâtçılarımızı bu yola sevk etmiştir. Bence; ithalât piyasası böyle bir töhmet altında değildir. O, sadece gidişi önceden görmüştür. Filhakika rakamlar ikaz ediyordu. İthalât piyasamız, Merkez Bankası bültenlerini, Avrupa Tediye Birliğindeki durumumuzu gösteren rakamları mükemmelen takip etmekte idi. Gittikçe ve süratle artan bir borçlanma karşısında Hükümetimizin ithalâtı bir gün tahdide mecbur kalacağını sezmişti. İşte mübalâğalı ithalâtın sebeplerinden biri de budur. Aynı rakamlar bir buçuk seneden beri tâ-

biatıyla Hükümeti de ikaz ediyordu. Bu noktadan mânevi bir zararımızdan da bahsetmek isterim. Yakın zamanlara kadar, Hükümet adalarımız ithalât işlerinin eski seyrinde gitmekte olduğuna dair beyanlarda bulundular. Bu hareket tarzından ithalâtçı tacirlerimiz, bankalarımız zarar görmüştür. İthalâtçılarımız, tahditler yüzünden, taahhütlerini ifada zorluğa, yeni akitlere girmekte tereddüde düşmüşlerdi. İthalâtçılarımız yabancı ihracatçılardan aldıkları tazyik edici mektuplara sarih cevaplar veremiyorlardı. Yabancı memleketlerdeki ihracatçılar, Türk Hükümetince ithalâtın tahdit edilmediğine ve edilmeyeceğine dair verdiği teminat karşısında, bu tereddütleri ithalât tacirlerimizin kötü niyetine atfetmeye mecbur kalmışlardır. Onlar mazur, bizim ithalâtçılarımız bu noktadan kusursuzdurlar.

Öyle sanıyorum ki, Hükümet tedbirlerini açıklamaktan, ithalât piyasasını telâşa düşürmemek gibi mülâhazalarla sakınıyordu. Evvelâ kabul edelim ki, ithalâta mütaallik en gizli tedbir nihayet tatbik edileceğine göre en evvel ithalâtçılar tarafından öğrenilir. Saniyen Hükümet sözünün itibarını korumak mülâhazası her türlü endişeye galebe çalmalıdır. Hükümetin ithalât zorluklarını dağıtma yolunda büyük gayretler sarfettiğine şahidim. Sayın Enver Güreli'yi ve Bakanlığını bu durumun bütün inceliklerine vâkıf görüyorum. Muvafak olmalarını dilerim.

Bir temennide bulunacağım : Bu ay çıkarılan bir kararname ile Ticaret Bakanlığında ithalât rejiminde tadiller yetkisi verilmiştir. Bakanlık bu kararnameye müsteniden kararlar aldıkça beş aydan beri fiilen tatbik edilen usuller hukuki mesnetlerini bulmuş olacaktır. Sayın Bakanımızdan, aldıkları yetkileri kullanarak 5 aydır ithalât piyasasında hüküm süren kararsızlığa son vermesini rica ve temenni ederim. Bunun için de, kemiyet ve keyfiyetçe tahdit ve rüçhan usulleri, bunların ölçü ve kıstasları, bilhassa ithalât listelerinin tadil edilmiş şekilleri ilân edilmeli, tüccarımız veya yabancı müşteriler bundan böyle nasıl hareket edeceklerini öğrenmelidirler.

Altın meselesi; bu mevzudaki görüşümüz sadedir. Kaldı ki bu meseleyi basite irca ederek sükûnetle tetkik etmek mümkündür.

Müteessif olduğum cihet şudur ki, bütçe

gerekçesinde ve Maliye Bakanımızın dünkü izahlarında eski hükümetler altını kötü sarfetmişler, bugünkü Hükümet iyi sarfetmiş yolunda lüzumsuz bir polemik açılmıştır. Bu noktayı polemige kapılmaksızın, sakın bir tarzda cevaplayacağım. Eski hükümetlerin altınları sarfederek sadece istihlak maddeleri aldığı iddiası doğru değildir. Makineler, demir ve çelikler, nakil vasıtaları ithalâtı 1951 ve 1952 yıllarında umumi ithalâtın % 45 i kadardır.

REİS — Cahid Bey, bir dakikanız kalmıştır.

CAHİD ZAMANGİL (Devamla) — Yetmiyeceği için müsaadenizi rica edeceğim, Halide Hanıma gösterilen müsamaanın bana da tatbikini rica ederim.

Makineler, demir ve çelikler, nakil vasıtaları ithalâtı,

1951 - 1952 yıllarında umumi ithalâtın yüzde 45 şii kadardır. 1947 - 1948 yıllarında bu nispet yüzde 34 ve 1949 ise yüzde 38 dir. Görülüyor ki, fark sadece nispettedir. 1947 ve 1948 yıllarında bu çeşit maddeler ithalinin dünyada ne kadar zor olduğunu bilenlerce nispetler arasındaki fark da izahsız kalmaz.

Bununla beraber 1947 ve 1948 yıllarında küllüyetli miktarda halkın birinci derecede ihtiyaç maddelerinin ithaline bilerek yer verildiği doğrudur. Sebebi ne idi?

1947 yılında, yedi harb yılından yorgun, piyasalarımız boş olarak çıkıyorduk. Memleket ateşten korunmuş, fakat halkımız çok mahrumiyet çekmişti. Zaten altınlar, İngiliz istikraz anlaşması dışında, bu mahrumiyetler pahasına birikmişti. İthalât 700 - 800. bin tondan 7 sene boyunca her yıl 350 tona düşmüş, yarısından aşağıya inmişti.

REİS — Cahid Bey, vaktiniz doldu.

CAHİD ZAMANGİL (Devamla) — Meclisin müsamahasını rica ederim.

REİS — Müsaade buyurun, tüzük hükmü sarihtir, mutlakdır. Binaenaleyh 20 dakikayı geçmiş bulunmaktasınız.

CAHİD ZAMANGİL (Devamla) — Okuyorum efendim. (Okumuyor sesleri).

REİS — Okuyor, Riyaset takip ediyor. Tüzük sarihtir. Riyasete yardım ediniz.

CAHİD ZAMANGİL (Devamla) — Yüksek Başkanlık bu sabah Sayın Halide Edib Adıvar'a

müsamaha buyurdu. Bana da bu müsamahanın tatbik edilmesini rica ederim.

REİS — Rica ederim. (Bir söz daha alsın sesleri).

Ferid Melen, buyurun.

FERİD MELEN (Van) — Sayın Başkan biraz evvel bir arkadaşımız konuşurken Tüzüğün âmir bir hükmünden bahsetti ve sözünü yarıda kesti.

REİS — Müsaade buyurun efendim. Rica ederim usul hakkında mı söz aldınız, yoksa esasa geçecek misiniz?

FERİD MELEN (Devamla) — Esas hakkında konuşmaya başlarken bir haksızlığa işaret ediyorum ve rica ediyorum, bir noktayı Sayın Başkana hatırlatıyorum.

Arzettiğim gibi, bir arkadaşımız konuşurken Sayın Başkan Tüzüğün âmir bir hükmünden bahsederek konuşmasını yarıda bıraktırdılar. Fakat bu arada Tüzüğün diğer âmir bir hükmünü hatırlatmak isterim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi bu anda Hükümetin 1953 yılı Bütçesini müzakere etmektedir. Buyurun, bakın, Maliye Bakanı mevcut değildir. Bu, şunu ifade ediyor; burada yapılacak tenkidler; ileri sürülecek mütalâaları Hükümet lâşey mesabesinde telâkki etmektedir ve hattâ Lunu bir şekil meselesi olarak kabul etmektedir. (Soldan, «not alınıyor» sesleri). Bu vaziyette konuşmaktansa konuşmamayı tercih ederim.

REİS — Tüzük yazılı konuşmaların yirmi dakika ile tahdit edilmiş bulunduğunu sarahaten ifade etmektedir. (Sağdan gürültüler, «Hükümeti hazır bulundurun» sesleri). Müsaade buyurun, Ferid Melen arkadaşımız Hükümetin hazır bulunup bulunmaması hususunda beyanda bulundular. Riyaset Hükümeti burada bulunmaya icbar etmek salâhiyetini haiz değildir. Ancak dikkat edilirse görülecektir, 1953 Bütçesiyle alâkalı birinci derecede memurlar burada hazır bulunduğu göre Ferid Melen arkadaşımızın ifadesini zevaitten telâkki etmek lâzımgelir. Müzakereye devam ediyoruz.

Söz Hidayet Aydın'ındır, buyurun Efendim.

HİDAYET AYDINER (Konya) — Muhterem milletvekilleri arkadaşlarım; vekili bulunduğumuz, millet namına yaptığımız en büyük

hâkimiyet tasarrufunun bütçenin tetkik ve tasdikı olduğuna şüphe yoktur.

Bütçe bir milletin medeniyet sahasında bulunduğu noktayı ve gideceği istikameti tâyin eden mühim bir vesika, mühim bir unsur olduğu için, şimdiye kadar bütçeyi tenkid ve tahlil eden kıymetli arkadaşlarımızın mevzu bahis etmedikleri bir nokta hakkında mütalâalarını müsaadenizle arz etmek isterim.

Arkadaşlar; Anayasa vergiyi pek güzel tarif eder. Vatandaşların Devlet masraflarına, umumi masraflara iştiraki diye tarifini yapar. Malûmdur ki; bütçe bir gelir ve gideri ihtiva eder. Gelir yekûnu hangi unsurlardan, kimlerden alınarak teraküm ettirilmeli ve nerelere sarfedilmelidir. Mevzu, bütçenin esasına taallük eden mühim bir mevzudur.

Arkadaşlar; bugünkü bütçemiz geçmiş senelere nazaran kabarık bir miktarı muhtevlidir.

Arkadaşlar; bugünkü bütçemizin, geçmiş senelere nazaran kabarık olmasına, rağmen, medeniyet sahasında erişmek istediğimiz gayeye bizi ulaştırmaktan uzak bir kemiyette olduğuna işaret etmek isterim. Birçok Avrupa memleketlerindeki büyük şehirlerin bütçeleri bizim Devlet Bütçemize yaklaşmaktadır. Niçin biz daha fazla vergi tahsil edip, daha fazla varidat temin edip vatandaşa daha fazla hizmet etmiyoruz? Niçin köylerimiz hali iptidaide yaşıyor, niçin bunların hayat seviyesini daha yüksek bir dereceye çıkarmıyoruz?

Arkadaşlar; vergi mükellefiyetinin kimlerden tereküp ettiğini, vatandaşların kaçta kaçının vergi ile mükellef olduğunu tâyin etmek lâzımdır. Maliye Vekilimizin ifadesiyle; memleketimiz sekencesinin % 80 i köylü olduğuna göre, köylü vergi vermez, şehirlilerin de yarısı vergi vermez. Binaenaleyh vergi veren vatandaşların adedi % 15 i geçmiyor demektir.

Arkadaşlar, yedi asır evvel Şarkın yetşitirdiği ve Şarka nur ve feyiz salan bir hakim vardı : Sadi. Sadi, vergi babında şunu söylüyor : «Her fertten birer piring tanesi alır bir yere toplarsanız, piringten koskoca bir dağ hâsil olduğunu görürsünüz. Aksine olarak koskoca bir dağı birer piring tanesi miktarında taksim edecek olursanız o takdirde dağın ortadan kalkmış olduğunu müşahede edersiniz.»

Sadi, çok güzel söylüyor. Söylediği riyaзи

bir hakikattir. Malûmu âliniz hesap ameliyelerinin aslı cemi ve tarha dayanmaktadır. Binaenaleyh, Sadi'nin dediği gibi, her vatandaştan birer piring tanesi alır yağarsak koca bir piring dağı olur, aksini yaparsak bu dağ ortadan kalkar. Sadi'den beş asır sonra gelen maliye, iktisat âlimleri bunu (Vergi umumiyet kaidesi) olarak ifade etmişlerdir. Memba ne kadar çok mükellef ne kadar çoksa, her vatandaştan iktidariyle mütenasip, az da olsa a man vergi heyeti umumiyesinin yekûnunu kabartır ve o memleket ve millet ihtiyaçlarını daha geniş tatmin eder ve vatandaşların hayat seviyesini yükseltme imkânını hâsil eder. Bugünkü vergi sistemi buna istinat etmektedir. Yüzde yirmiye geçmeyen bir ekalliyet vergi ile mükellef tutulmaktadır. Büyük ziraat erbabının vergi ile mükellef olması empolitiktir diyorlar. Bugünkü siyasetimizde vergi ile yalnız erbabı ticaret ve sanat mükelleftir. Onlardan aldığımız vergi ile diğerlerinden de vergi tahsil etmiş oluruz diyorlar... Arkadaşlar, bu zihniyet sakattır, yanlıştır. Çünkü bunun aksi tezi, merkantilistler de söylemişlerdi. Bu iktisadi mezhebin bu nazariyesi tarihte tenkid edilmiş ve yanlışlığı ilmen sabit olarak ortadan kaldırılmıştır. Bugün de, erbabı servet ancak ticaret erbabıdır, sanayi erbabıdır nazariyesini güderek yalnız onları mükellef tutuyoruz. Merkantilis nazariyesinin tam aksini kabul etmiş oluyoruz halbuki tarih tecrübe etmiştir. Merkantilistler servet yalnız topraktan hâsil olur, binaenaleyh biz vergileri esbabı araziden alarak, dolayısıyla mahsulâta iştirak ve istihkak eden vatandaşlardan da vergi almış oluruz diye bir nazariye ile ortaya çıkmışlardı.

MECDET ALKİN (Kütahya) — Merkantilistler değil, fiziyokratlardır.

HİDAYET AYDINER (Konya) — Bu nazariyenin iktisat tarihi itibariyle nasıl tahrip ve tenkid edildiğini huzurunuzda izah etmek istemiyorum. Şimdi merkantilist sistemin aksi bir tezle vatandaşların hangisinden vergi almak kolaysa ondan alayım düşüncesi ileri bir memleketin tercih edeceği bir sistem değildir.

Arkadaşlar, Devletin hizmetinden bütün vatandaşlar müstefittir. Vatandaşların birçoğunu vergi mükellefiyetinden âzat etmek doğru bir şey değildir.

Arkadaşlar, merhum bir Maliye Nazırımız bütçe açığının tesiri terbiyetkârısı olduğunu

söylediği malûmdur. Arkadaşlar, bunda hakikatin bir kısmı vardır, fakat hakikatin asıl kendisi Türk darbı meselindedir: Borç yığının kamçısıdır. köylüyü de borçlandırmalıyız, ama bu borç kudretiyle mütenasip olmalı, altından kalkamayacağı bir vergi ile değil. Bugün birçok köylülerde olduğu gibi erkekler kahvede iskambil oynar karılarını çifte gönderirler. Binaenaleyh tembelliği teşvik eden bir vergi sistemi her halde doğru bir sistem değildir ve zannediyorum ki, yer yüzünde hiçbir medeni memlekette % 15 inden alınan bir vergi ile bütün millî ihtiyaçların giderildiği vâkı değildir. Onun için biz medeniyet sahasında, vergi sistemimiz bakımından hedefimizi tâyin etmeliyiz.

Her vatandaş, hattâ bir çoban bile ilderde senenin 365 günden ibaret gününün üç gününü Devlet masraflarına iştirakle ödemek mevkiine gelmelidir. Türkiye o vakit medeni bir memleket olur ve medeni sahaya o nispette yetişir.

Arkadaşlar, bu uzak yakın bir hedef olmakla beraber bugün önümüze gelmiş daha mühim bir hâdise vardır. Vergi adaletinin temini için kendileri büyük çiftçi olan iki vatandaş, iki muhterem arkadaşımız büyük zirai kazançlardan vergi alınması teklifi ile iki sene evvel Yüksek Meclise müracaat etmişlerdir. Âzası olmakla mübahi olduğum komisyonda geçenlerde gördük ki; her arkadaş büyük zirai kazançlardan vergi alınmasının doğru olduğuna işaret ettikten sonra bunun empolitik olduğunu söylemekten çekinmemişlerdir. Bu büyük zirai kazançlardan vergi alınması empolitik bir hâdise mi teşkil edecektir, değil midir? Siyasi noktai nazardan bunun tahliline gitmiyeceğim, fakat partilerarası münasebette varmış olduğumuz şu son tekâmül merhalesine göre artık büyük ziraat erbabından vergi almanın lâzimei adalet olduğuna ve karşı partilerin buna karşı cephe almalarına ve yarın intihapta bunu bir vesilei istismar addetmemeleri lüzumuna işaret etmek isterim.

Arkadaşlar; bence partilerarası münasebet lafta kalmamalıdır. Memleketin hayrına olan her teşebbüs (ki hayrına olup olmadığı pekâlâ münakaşa edilebilir), büyük ziraatten vergi alınmasında olduğu gibi, memleketin hayrına ve vergi adaletine uygunluğu prensip olarak kabul edilen meselelerde partiler birbirini desteklemelidir ve bu gibi işleri bir parti için po-

litika meselesi haline getirmemek hususunda şimdiden anlaşmak lâzımgelir.

Arkadaşlar Anayasamız inkılâpçıdır. Bu inkılâptan şu mânayı anlıyoruz ki hayra ve tekâmüle giden yolu tesri etmektir. Tabiatıta tekâmül vardır. Fakat tekâmül tabiî şekilde, aheste aheste tahakkuk eder.

Geçen sene Faik Ahmed Barutçu arkadaşı-mız, bu mühim meseleye kısmen temas ederek dediler ki; her vatandaş nasıl askerlik gibi kan vergisi veriyorsa mal vergisi de vermelidir. Geçen sene bu meseleye yandan çizerek temas edip geçtiler. Bu hususta kendilerinin ve partilerinin noktai nazarını açıkça beyan etmelerini rica ediyorum ve buna davet ediyorum. Çünkü memlekette partilerarası münasebetlerin iyileşmesi bu şekilde açıkça beyanlarla tahakkuk edecektir.

Geçen Bütçe Komisyonu raporlarında büyük zirai kazançlardan vergi alınması hakkında temennüler mevcut iken Hükümet bunu yapmamış ve hattâ iki arkadaşımız kendilerini de mükellefiyet altına sokacak ve kendilerini malî mükellefiyete sokacak teklifte buldukları halde empolitik mülâhazası ile Hükümet muhalif bir vaziyette kalmıştır. Eğer memleket hayrına olduğunda bir ühtilâf varsa o ciheti aralarında münakaşa ederek ve anlaşarak, bu teklif hakkında noktai nazarlarını bildirmeleri lâzımdır. Memleket hayrına olan bu teklifte hangi parti olursa olsun bütün arkadaşların iştirak etmesi lâzımgeldiğine kaani bulunuyorum.

Demim arzettiğim veçhile, vergi mükellefleri memlekette aded itibarıyla % 15 i geçmeyince, Maliye en emin ve kolay yerden kendi alacağını alıp bakıyesini serbest bırakmaktadır. Bunun için tabiidir ki, vergi mükellefi büyük tazyik altındadır. Şu halde yükün bütün ağırlığı vatandaşların % 15 i üzerindedir.

MECDET ALKIN (Kütahya) — Vasıtalı vergileri bütün vatandaşlar verir.

HİDAYET AYDINER (Devamlı) Muhterem arkadaşım iktisatçıdır, «Vasıtalı vergileri bütün vatandaşlar verir» buyurdular ama, ben deniz diyorum ki, Konya Vilâyetinin, Aladağ Kazasının Bademli Bucağında vatandaşların hiçbirisi Vasıtalı Vergi vermez. Niçin vermez? Anlatayım; pamuğun seki denilen tarlalarından kendileri ekip, istihsal ederler, ipliğini kendileri yaparlar, kök boyasıyla boyar, dokur

ve entari yapar giyerler. Şeker mi yer? Vasıtalı vergilerin en büyüğü olan şekeri de yemez. Aladağ'da bir kilo şeker istihlâk edilmez, pekmez yapar, pekmez yer, pekmez! Binaenaleyh böyle Vasıtalı Vergi diye bir vergi almak zaten ilmen müstahsen bir yol değildir.

Arkadaşlar; evvelce arzettiğim veçhile, bugünkü bütçenin gelir kısmı, medeni memleketlerin büyük şehirlerinin bütçesinden bile kabarıktır. Bu memleket büyük imara muhtaçtır. Vatandaşların yükselmiye muhtaç olduğu bir zamanda bu vergi miktarı kâfi değildir. Çünkü Sayın Celâl Bayar'ın da izah buyurdıkları veçhile medeniyet; en pahalı şeydir. Medeniyet çok para ve masrafla olur, ancak para ve masrafla medeniyet merhalesi kazanılır.

Binaenaleyh arkadaşlar gelir miktarı kâfi değildir. Bunu tezyit etmek için mükellef adedini tezyit etmek lâzımdır. Bilhassa demin de işaret ettiğim veçhile, günün 15 saatini dükkânında ayakkabı tamiri ile geçiren bir vatandaşın vergi alırken, Allah daha ziyade etsin, Mersin'de Narenciye'den 250 bin lira alıp mahdumu mubarekini «Z» markalı arabasına bindiren, vergi vermiyen adamın, mahdumuna 20 bin lira vererek, «gıt İstanbul'da hafif muhitlerde bunu harca» derken.... (Alkışlar). Bu paranın hiç olmazsa on bin lirasını şu vatanın hizmetine tahsis etmenin demek zamanı gelmemiş midir arkadaşlar? Yarın intihap dairelerimizde gezip göreceğüz, bu adaletin yerine getirilmesinden tehaşi etmemek lâzımdır. Halk Partisi bile bu kadar küçülmemiştir. (Sağdan bravo sesleri).

Arkadaşlar, psikolojik noktadan, bendeniz her vatandaşın az çok, iktidarı ile mütenasip bir vergi alınmasına taraftarım. Niçin? Arkadaşlar, bir adam eğer bir fidanı dikmiş, bakmış, sulamışsa o fidanla alâka peydah eder, nasıl yetiştirildiğini anlar ve onu kesmekten tehaşi eder, muhafaza eder. Binaenaleyh vatandaşın umumi işlere (kendi varlığından nazik bir habbe ile dahi olsa, bu çorbada bir habbe de benden bulunsun diye) iştiraki şarttır ve bu sağlanırsa o vatandaş vatan işleriyle cidden alâkadar olur.

Binaenaleyh bizim, mümkün olduğu kadar yaklaşmak istediğimiz bu uzak hedefe ulaşmamız için bütün vatandaşların kendi kudretleriyle mütenasip bir vergi ile mükellef tutulma-

sı aksayı temenniyatımızdandır ve bunu bir hedef ittihaz etmeliyiz. Yer yüzünde vatandaşlarının % 15 inin verdiği vergi ile yaşayan bir medeni memleket olabileceğini zannetmiyorum, bilmiyorum arkadaşlar.

AHMET BAŞIBÜYÜK (Çorum) — Ciğeri yanık.

HİDAYET AYDINER (Devamla) — Arkadaşlarım, benim şahsan hiçbir alâkam yoktur. Ciğirim yanık değildir. Ben vatan vazifesini, viedan duygusunu ifade ediyorum. Kimseye haset de etmem. Onların servetlerinin daha çok artmasını temenni ederim. Verdiğim kunduracı misalinde olduğu gibi, pamuktan 500 bin lira alan ve saire gibi servet sahibi arkadaşların muafiyeti karşısında, en küçük esnaf vatandaşın vergi aldığımızı düşünerek, vergide adalet esasının teminini huzurunuzda işaret etmekle iktifa ediyorum.

BURHANETTİN ONAT (Antalya) — Muhterem arkadaşlar; 1953 senesi Bütçesi, on sene evvel belki hayal telâkki edilebilecek mesut bir inkişafla karşımıza çıkmış bulunuyor.

1952 senesi Bütçesi de yine 2 milyara yakın bir kemiyet ifade ediyordu ve hattâ geçen sene, astronomik rakamlara benzeyen bu kemiyet önünde hayaldir, farazidir, Hazine iflâsa gidiyor, diye bizi biraz korkuttular. Fakat sene nihayetini beklemeden mevcuda 80 milyon lira daha ilâvesiyle işler inkişaf etti ve en ufak bir tereddüde mahal kalmadı, yüreklerle su serpildi. Bu sene elhamdülillâh kimse nin her hangi bir endişesine mahal yoktur kanaatindeyim. Şimdi bütün mesele, elde mevcut iki milyar küsur milyon liralık bütçenin ne şekilde sarfedileceği, nasıl kullanılacağı üzerinde tekâsüf ediyor. Bunu nasıl anlayabileceğiz arkadaşlar?

Muhterem arkadaşlar; bence mazinin çanağı istikbalin aynasıdır. Ona bakarak istikbalin talihini okuyabiliriz. Onun için geçen seneki bütçenin nasıl kullanıldığı, geçen seneki bütçe ile neler yapılabildiği üzerinde bir parça durursak, yani Hükümetimizin geçen seneki icraatı üzerinde şöyle, hep beraber kuş bakışı bir seyir yaparsak; gelecek sene yani 1953 senesi Bütçesinin nasıl işliyeceği ve neler yapılmak lâzımgeldiği meselesi üzerinde de az çok bir kanaate varabiliriz.

Muhterem arkadaşlar; şöyle 1952 senesi Martından itibaren yurdun üzerinde hayali bir cevelân yaptığımız zaman şuna şahit olduğumuzu hatırlarız : Karınca kaynaşması gibi bir kaynaşma, bir faaliyet. Yollar yapıyor, kanallar açılıyor, elektrik santralleri kuruluyor, bataklıklar kurutuluyor.

Bir ilkbahar akşamı mensup olduğum seçim mıntakasının Şark tarafından vilâyet merkezine gelirken, tarlalarda gece şehrayın yapıyor zannettim. İşildayan yüzlerce, traktör fenerleri ve samıayı oksıyan traktörün uzaktan gelen o tatlı hırıltısı. Toprağı karıştırıyor, yeni bir hamlenin düğününü yapıyorlar ve netice itibariyle denebilir ki, muhterem arkadaşlar, 1952 senesi halk ile Hükümetin bir kalkınma cezbisinin vediti içinde birbiriyle yarış ettiğini temaşa etmekle geçmiştir.

Muhterem arkadaşlar, evvelâ zirai kalkınma işini ele alalım. Birçok arkadaşların mevzuubahs ettikleri için üzerinde fazla durmıyacağım memlekete çok fazla miktarda traktör girmiştir, sayısı otuz bini bulmuştur. Bu işleri tetkik ederken arkadaşlar, bu meyanda mâruz kaldığımız, karşılaştığımız aksaklıkları da beraber tetkik edelim.

Traktör hakikaten bu memleketin kalkınması talihinde büyük değişiklik yapmıştır. Fakat miktarları bu kadar çoğalınca bâzı güçlüklerle karşılaşmıştır. Çeşit çeşit traktör girdi. Bir zaman geldi yedek parça meselesi bir dert halini aldı. Çiftçinin en faal, en sıkışık zamanında bir yedek parça yokluğu yüzünden işler yüzüstü kalmaktadır. Alelâde bir yedek parça için traktörün dörtte birine muadil bir para ödiyerek çiftçi bu yedek parçayı satınalmak mecburiyetinde kalmıştır.

Hükümetin mahsul fiyatlarını koruma mevzuunda isabetini takdirle anmayı bir vazife addederim. Bu alelâde bir mesele değildir. İçerden ve dışardan birçok sabotajlara mâruz bulunduğu Devletin resmî bir müessesesi olan ve sahip olduğu salâhiyetle söz hakkı bulunan müessese, zaman olmuş, sakın pamuğun fiyatını 75 kuruştan yukarı yükseltmeyin demiştir. Hükümet isabetli kararlar 1951 senesinde karşı koymuş, mukavemet etmiş ve çiftçimize o sene için, pek beklenildiği ve lâzım olduğu şekilde olmasa bile, çok iyi kazanç temin etmiş ve bu şekilde 1951 senesinin birçok ziyanını önlemiş bulunmakta-

dır. Bir milyara varan zirai kredi de zirai inkişafımızda bu, çok büyük bir rol oynamıştır. Fakat muhterem arkadaşlar, burada bilhassa bir noktayı işaret etmek isterim; bu zirai krediden asıl istifade etmesi lâzımgelen küçük çiftçi bu mevzudan lâıyık veçhile istifade edememektedir. Her zaman, her yerde buna ait şikâyetle karşılaşmaktayız. Elde bir tapu kıtası var, küçük bir çiftçinin 30 - 40 dönüm tarlası var, para istikraz etmek istiyor, tapusunu gösteriyor, Ziraat Bankası: «Tapu kaydı şu, bedeli şu al sana 200 lira» diyor. İki yüz lira, beş yüz lira için tuzu hiberi bile değildir. Dert anlatıncaya kadar iş mevsimi geçiyor. Buna mukabil büyük ziraat iş sahipleri çok defa işlerini kolayca temin ediyorlar. Halbuki ziraat kredisinden asıl istifade eden ve ettirilmesi lâzımgelen sınıf küçük sınıftır. Hükümetin bu ciheti nazarı itibara alması ve önümüzdeki sene yardım yapmasını bütün samimiyetimle temenni ederim.

Sonra Devlet Üretim Çiftlikleri çok büyük hizmetler görmüştür; hayvancılık sahasında verimli adımlar atılmıştır; hububattan gayrı, hububat ve pamuktan gayrı zirai istihsalde naren-ciye ziraatında, zeytin ziraatında esaslı hamleler yapılmıştır. Sonra arkadaşlar; bilhassa sahil mıntakalarımız mümbittir, feyizlidir, mahsul dardır? Buradaki köylü kalkınmıştır, kalkınmaktadır. O şekilde ki, bilvesile birkaç defa arzetmiştim, 1950 seçimlerinde dolaşırken bir çamur, bir kerpiç yığını olarak gördüğümüz köyler bugün yerden mantar biter gibi sıralı, iki katlı, marsilya kiremitli köylere inkişaf etmektedir. Tek katlı, üstü sazla örtülü evlerde oturanlar bugün iki katlı, gıcır gıcır tahtaları silinmiş evinde, krome karyola almış, önüne bir halı seccade sermiş ve başucuna pilli bir radyo koymuştur.

Arkadaşlar bu, 2 - 3 senenin elle tutulur, gözle görülür müspet ve verimli neticeleridir. Buna mukabil arkadaşlar; bâzı dağlık mıntakalarımızda hâlâ ev diye taş kovuklarında yatan yastık diye başının altına oyulmuş odun parçası koyan, yorgan diye üstüne kurumuş ağaç yaprakları çeken bedbaht, fakir vatandaşlarımız vardır.

Muhterem arkadaşlar; bunlar da servetin içinde, zengin olma imkânları içinde sefaletten kıvrınmaktadırlar. İşte bugün, yer yer, birçok

mıntakalarda bu hal de müşahede edilmektedir. Bunları da yakında iyi bir hayat seviyesine, iyi bir refah seviyesine ulaştıracak tedbirlere baş vurulacaktır. Bunların etrafında birçok zeytinlikler vardır arkadaşlar. Vaktiyle eski devirlerdeki insanlar bu zeytin ağaçlarını aşlamışlar. Bu ağaçların yakınında taş dibekler görürsünüz, dibekler küçük kanallarla bir küçük sarnıca bağlanmıştır, onların da yanlarında yine kanallar vardır, oluklar vardır. Bunlar büyük havuzlarda toplanır. Akdeniz zeytinliklerinde (Pipe - line) lar vardır. O zaman zeytinyağı yalnız bir gıda maddesi değil, zamanının tek akar yakıtı idi. Birçok bölgelerde, kral saraylarından çoban kulübelerine kadar gecelerin karanlığını zeytinyağı kandilleri aydınlatırdı. Zeytinyağı deyip de geçmiyelim. Bugün iktisadi sahadaki yeri çok büyüktür. İşte bugün yabancı zeytinlikler yer yer parsellenerek bu fakir halka tevzi edilmektedir. Yine bu arada Anteb Fıstığı ve şimdiye kadar nedense bir mevzu olarak ele alınmamış bulunan ve Kıbrıs'ta büyük bir ticaret metaı olan ve Kıbrıs'ın refahını temin eden unsurlardan keçiboynuzu da bir dâva olarak ele alınmış ve halkın istifadesine arz edilmiştir.

Sonra arkadaşlar, burada yepyeni bir ziratten, yepyeni bir mevzudan bahsedeceğim: Kauçuk nebatı. Altı seneden beri Antalya'da geniş ölçüde tecrübeleri yapılan bu nebat son tecrübelerden sonra bize son sözü söylemiş bulunuyor. Ve bu sayededir ki iktisadi olduğu kadar çok önemli bir stratejik madde olan kauçuk sanayii memleketimizde kurulmakta bulunuyor. Bu öyle bir nebat ki arkadaşlar 4 senede kemale eriyor, 4 senede kemale erdiği zaman dönümüne asgari bütün masraflar çıktıktan sonra sâfi 180 lira bırakıyor. Pamuk gibi uzun uzun nadası, çapası yok. Bir defa ekiliyor, sonra bir can suyu veriliyor, ondan sonra kendi kendine yetişiyor, hastalığı, bakımı yok. Bunun kilosunu çiftçi fabrikaya 20 kuruştan satarsa dönüm başına senede sâfi 45 lira almış oluyor. Ve bunun kilosunu fabrika 20 kuruşa alırsa ham kauçuğun kilosunu bütün masraf çıktıktan sonra 210 kuruşa mal ediyor. Halbuki bugün kauçuğun kilosu memleketimize toptan 300 kuruşun çok üstünde mal edilmektedir. Demek ki hem iktisadidir, hem memleket geniş ölçüde ziraat imkânına malik olacaktır, hem de bu ne-

bat arpa, buğday, pamuk gibi nebatların sevmediği, yetişmediği çorak toprakları istiyor oralarda yetişiyor. İşte bunu Hükümetimiz bu işi ele almış ve memleketin ihtiyacı için senevi üç bin ton kavuğuk yetiştirmek için fabrika kurma yoluna girmiş bulunmaktadır.

Haşarat mücadelesi :

Muhterem arkadaşlar; pamuk bilhassa son senelerde çok fazla revaç bulmuş bir metadır. Pamuğun satışı bir ve iki sene çok iyi gitti ve fakat 1951 senesinde vaziyet iyi netice vermedi. Bakıyoruz, mahsul fevkalâde güzel, bol ama, içini açıyorsunuz, içi simsiyah. Ne kadar kurt varsa yeşil kurt, kızıl kurt, bütün Allah'ın belâsı hepsi ona musallat olmuş ve çiftçi çok zarar görmüştür. Zarar gördüğü zamanlar vekâletlere müracaat etmişlerdi ama, ne yalan söyliyeyim arkadaşlar, vekâlet tedbir alıncaya kadar kim bilir ne kadar vakit geçer ve belki gelecek sene ekim vakti gelebilir, bir fayda elde edemeyiz. Fakat böyle olmadı arkadaşlar, şükran ve minnetle arz edeyim, böyle olmadı arkadaşlar, müracaatımızın üçüncü günü tayyareye binmiş bir hanım memur tayyare meydana indiği zaman, buyurun otelinize dedik. Bavulunu otele gönderdi, doğru tarlaya gitti. Günlerece tetkik etti, hastalığı tesbit etti, müstahsıl topladı, hastalık hakkında izahat verdi. Dedi ki, « halk ve müstahsıl olarak size düşen vazifeleri yapınız Devlet olarak biz vazifemizi yapacağız ». Halk çok alâka gösterdi arkadaşlar. Müttehassısın tavsiye ettiği bütün şeyleri yaptı. Fakat acaba Hükümet olarak yapacağız dediğimiz şeyi yapacaklar mı? Halk bunu bekliyor.

Arkadaşlar; bir ziraat mıntakası mebusuyum. Seneler ve senelerdir çiftçinin içinde haşır ve neşirim. Zaman olmuştur, traktörlerin yeni geldiği zamanlarda gaz diye feryat etmiştir. Anemomlar, yaban lâleleri, nerkisler açılmış, arpa başağa ulaşmış, hâlâ Ankara'dan haber bekliyoruz. Üstelik, her taraf karla örtülü dururken gazı ne yapacaksın diye bir de azar işitirdik. Böyle şeylere alıştığımız için neticeye teredditle bakıyoruz. Fakat bir de bakıyorum, hayatımda ilk defa şahit oldum ki, mücadele mevsiminden üç ay evvel ilâci, ekibi ve bütün alâtı ile bütün mücadele unsurları alesta, emir bekliyor. Tarlada, lâboratuvarda hemşehrinin hayatını adım adım takip eden müttehassıs

haşere ayaklanır ayaklanmaz ondan evvel tepesine binmiş ve haşarat namına, hastalık namına hiçbir parazite göz açtırmamıştır. Fiyat düşüklüğüne rağmen pamuk müstahsılı hiç olmazsa bu sene hastalık yüzünden zarar görmemiştir. İcabettikçe kusurları görüyor, acı acı tenkid ediyoruz. Sırası geldiği zaman, tahdisinimet kabîlinden, teşvik kabîlinden başarılı işleri niçin anlatmıyalım? Bunu bir viedan borcu telâkki ediyorum ve Vekâletin bu hususta gösterdiği başarıya teşekkür ediyorum.

Bu arada şunu da işaret etmek istiyorum: 1952 senesi içinde yeni memur tiplerine rasgeldim. Bir gün mücadele nasıl yapıyor diye ansızın mücadele memurunun şu pikabına bindim. Allah memlekete bağışlasın, Apollon gibi bir delikanlı. Yüzü güneşten tunç rengini almış, kollar, göğüs âdeta bir tunç gibi yanık. Direksiyonu kendisi kullanıyor. Otomobilin arkasında bidonlarla ilâçlar. Şösedde 80 - 90 kilometre süratle gidiyoruz. «Şimdi bir tarlaya geleceğiz» diyor. Bu tarlanın ilâçlanmasının bitmesine nihayet iki, üç dönüm kalmıştır, bitirmek üzeredir. Ne zaman uğradınız, dedim, dün uğramıştım dedi. Hakikaten iki veya üç dönümlük bir kısım kalmış, bitmek üzeredir.

Biraz daha ilerde yine bir tarlaya geliyoruz, fakat bu tarlayı ilâçlayanlar tembeldirler. İlâçlarının bittiğinin farkında bile değildir. İlâç yok dediler, «arkada iki bidon ilâç vardır, alın, ilâçlayınız» dedi. Öyle zaman gelmiş ki, bu adam 22 saat çalışmış. Ziraat Müdürünün müdahalesi olmasa, hasta olacak git yat, diyorlar. Bir iki saat uyumak suretiyle iş başından ayrılmıştır.

Sonra gene tessürle arz edeyim. Bütçe Komisyonunda bu gibi memurlara verilecek küçük bir mükâfat esirgenmiş ve verilmemiştir. Bu memur arkadaşlar, sabahleyin 9 da ipek mendilini cebine koyup, ondan sonra tuvaletini yapıp, masasına oturup akşam 5 te kalkıp giden memur değildir. O da memur, o da memur. Fakat bu memur o memurla mukayese edilir mi? Onun için arkadaşlar; sırası geldiği zaman, gerek ziraat mücadele memurları, gerekse Devlet Üretme Çiftlikleri memurları için, mükâfat kabîlinden küçük bir tahsisat istersek reddetmemenizi rica ederim, bunun için bu şekilde tafsil ettim.

Bu arada arkadaşlar; zirai kooperatifler işine temas etmek isterim. Bunlar yola girdi, az

çok düşse kalka yürüyorlar. Bu zirai kooperatifleri memlekette mevcut bütün zirai teşekküllere teşmil etmezsek bunlardan beklenen randımanı elde edemeyeceğiz arkadaşlar.

Hububat mevzuunda, pamuk mevzuunda, hattâ incir, üzüm mevzuunda vardır; fakat narenciye mevzuunda bu kooperatif henüz gereği gibi ele alınmamıştır. Bunun da ele alınması memleket istihsali bakımından hayırlı olacaktır.

Şimdi müsaadenizle biraz orman işinden bahsedeyim. Buradaki intibaim maalesef ziraatin şimdiye kadar bahsettiğim diğer kısımlarında olduğu kadar müspet olamayacaktır. Bu orman dâvası memleketin başında bir derttir arkadaşlar. Nasıl çıkacağız bu işin içinden, nasıl halledeceğiz? Hâlâ aklım kesmiş değildir. Yalnız bâzı yaralar var ki, bâzı mevzular var ki, üzerinde hassasiyetle durmamız icap ediyor. Aynı Vekâletin mütaaddit şubeleri var, hepsi saat gibi tıkır tıkır işliyor, orman mevzuuna gelince; hayır arkadaşlar. İnsanın birçok defalar şüphe edeceği geliyor ve orman mevzuundaki bu aksaklıklar, bu kadar büyük işler gören Vekâletin talihini karartıyor arkadaşlar.

Köylerin bir yakacak ihtiyacı vardır. Köylü feryat ediyor, müracaat ediyor, ağlıyor, sızlıyor; şimdi, şimdi, şimdi. . . Ne zaman çıkıyor biliyor musunuz müsaade? Dağlar karla örtüldükten sonra, «Git sekiz dokuz saat ilerideki ormandan yakacağımı temin et.» diyorlar. Bir Onulla Köyü vardır, on senedir istihkakı bulunan kereste ihtiyacı için parasını yatırmış, hâlâ ihtiyacını alacak; nihayet müsaade kar yağdıktan sonra veriliyor; parasını geriye alıyor. On sene böyle bu devam etti, nihayet vâkı şikâyetim, müdahalem üzerine bu sefer lütfen Teşrinisanide veriyorlar arkadaşlar. O zaman yine Toroslara kar yağmış bulunuyordu.

Daha tuhafı var : Bir vatandaşın kereste ihtiyacı vardır, almış, kullanmış. Şu lataların başında bir başlık kalır ya? Demgası üstündedir. Sanatı imiş, oturmuş bundan kaşık oymuş. Orman memuru gelmiş hem müsadere etmiş hem mahkemeye vermiş. Kaçak değil, damgalı olmasına da damgalı. Sebep şu imiş : Biz sana kereste istihkakını evinde kullansın diye verdik, kaşık yapmak için değil demişler.

Yine bir vatandaş artan istihkakından bir kovan yapmış. Orman memuru gelmiş o tek ko-

vanı müsadere etmiş. Bunu duyan bir milletvekili ne yapar? Vekile müracaat eder. Ben de Vekile gittim. Vekil ne yapar hassasiyet gösterir, tahkikat açılması için emir verir. Hayır arkadaşlar, Allah var, beklediğim hassasiyetin on mislini gösterdi, telgrafla sordu. Yalnız bu mevzuda değil, birçok mevzularda işlerin süratle halli yoluna gitmiştir. Beni sadece memnun değil, birçok ahvalde icraatıyla adetâ mahcup etmiştir. Ama ne yapalım elimizde bir torna makinesi yok ki bir tarafından bir madde verip öte taraftan kalifiye ve istediğimiz şekilde, istediğimiz ayarda memur çıkaralım... Allah kurtarsın arkadaşlar, başka bir şey diyemeyeceğim, Allah kurtarsın.

Orman yangınları; köylü kereste kesiyormuş, köylü kaçak şey yapıyormuş, orman bunlarla tükenmez. Ormanları mahveden yangınlardır. Bunun da iki sebebi var: Ya dikkasizlik, ya kasıt. Kasıtın da birkaç sebebi var:

1. Tarla açmak için yakıyor,
2. Yanan yerlerde ot bitsin de sürüsü otlasın diye yakıyor,
3. Ormancı köylüyü çileden çıkarıyor, ormandan da, ormancıdan da öğ almak için yakıyor.

Arkadaşlar üç gün evvel bir hâdise oldu, kanunda sarılı bir madde var: «Ormanda çalışan orman işçisine işlediği kертstenin % 25 i maliyeti fiyatında verilir» diyor. Orman memuru kanunun bu maddesini «bu tomruk içindir» diye tefsir ediyor. Canım burada tomruk filân dediği yok, «sen bilemezsin» diyor. Bu adam ne yapsın, çalsın, kesip satsın mı? Ateşe mi versin. O kadar ısrar ediliyor. Ümitsiz bir halde Vekile çıktım, «bunun mânası sarıhtır» dedi, emir verdi. Müteşekkirim, minnettarım, bu sayede binlerce orman amelesi, binlerce işçi vatanında şimdiye kadar mahrum buldukları haklara kavuşmuş bulunmaktadır.

İdare meselesine geçiyorum; belki başınızı ağrıttıyorum, her mevzuda çıkıp ayrı ayrı başınızı ağrıtaçağıma umumi olarak temas edip geçiyorum. Sizi rahatsız ettim, onun için biraz daha sabrımızı rica edeceğim.

İdare işleri : Arkadaşlar; iktidarı ele aldık-tan sonra ilk aylarda işler biraz fazlaca karıştı, bir hereü merçtir gitti. Ve itiraf edelim ki bunun saiklerinden biri de biraz biz olduk. Bir elimizde tâyin edileceklerin, bir elimizde aya-

ğı kaydırılacakların listesi, vekâlet vekâlet, kapı kapı dolaştık; vekâletleri de şaşkına çevirdik, memurlar da şaşırıldı kaldı. İşin tuhafı bir vilâyetin iki milletvekili gidiyor, bir idare memuru için, şunu şunu yaptı, diyor ve azlını istiyor; diğer iki milletvekili de gidiyor, onu methü sena ediyor ve burada ipkasını istiyor. Bir müddet böyle devam etti, iyi netice vermedi. Şimdi de tamamiyle durulmuş değildir. Bu, memur işinin biran evvel istikrara bağlanması, düzene girmesi memleketin selâmeti, bekası ve istirahatı bakımından elzemdir arkadaşlar. Bu meyanda tasfiye mi yapılacak, kemmiyeti az, karnı tok kalifiye memur mu istihdam edeceğiz. ne yapılacaksa bu devrede tahakkuk ettirelim. Bu mühim mesele halledil-medikçe idarede istikrar elde edemeyiz arkadaşlar. Bendenizin kanaatim budur. bu şekilde konuşuyorum.

Yine arz edeyim ki, 1952 senesi zarfında yepyeni idare memuru tipleriyle, faal, enerjik kaymakamlarla karşılaştık. Kazadaki kırtasiye işlerini emniyet ettiği bir arkadaşına bırakmış, ayağına çizmesini giymiş, köy köy genç kaymakam dolaşmaktadır. Bizim bir Elmahlı Kazamız vardır. Hemen bâzı küçük vilâyetlerimiz hududunu içine alacak vüsattedir. Bin küsur metre irtifada, dağların çevrelediği zümrüt gibi bir ovanın ortasında münbit, mahsuldar bir yerdir. Yeni bir kaymakam gelmiş, kendisiyle telefonla konuştum. «Ben de köyle-re gideceğim, kaza hududunda buluşalım, beraber gidelim» dedi. Aynı saatte buluştuk. Fakat yanında jandarma kumandanını da getirmiş. O memur, ben milletvekiliyim. Bir jandarma subayının aramızda ne işi var, acaba asayişte bir bozukluk mu var? dedim. Fakat köye uğradığımız zaman jandarma kumandanının da kaymakam kadar köylünün iltifatına, sevgisine mazhar olduğunu gördüm. Şu, köylünün, umacı gibi baktığı dünkü zaptiye yüzbaşısı bugün köylünün mahbubu olmuştu. Neden böyle oldu? diye kaymakama sordum. «Benim yardımcımdır, şimdi göreceksiniz» dedi. Köye gittik. Şimdiye kadar yol yoktur diye gidemediğimiz yerlerde arkadaşlar, Devlet normunda 12 - 13 metre genişliğinde yollar yapıldığını gördük. Bunu köylü yapıyor. Angarya mı? Bu sefer Hükümet olarak, milletvekili olarak angaryaya düşen biziz. Köylü kazmasını

küreğini kapıyor, yol isterim, su isterim, çalışacağı, teknisiyen verin diyor. Artık eskisi gibi Devlet, Hükümet, halkı arkasında itmiyor. Şimdi bizi tahrik eden onlardır arkadaşlar. Şimdi burada köyden 6 kilometre uzaktan su getiriliyor. Vilâyetin kabul ettiği usul, para diye birşey yok. Su için ne lâzım, boru, çimento, şu bu malzeme... Bunu veriyor, usta gönderiyor. Dağı aşmak, kaya delmek için kopresör, yol açmak için kamyon veriyor ve köylü çalışıyor. Kaymakam yola bakarken jandarma kumandanı çıkıyor. Teknisiyen bulamadığı için bütün o yolların güzergâhını jandarma kumandanı yapmıştır arkadaşlar. «jandarma kumandanının işi yok mu? ya emniyet, aşayış? bu vazifeyi kim yapıyor?» diyeceksiniz. Bakınız arkadaşlar, sarahatle ifade ediyorum: Elmalı İlcesinde bugün on beş aydır, tek bir cinayet olmamıştır, tek bir cinayet işlenmemiştir. İsterseniz tahkik edebilirsiniz. Oradaki ceza hâkiminin elindeki bir senelik dosya 400 ü bulmamaktadır. Köyleri gezdik, herkes işi, gücü ile meşgul. Demin arzettiğim gibi herkes kalkınma hamlesinin süruru, vediti içinde toprakla meşguldür. Diğer işler için pek vakti yok. Bazan kavga ediyorlar: Toprak kıymetlenmiştir, sınır kavgası. Bâzan da bizim Cumhuriyet kanunlarından evvel tabiatın kanunlarına uyarak, kız kaçırma kavgası var. İşte, bunlar bâzı, bâzı oluyor, ama adam öldürmek yoktur. Bugün, 15 aydır kazada bir tek adam öldürülmemiştir.

İşte bu şekilde yeni memur tipleri bulmak, onları terfi etmek, terfi ettirmek, teşvik etmek lâzımdır. Bunların yaşına, kıdemine, bilmem nesine bakmadan salâhiyetli mevkilere getirmenin zamanının gelmiş olduğu kanaatindeyim, arkadaşlar.

Şimdi, bu arada şöyle bir neticeye varıyoruz arkadaşlar: Hükümet geçen sene ve bu sene eline geçen imkânları evvelâ köyü, köylüyü kalkındırmaya hasretti ve cömertçe para verdi. Fakat bâzı ahvalde yalnız paranın maksadı temine, gayeye erişmeye kâfi gelmediği neticesine vardık. Yol yapacağız, para var amele de var, fakat güzergâh tâyin etmek lâzımdır, mühendis yok. Canım bir fen memuru filân... O da yok. Binaenaleyh para elde, amelenin kazma küreği omuzunda, işler olduğu gibi durmaktadır.

Bir mesele daha göze çarpıyor arkadaşlar, merkezde ve muhitte teknik elemanlar arasında

bir köşe kapmaca. Bugün Bayındırlık Vekâletinin elinde çok az eleman, çok az unsur kalmıştır. Çünkü o Devletin baremine tâbidir. Şu kadar senede terfi edecek, şu kadar harcırâh alacak. Obür taraftan bilmem ne bankası ona yekten 750 - 850 lira verir. Mühendis durur mu, başını aldığı gibi gidiyor. Onun için teknik elemanlar için Devlet bir sabit barem yapmalı ve bu köşe kapmaca vaziyetinin önüne geçmelidir arkadaşlar.

Sonra çok mühim bir mevzu daha ortaya çıkıyor : Devlet mekanizmasını teşkil eden şubeler, cüzüleri arasında bir koordinasyon temini ve tesisi. Maalesef bu şimdiki kadar bu teessüs etmiş değildir. Hepsi sanki ayrı bir şems manzumesinin ayrı bir seyyaresiymiş gibi kendi kendine başını alıp gidiyor. Devlet bir mevzuda bir şubeye makine şu bu alacaksın diye yüzbin lira, bir milyon lira gibi bir tahsisat veriyor. Tam alacağı zaman öbür taraftan Maliye Bakanlığı işe el atıyor, alamazsın diyor. Niye? Döviz yok. Bu nasıl devlet idaresidir? Bir taraf ihtiyaç görür verir, diğer taraf döviz yok der. Şimdi bunun en bariz misalini arzedeceğim.

Vücutiyle iftihar ettiğimiz bir müesseseye vardır : Harita Genel Müdürlüğü. Bugün memlekette huzursuzluğun ve bir çok adli vâkıaların başlıca sebeplerinden birini teşkil eden tapusuzluktur. Tapu ve Kadastronun yapamadığını bu genel müdürlük daha süratle yapmış bulunmaktadır.

Köylü yol istiyor, güzergâh tâyin edilecek, harita lâzım, sulama, etüd işleri yapılacaak... harita ister. Bu harita işini bütün memleket için normal olarak tatbika kalkışırsak, alâkalıların ve salâhiyetlilerin söylediklerine göre, 20 yılda ancak yapabiliriz. Halbuki aero fotoğrafometri ile, yani tayyare ile resim almak usulü ile daha süratli ve daha çok sıhhatli bir harita yapmak usulü vardır. Buna Harita Genel Müdürlüğü geçen sene teşebbüs etti ve nasıl bir başarı elde etti bizim haberimiz yok. Vaşington'dan Cumhuriyet gazetesine yazılan yazıda görüyorum, Cumhuriyet gazetesinin, 23 Eylül 1952 tarihli nüshasında, bir Amerikalı yazıyor : «Fransa'da dört grup halinde 17 tayyare ile 120 kişilik dört ekip çalışıp 15 bin kilometre kare yerin haritasını alabildiği halde diyor. Türkiye'de bir müddet sonra bir tanesi düşüp parçalanan ve içindeki pilotlarıyla personeliyle

beraber mahvolan iki tayyarelik bir ekiple 45 bin Km² nin haritasını almıştır. Gördük, hayret ettik, hayran olduk » diyor.

Yardım ediyor Hükümet : Al, diyor, bir tayyare daha al; veriyor parasını. Fakat Maliye önüne geçiyor, dövizim yok, alamaz diyor. Ve bu para elinde kalıyor arkadaşlar. Bu yüzden birçok yerlerin sulama işleri, yol etüdleri falan kalıyor. Bu sene Bütçe Encümeniniz bu müesseseyi dört tayyare ile çıkabilecek şekilde teçhiz etmeye karar vermiş ve ona göre tahsisatını koymuştur. Bütçe Encümenine burada teşekkürlerimi arz ederken içindeki şüpheyi de ketmetmiyeyim; yine Maliye Vekâleti karşısında dikilip de döviz yoktur, tayyareleri alamazsın demese.

Arkadaşlar konuşacağım diğer bir husus da sağlık mevzuudur. Daha bâzı mevzular var. Sizi yordumsa rica ederim ihsas buyurun, ineyim. (Devam devam sesleri) Dinlemek tahammülünüz varsa devam edeyim. (Dinliyoruz sesleri)

MECDET ALKİN (Kütahya) — Sağlık Bakanlığı Bütçesinin müzakeresi sırasında konuşursanız daha çok istifade ederiz.

REİS — Burhanettin Bey muhavere etmeyin. Bütçenin tümü üzerinde konuşun. Devam edecekseniz buyurun.

BURHANETTİN ONAT (Devamla) — Her mevzuu alâkadar eden Vekâlet bütçesi konuşulurken çkıp konuşmak da mümkündür. Belki daha etraflı konuşmak imkânı da oluyor. Ama bütçe umumi heyeti üzerinde, böyle her mevzu üzerinde bu kadar mufassal duracak değilim. Heyeti umumiyesi üzerine biraz dokunup geçersen bütçenin ruhu üzerinde bir mâna çıkartmış oluruz. Onu ifade etmek istedim. Şimdi söylemek imkânı bulurum diye bu şekli ihtiyar ettim. O zaman konuşmam. Vakitten de tasarruf yapmış oluruz.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bütçesi geçen seneye nazaran 17 milyon liralık fazlalık arz ediyor. 17 milyon lira az bir kemiyet değildir. Sağlık ve Sosyal Yardım Bütçesinin Umumi Bütçeye olan nispetini göz önüne getirecek olursak arada hiçbir fark bulunmadığını görürüz. Geçen sene % 4,5 idi bu sene de o kadar. Muhterem arkadaşlar, Sağlık Bakanlığı, Bakanlık olarak elden geleni yapmaya çalışıyor; verem yatağını 9 bine çıkarmıştır, umumi hasta yatağının 27 bine falan yükseletmiştir, çocuk vefiyatında bâriz bir eksiklik

vardır, B. C. G. aşısının tatbikına girişmiştir. Sağlık bahsinde daha birçok hayırlı teşebbüsleri ve başarıları vardır. Fakat buna rağmen hâlâ senede 40 - 50 bin vatandaş veremden ötürken, umumi istatistiklerimiz normal ölümün üstünde bir ölüm kaydederken ve doğan çocuklarımızın yarısı delikanlı olacak çağa gelinceye kadar kaybolup giderken bir Devlet, Bütçesinin sağlık mevzuuna mevcudunun yalnız % 4,5 ni verirse buna pek...

REİS — Dikkat ediyorum, ayrı ayrı bütçeler üzerinde konuşuyorsunuz. Halbuki 1953 Bütçesinin tümü üzerinde konuşmak mecburiyetindeyiz.

BURHANETTİN ONAT (Devamla) — Sayın Başkanım, siz dün neredeydiniz? İngiltre'de, Almanya'da, Türkiye'de, Irak'ta her şahıs başına düşen yumurta miktarı konuşuldu, neden konuştun demedik, seve seve dinledik. Bugün heyeti umumiyesini konuşurken, bu sağlık mevzuunu, Sağlık Bütçesinin umumi bütçeye nazaran nispetini tahlil ederken...

REİS — Bütçenin tümü üzerinde konuşmaya devam edin.

BURHANETTİN ONAT (Devamla) — Bütçe müzakeresini bu şekilde tetkik eden bir Meclis Başkanının bulunduğu yerde konuşmamayı tercih ederim.

REİS — Ziya Termen.

ZIYA TERMEN (Kastamonu) — Arkadaşlar, birkaç dakikadan beri oturduğum yerde, dört arkadaşla beraber Meclis müzakerelerinin bir dakikası millete kaç mal oluyor diye hesabımı yaptım. Bu hesaba göre...

REİS — Ziya Bey, bütçe ile ilgili şekilde konuşmanızı rica ederim.

ZIYA TERMEN (Devamla) — Bu da bir bütçe unsurudur. Yaptığımız hesaba göre görüşmelerin dakikası 200 liradır ve buna nazaran Burhanettin Bey 13 000 liralık konuştu; ben üç bin liralık konuşacağım.

Muhterem arkadaşlar; 1953 malî yılı bütçe tasarısının tümü üzerindeki mâruzatıma büyük edip Volter'in bir cümlesini girizgâh yapmak suretiyle başlayacağım. «Şarkı bizden ayıran üslûpçuluğudur.» Bu sözü Büyük Meclisimizde yıllardan beri devam edegelen (Bütçe müzakere ve tenkidlerine) intikal ettirmek istiyorum.

Bizde öteden beri bütçe tenkidi, bir masraf ve varidat cetveli olarak ele alınır ve klâsik bir gaye olarak da, bu cetvelde müvazene temin olunduğu takdirde gaye tahassul etmiştir farz olunur.

Aşağı yukarı Cumhuriyetin ilânından bugüne kadar Büyük Meclisçe incelenmiş ve kanulaştırılmış bütün bütçeler, bu basit ve statik zihniyetle tetkik olunmuş ve tatbika sevk olunmuştur.

Halbuki bütçe, sadece bir gelir ve gider müvazenesi meselesi olmaktan ziyade, ileri Garp memleketlerinde görüldüğü üzere, bir müstakbel sosyal inkişaf manzumesi ve Hükümet olarak da sosyal vaitler silsilesi olarak mütalâa ve incelemek icabeden şümüllü bir mevzudur.

Çok partili hayata girdiğimiz 1946 yılından bugüne kadarki bütçe müzakereleri hariç, memleketimizde eski bütçe müzakeratı tamamen ananepere ve üslûpçu bir zihniyetle devam eder, bütçenin içtimai cephesi ve vatandaş hukuku yönünden taşınması icabeden lâzimler üzerinde durulmaz ve sadece şekil ve rakam esareti muvacehesinde cereyan ederdi.

T. B. M. Meclisi tarihinde ilk ciddi ve şümüllü bütçe tenkidine, 1947 ve onu takip eden yıllar olmak üzere, D. P. muhalefeti ile başlanılmıştır. Bütçenin, Garp mânasiyle sadece tenazur (yani simetri) ifade eden bir vesika olmaktan ziyade, prospektivi, yani derinlik ve müstakbele ait sosyal taahhütler taşınması icabeden bir senet mesabesinde bulunduğu fikri, ilk defa Meclis ve Maliye tarihinde, D. P. muhalefetiyle ve partinin o tarihteki bütçe sözcüsü Adnan Menderes'le dâhil olmuştur.

Bütçe müzakereleri yönünden, Meclis gelecek ve ıttıradını kırmaya muvaffak olan Sayın Menderes, bir bütçede bulunması şart olan sosyal istikamet mevzuunu, ve fert hakları dâvasını mücbir birtakım sebeplerle Bütçe tenkidlerinde ele almakla beraber, bilhassa bir bütçenin istiap etmesi icabeden bütün meseleleri tenkidlerine dâhil etmekle Millet Meclisi âzasına, Garp mânasiyle bütçe tenkid etmenin anahatlarını ilk olarak tanıtmış mevkedir.

Bugün bendeniz Garp memleketlerinde görüldüğü misullü, bütçenin rakamlara ve ihtisasa dayanan malî ve teknik tenkidini mütehasıslarına terkederek, 1953 malî yılı bütçesi-

nin ifade etmekte bulunduğu (İçtimai mânayı) yani (Bütçenin sosyal kıymetini) kendime kısa kısa mevzu yapmaya çalışacağım.

Bir bütçenin (içtimai yönden kritiğini yapmak) işi, henüz bizde tanınmamış ve bütçe tenkidi üslûp ve ananelerimizde henüz hiç raslanılmamış hususattan bulunması itibariyle, zannımca alâkabağ olacaktır.

Muhterem arkadaşlar,

Bir bütçenin (içtimai yönden kritiğini yapmak) derken, neleri ve hangi içtimai toplulukları kasdettiğim meselesi, zannederim yüksek heyetçe takdir buyurulmuştur. Maksud hakikimizin en yüksek sosyal müessese mevkiinde bulunan Devlet, ve onun icra vasıtası olan Hükümet çerçevesinde yer almış bulunan : Adalet, Millî Eğitim, Millî Savunma, Sağlık, Bayındırlık, Ulaştırma ve ilâhir gibi resmî sosyal müesseseler olmayıp, en küçük sosyal müessese mânası taşıyan (aile başta olmak üzere, memur, esnaf, tüccar, çiftçi, işçi ve amele, fikir, sanat ve güzel sanatlar mensupları) ve (er ve zâbitan olmak üzere) ordulu gibi, Türk içtimai fânusunda yer alan ve Türk içtimai fânusunu terkip eden : Büyük toplulukların durumlarını tetkik olduğu, anlaşılması bulunsa gerektir.

Yüksek Meclis huzurunuzda sevk olunmuş bulunan 1953 malî yılı bütçesinde, en küçük teferruatına kadar ele alınan sosyal resmî müesseseler, icap, imkân ve Hükümet politikası olarak ana hatlarını kazanmış ve, âdeta mânası tahtında müstetir denebilecek bir şekilde biraz evvel yukarıda arzettiğim gayriresmî içtimai heyet ve toplulukların bir yıllık müstakbel istikamet ve hayatîyet dereceleri de, dolayısıyla taayyün ve tebellür etmiştir. İşte bendeniz, yukarıda saydığım: aile, memur, esnaf, tüccar, çiftçi, amele, sanatkâr ve ordulu toplulukların, 1953 Bütçesindeki mevkilerini, bizzat bu bütçeden istihraç ettiğimiz rakam ve bütçe politikası vasıtasıyla ve mihver fikri (Devletin vatandaşına karşı vazifeleri) yaparak kısa fakat istifadeli bir tetkik ve tahlile tâbi tutacağım.

Sabrınızı suiistimal etmiyeceğime, itimadınızı rica ederim.

1953 Bütçe tasarısında aile: Bir devlet yıllık bütçesinde yalnız olarak, aile müessesesinin yer alamıyacağı aşikârdır. Bütçe münasenetıyla kasdettiğimiz aile, en küçük sosyal müessese olması ve bünyesinde asıl büyük cemiyeti teşkil eden

fertlerin bulunması bakımından taşıdığı mânâda hülâsa olunmak icabeder.

Fert, yani vatandaş, bir yıllık istikbalini, bütçenin ifade ettiği garantide arar. Fakat bu arayış demokrasilerde, aile müessesesinde başlar. Devlet bütçesinin sağlam esaslara dayanan gelirler yekûnu, kanunlara dayanan giderler yani vaitler yekûnuna tekabül edebiliyorsa, aile müessesesinin reisi bulunan baba veya ana, müstakbel bir yılından emin ve mütmain olarak yaşar. Aksi hal ise aile müessesesine haklı bir huzursuzluk ve Devlet müessesesine karşı kuşku bir itimatsızlık telkin eder.

Devlet, bir yıllık bütçesinde aile müessesesine teveccüh eden metalibatını yani vergi ve sair mükellefiyetlerini açıkça göstermek mecburiyetindedir. Müessese takatini tahrip etmiyecek seviyedeki Devlet hakkı insafî ölçülere dayanmak ve asgari gelirli aile tipi esas tutulmak kasdiyle tarholunmak ideal gayedir.

Devletin aile müessesesine karşı borç ve vazifeleri meyanında, onun geçim şartlarını mümkün olduğu nispette tahfif etmek, vatan sathında istihsal ve imal olunan emtia ve eşyadan her aileyi müstefit kılmak gibi, tahakkuku öteden beri zor konular da vardır. Ve bu konular, bütçelerde yer almak icabeden ehemmiyetli hususlardır.

1953 Bütçesi muvacesesinde Türk ailesi (veya onu terkip eden Türk vatandaşı) karşılıklı olarak saydığımız bu birkaç esastan hangilerinin bütçede tahakkuk mevkiine sokulmuş bulunduğunu, şöylece mütalâa ve kabul edilebilir.

A) 1. 1953 Bütçesi 2 123 051 960 liraya vâsl olmuştur.

Bütçe açığı şeklen 163 milyon lira ve fakat bütçe fazlalarının vasatı % 5 hesabıyla temin edeceği muhtemel 130 milyon düşülürse 33 milyon liradır. Bu farkı rakam fevkalâde genişleyen ve yüksek bir şümül kazanan Devlet ve Hükümetimiz için ehemmiyetsizdir.

2. Bütçe savunma, bayındırlık, maarif, sıhhat konularında muhtacı bulunduğumuz ehemmiyette tertip olunmuştur.

3. Bütçe omuzlarına yeni bir vergi yüklememektedir.

4. Bütçe Devlet gelir ve dolayısıyla itibarının, gittikçe yükseldiğini göstermektedir.

5. Bütçe içinde yaşadığımız dünya şartla-

rının istikrar ifade etmeyen tesirlerine rağmen, beni, yeni (zor ve külfetlere) hedef kılmıyan bir felsefe eseridir. Ve nihayet,

6. 1953 malî yılı Bütçesi, muvaffak bir bütçedir.

B) 1953 Bütçe tasarımızda memur:

Devlet müesseseleriyle Hükümet teşkilâtında ve yarı resmî sair teşkilâta halen vazife vermekte bulunan bilûmum memurlarımız, 1953 Bütçesinin taşımakta bulunduğu vuzuh ve samimiyetten çok şey anlamış bulunsalar gerektir. 1953 Bütçesi, aynen yukarda izah edildiği şekilde, memur kütlesine karşı yeni ve aleyhte hükümler ihtiva etmemek kaydiyle tanzim olunmuştur. Her gün memur kitlesi lehine daha hayirhah davranılması icabettiği hakkında çeşitli temenniler izhar eden müspet ve ileri anlayışlı Hükümet, esfle kaydetmek icabeder ki, bu yıl bütçesine, memur kitlesinin refahı zımında öteden beri beklenen yeni bir formülle gelmemiştir. Uzun aylardan beri tetkiki yapılmakta olan yeni Barem Kanununun henüz Yüksek Meclise sevk olunmayışı 1953 yılı Bütçesinin bu yönden zenginleşmesi inkânını önlemiştir.

Memur, 1953 Bütçesinde, bir yıllık garantisini bulmaktadır. Memur, mazbut, kanunşinas, dinamik, mahviyetkâr Hükümetinin, bir yıl müddetle taahhüt ettiği hizmetlerin tahakkuk, candan bir yardımcı olmanın şuurunu müdriktir.

Memur, organı bulunduğu Hükümetinin umran, refah ve millette saadete ermesinde, memleketin aklı eren sahibidir. Ve memur; çeşitli vesilelerle siyasi istismarlara hedef tutulmak istenen hâkimlerimiz de dâhil 1953 Bütçe tatbikatının yıllarca bakımsız kalmış memleketimiz için hayırlı olacağına inanan Hükümetten sadece geçim şartları vadisinde muvaffakiyetler bekliyen, dürüst, çalışkan münevver vatandaşdır.

C) Esnaf :

1953 Bütçe tasarımızda en az makes bulan topluluk, içtimai bünyemizin yüzde onuna yakın bir zümreyi ihata eden esnaf topluluğudur. Tasarımın Ticaret ve Ekonomi Vekâleti bölümünde ve bu Bakanlığın tedvire memur bulunduğu millî bankalar hususi bahsinde asırlardan beri küçük sermaye ile boğuşan ve yine asırlardan beri ancak kendi yağı ile kavruyan bu zümre ile alâkalı küçük bir bütçe tetviri ve yardımına tesadüf edemedim. Bütçe; umu-

mi mânası ile toptan bir Hükümet politikası mânası taşınması itibariyle bu mevzuda ihata eder mahiyette tertiplenmek kabiliyetidir. Gelecek yıl bütçelerinde yakın bir atide memleketi her yönden ihya edeceğine katiyen inandığımız Hükümetimizin bu vâdide yeni bir pilân gözetmesini rica ederim.

D) Tüccar :

Büyük sermaye plâse etmek suretiyle memleket dâhilinde iç ve dış pazarlarla münasebet tesis eyliyen Türk tüccarı «Anayasamızın âmir hükmü gereğince Türk vatandaşı olarak kabul ettiğimiz azınlıklara mensup, değerli gayrimüslim tüccarlarımız da dâhil» 1953 Bütçe tasarısının metni de, geçen yıllarda olduğu gibi bu yıl da kazancı aleyhine yeni bir hükme rastlamıştır.

Hükümet, hususi sermayenin daimi hamisi ve teşvikkârı anlayışını sadakatle muhafaza etmektedir. Tüccar vatandaş, hiçbir şekil ve suretle sayü gayretinin tabii semeresi mevkiinde bulunan kazancının, gayrimedeni ve hukuk dışı tedbir ve düşüncelerle elinden alınmıyacağında müttefiktir, müsterihtir. İkinci büyük harb yılları içinde, Saracoğlu Şükrü Bey Hükümeti tarafından tatbik mevkiine sokulan çirkin kanunun tüccar âlemimizde hâsıl ettiği derin rahne iktidarımızın iç ve dış piyasalarda birkaç seneden beri aldığı yerinde tedbirler sayesinde kapatılmış ve Türk tüccarı lâyük bulunduğu hareketli seviyeye ulaştırılmıştır.

Ayrıca tüccarlarımız, 1953 Bütçe tatbikatının memleket ticaret âlemine kazandırmak vâdinde bulunduğu geniş iş hacminden, milyonluk inşaat ve investisyonlardan dolayı da, memnurluk içindedirler.

E) Çiftçi : (ve köylü)

1953 bütçesi, memleketimiz nüfusunun yüzde seksenini ifade eden bu büyük kütle nef'ine, fevkalâde elverişli mânalar taşıyan taahhütlerle süslüdür. İki buçuk yıllık iktidarımızın, iş başına geldiği tarihten beri kendisine âdetâ hedefi asli olarak seçtiği Türk köylüsü ve Türk çiftçisi, bu yılki bütçede de bir yıl çevresinde kendisine verilmek icabeden imkânların âzamisine manzara itibariyle kavuşturulmuştur.

Türk köylüsü, asırlarca devam eden ve bilhassa son çeyrek yüz yıllık Hükümet politikalarıyla büsbütün fakir ve harabiye terkolan kâderrinin, artık birkaç yıldanberi değiştirilmekte

bulduğuna, candan inanmıştır Vatan sathına 40 küsur bin aded olarak yayılmış bulunan köy mevzuunun, yol olarak, su olarak, toprak, tohum, gübre, koşum, çift çubuk, ebe, ilâç, mektep ve kredi şeklinde ele alındığına bizzat şahittir

İktidar onun medeni ve hayati ihtiyaçlarını temin etmeyi kendisine bir namus borcu tanıdıktan başka, iktisadi problemlerini de ele almayı ihmal etmemiştir

Hükümetimizin çiftçi ve köylü politikasının ana hatları, hakikatte, henüz iktidara gelmediğimiz bir tarihte, 1947 ve 1949 yıllarında fiilen iddia ve ilân olunmuştur Yüzde yüz müspet netice vereceğine inanılan bu politikanın esas çizgilerini Hükümet Başkanımız muhterem Menderes'in 1947 yılı Bütçe tenkidlerinden ve bilhassa 1949 bütçesi tenkidlerinden ve bilhassa kısa parçalar almak suretiyle beraberince incelemizi rica edeceğim.

1947 de :

« Millî gelirin en geniş kaynağı ve temeli olan ziraata, bugüne kadar el atılmış değildir. Şimdiye kadar Devlet eliyle sulanabilen arazi yekûnu henüz büyük bir çiftlik cesametini aşmamıştır. Türk köylüsü tabiat karşısında aletsiz vasıtasız, kendi kaderini yaşamaktadır ».

Ve 1949 da :

« Devletin bütün külfetleri, Devlet iktisadi teşebbüs ve müdahalelerinin bütün neticeleri, memleketin temel istihsal kaynağını teşkil eden ziraate yüklenmekte olmasına rağmen ziraatimiz tamamen kendi haline terk edilmiş gibidir. Ziraat bütçemizin maaş ve ücretler de dâhil masraf yekûnu, bütçe umumi masraflarının yüzde üçüne bile varmamaktadır. Seksen senelik bir tarihe malik olan biricik zirai - kredi müessesemizin tediyeye edilmiş sermayesi halen 80 milyon lirayı bulmamıştır. Buna mukabil daha dün kurulmuş olan Sümerbank, Etibank, hattâ yalnız 3 - 4 şehrimizde iş yapan Emlâk Bankası, yüz milyonlarla liralık sermayelere sahiptirler. Derhal söyliyelim ki maksadımız bu bankalarımızı normal yollarda ölçülü olarak inkişaflarını tenkid etmek değildir. Bu münasebetle belirtmek istediğimiz hakikat şudur ki, dört milyara yaklaşan zirai istihsalâtımızı besliyen zirai kredi yekûnu 150-200 milyonu aşmamaktadır.

Su işlerinde memleket ölçüsünde ihtiyaçlar

göz önünde tutulacak olursa, daha ilk adımımızı dahi atmış sayılamayız. Ziraatin büyük yardımcı olan münakale sistemimizin ve yol durumumuzun hali de malûmdur. Ziraatte alet ve teknik en iptidai halini muhafaza ediyor. Geniş Anadolu ovalarında, hâlâ kağrı ve karasaban hâkimdir. Milyonlar ve milyarlarca çiftçi işletmelerimiz, hâlâ karasaban ve kağrının mahkûmudur. 25-30 sene evvel bu memlekete giren traktör, bugün hâlâ üç beş yüz adedini aşamamıştır. Teknik, alet, vasıta ve emek aynı kaldıkça, ziraatte fazla istihalden bahsetmek bir hayal olur.»

Bu sözler, 1953 Bütçesi münasebetiyle köy ve köylü politikamızın ne kadar önceden ve şurla çizilmiş bulunduğunu göstermesi bakımından hususi işaretle lâyük ehemmiyettedir.

1953 Bütçemiz, köylü zaviyesinden, üç sene beri devam edegelmekte bulunan esas hatları, bu yıl da, daha zengin şekliyle ihtiva etmektedir. Hükümetin bu vâdide kaydettiği başarı, hattâ Türk tarihinin seyrine müessir olacak hâcimedir.

Bu mevzu üzerinde çeşitli ve çok cepheli tahlillere girişmeyi, zevaitten addediyorum. Her şey inkâr edilse, Meclis kapısında Mebusiyle görüşmeyi bekliyen Türk köylüsünün, benzine gelen kan inkâr edilemez.

F) İşçi ve amele: Memleketimizin sanayii ve ağır sanayi haçını işçi ve teknisiyen topluluğunun ancak mevcut hacmine muadil bir iş yekûnu teşkil etmesi itibarıyla, memleketimizde Garpta görüldüğü şekilde çeşitli mânalarla mahmul bir işsizler zümresi mevcut bulunmaktadır. Memleketimizin hemen her köşesinde ve bhusus bütçemizde mevki alan, yeni büyük inşaat ve tesisler cümlesi, memleket işçisinin uzun yıllar devam edecek olan çalışma sahasını fiilen garanti altına almış ve çalışma ufukları açmıştır. Devlet fabrikalarında, eşhas fabrika ve atelyelerinde, esasen kalifiye manzara gösteren işçi her vakit yer alabilir durumdadır. Sanat okullarımızdan mezun olan mütehasşis elemanlar, keza tercihan iş bulabilmektedir.

Bütçe olarak Devlet, Bakanlık hüviyeti tanıdığı müessesesiyle, işçi zümresinin terfiğini, kendisine gaye edinmiştir. Millî bünyeye zarar verebilecek grev hakkı hariç (ki dünya durumu vuzuh kesbettiği anda demokratik bu hakkın da derhal verilmemesinde sebep kalmıyacaktır)

medeni milletlerce işçiye tanınan bilûmum hakları, Hükümetçe tanınmış, kanunlaştırılmıştır. Türk işçisi öteden beri zeki, çalışkan, kanaatkâr ve vatansever bir heyetin vefakâr üyesi olarak mütalâa olunur.

REİS — Vaktiniz bitmek üzeredir.

ZİYA TERMEN (Devamla) — Ben bu konuşmamı 16 dakika üzerinden hesap ettim. Zamanımın olduğunu zannediyorum efendim. Ben 13 sene saat ve dakika ile uğraştım.

REİS — Devam edin.

ZİYA TERMEN (Devamla) — Ameleye gelince; Türkiye'de amelelik umumiyetle topraksız köylü vatandaşların yılın muayyen birkaç ayında, yevmiye esasına müstenit hizmet görmesi olarak hülâsa olunabilir. Son yıllar zarfında memleket içtimai bünyesi içinde inşaat, yol, su, elektrik gibi ihtiyaçların eski yıllara nispetle pek fazla bir artış göstermesi esasen bu mevzu üzerinde bir topluluk manzarası göstermiyen bölgeyi birkaç bin fakir insan topluluğuna; tatmin edici yeni bir istikamet kazandırmıştır. Amele yevmiyelerinin halen beş lira gibi tatmin edici bir seviyeye vâsil olması ve bu miktarın inşaat ve istihsal aylarında daha da yukarılara fırlaması, memlekette bir işsizlik ve işçi ve amele fazlalığını değil bilâkis iş ve içtimai bir gelişme sürat ve kesretini ifade etmek icabeder.

Hükümetimizin takip etmekte bulunduğu politikası, bilâkis yakın bir gelecekte amele ve işçi buhranı gibi, yer yüzünde pek az devlete nasip olan ideal bir buhranın doğmasına sebep olabilecek mâna taşımaktadır.

1953 Bütçesi, işçi ve amele olarak, hayatını bu yolda kazanan çalışkan vatandaşlarımız için keza bir yıllık meslek garantisi teşkil eden milyonluk vaitlerle doludur.

G) Fikir ve sanat işçileri ve güzel sanatlar mensupları :

Fikir işçileri ve güzel sanatlar mensupları derken, birinci ifade muharrir, romancı, tiyatro yazarı, seyahat, kronik ve tarih ve coğrafya ile meşgul olan serbest vatandaşları ve ikinci ibare ile de: Resim, heykel, müzik, mimari ve heykeltıraş ve çeşitli dans ve opera sanatları ile uğraşan vatandaşları kastediyoruz.

Medeni Garp devletlerinin maarif yahut başvekâlet bütçelerinde, bu şekil sanatlarla uğraşan serbest vatandaşlara, umumi devlet bütçesinin

den küçümsenmeyecek miktarda ikramiye ve mü-kâfat tefrik olunmak âdet olmuştur. Memleke-timizde henüz bir akdemi tesis olunamaması iti-bariyle, bu şekil bâzı tahsisler bütçeye dâhil edilse dahi, haklı şekilde ve yerli yerinde sarfi imkânsız bulunacağı cihetle, bu bütçe noksanı-mızın, esaslı tedbirler alınıncaya kadar usul ha-line getirilmemesinde, bir bakıma göre de fayda mülâhaza etmekteyim.

Bir içtimai bünyenin belkemiğini teşkil eden, şuur ve istikametini çizmek kudret ve avantajına malik bulunan bu zümre mensuplarının haklı dert ve dileklerine Hükümetimizin yüksek anlayı-şıyla öncü olmasını dilemek hakkımızdır, kanaa-tindeyim.

H) Er ve zâbitan olmak üzere: Ordulu:

Yedi yüz yılı bulan uzun bir zamandan beri, Osmanlı, Cumhuriyet Devlet bütçelerimizin, en esaslı tahsisleri, şanlı ordumuza tevcih olun-muştur.

Ordumuzun 1953 Bütçesinden beklediği, ümi-din çok daha fevkinda olarak Büyük Meclisinize verilecektir. Türk mukadderatının bekçisi ordu-lu, yıllardan beri olduğu gibi 1953 te de Mec-lis ve Hükümetinden emin ve Meclis ve Hüküme-tinin dirayet ve hassasiyetinden müsterih, asil duygusuyla baş-başadır.

REİS — Oturuma on dakika ara veriyorum.

Kapanma saati : 18

ÜÇÜNCÜ OTURUM

Açılma saati : 18,12

REİS — Reisvekili Muzaffer Kurbanoğlu

KÂTIPLER : Furuza Tekil (İstanbul), Ali Ocak (Gaziantep)

REİS — Oturumu açıyorum, müzakereye devam ediyoruz.

Söz sırası Ahmet Hamdi Başar'ındır.

AHMET HAMDİ BAŞAR (İstanbul) — Çok muhterem arkadaşlar; sözün, sabahtan beri de-vam eden yorucu çalışmamızın sonunda bana gelmiş olmasından, ben de üzüntü duyuyorum. Hakikaten bu saatten sonra, uzun lâf dinlen-mez. Fakat ne yapayım ki bütçe konuşmaları-dır, demokratik hayata intibak etmeye çalışan memleketler için bütçe konuşmaları, bilhassa bütçe münasebetiyle milletvekillerinin yapa-cakları tetkik ve tenkidler kıymetli olduğu için, bendeniz de bütçe üzerinde maçizane mü-talâamı bildirirsem bir vazife ifa etmiş olaca-ğımıza inanarak başımızı biraz ağrıtmak cüretin-de bulunacağım.

Efendim, bütçemizin umumi vasfı üzerin-de duracak değilim. Yapıcı karakteri haiz bu-lunan ve bilhassa Hükümet ve Bütçe Komis-yonu ve burada söz söyleyen hatip arkadaşla-rım tarafından beyan edilmiş olan ve bu mem-leketin topluca kalkınmasını hedef tutan bir

faaliyeti içine alan bütçemizin iyi taraflarını tekrar belirtmek niyetinde değilim. Benim ni-yetim bütçemizin bence tenkide uğraması lâ-zımgelen taraflarını belirtmektir. Bununla yalnız tenkid yapan bir adam olmayacağını takdir buyurursunuz. Çünkü tenkidin de inşa kadar vazife olduğunu, inşa ile mükellef olan-ların tenkide mütehammil insanlar olması lâ-zımgeldiğini bütün haysiyetiyle, ehemmiyetiyle takdir ettiğimize şüphe yoktur.

Ben müsaadenizle evvelâ Bütçe Encümenini tenkid edeceğim. Mutlaka Hükümet mi tenkid edilir? Biraz da kendimiz, Bütçe Encümeni tenkid edilsin. Benim kanaatim; Bütçe Encü-meni bu bütçe raporunu vermemiştir. Bütçe Komisyonu nedense bütçe raporunu vermiyerek bunun yerine dünyanın iktisadi vaziyeti, fiyat hareketleri ve sair hakkında tenevvür etmemizi sağlayacak bir rapor vermiştir. Filhakika rap-orlarına bakarsak 4/3 ünü teşkil eden bu ma-lûmatın dışında bütçeye ait esaslı hiçbir ma-lûmata tesadüf etmek mümkün değildir. Bütçe Komisyonu raporunun iktisadi ve malî dünya-

nın bu cihetteki gidişi hususunda bizi aydınlatacak rakamlar ve malûmatı ihtiva etmesinin faydalı tarafları olabilir. Fakat ben görüyorum ki, Bütçe Komisyonu ve Hükümet raporlarında tercihan bir noktai nazarin müdafaası yapılmak istenilmektedir. O noktai nazar şu - Bizim memlekette bütün dünya memleketlerine nazaran eşya fiyatları fazla yükselmekte, hayat pahalılığı fazla olmamakta, döviz açığımız korulacak miktarı bulmamakta, dış ticaret açığımız gayet ehemmiyetsiz bir miktarda bulunmakta ve Devlet borçları çok müsait hadde olmakta ve binaenaleyh bütün iyi elemanların hepsi içimizde bulunmakta ve ortada kötü endişe verecek, üzerinde durulacak bizi ihtiyata sevkedecek bir taraf bulunmamaktadır. Bütün rakam ve mütalâaların ispata çalışmak istediği noktalar bunlardan ibarettir. Rakamların istediği gibi ele avuca sığar, kalıba konur şeyler olduğunu hayretle şimdi gördüm. Tetkik ettim ve anladım ki, bu rakamlar arzularımıza hizmet etmek için emirlerimize girmiştir. Meselâ; Sayın Maliye Bakanı dünkü konuşmalarında dediler ki, «Kore Harbinden sonra 1950 ve 1952 de bâzı memleketlerde % 50 den fazla, bâzı memleketlerde % 50 ye kadar eşya fiyatları yükselmiştir.» Not ettim, merak ettim, neşriyata baktım, resmî istatistiklere baktım, bizzat Bütçe Komisyonunun raporlarına baktım; hiçte Maliye Vekili arkadaşımızın bir memlekette % 50 hayat pahalılığı olmuştur diye vâki beyanını teyit edecek rakam bulamadım. Bilâkis inanılması lâzımgelen Bütçe Komisyonunun raporunda (toptan eşya fiyatları, Bütçe Komisyonunun raporu sayfa 310) diyor ki; «1952 yılının ikinci altı ayından itibaren fiyatlarda tenezzül başlamıştır. Rapora göre 1952 yılının ilk altı ayından itibaren dünya fiyatlarında bir düşüş vardır. Meselâ 1948 fiyatları 100 itibariyle Fransa'da 1951 Aralık ayında umumi fiyat endeksi 152 iken, 1952 Aralık ayında 140, İngiltere'de 151 iken 148, Belçika'da 123 iken 111 olmuştur. (Konjüktür) Mecmuasına baktım; orada 1951 Eylülü ile 1952 Eylülü arasında Türkiye'de umumi eşya endeksinde % 4 bir yükselme olduğu görülmektedir. Demek Bütçe Komisyonu raporuna nazaran 1951 Eylülü ile 1952 Eylülü arasında Fransa, İngiltere, Belçika ve Holânda'da, bütün bu memleketlerde eşya fiyatlarında bir düşüş olduğu halde Türkiye'de % 4 bir

yükselme olmaktadır. Bu realiteyi ifade edelim ve tesbit ederek vaziyetimizi buna bina edelim.

Arkadaşlar; bir memlekette bir seneden öbür seneye eşya fiyatlarında % 4 yükseliş ne demek?. Eğer bütün dünya fiyatlarında % 4 yükseliş olsaydı bu, endişe vermezdi. Fakat başka memleketlerde yükseliş olmayıp bilâkis düşüş olur da, sizin memleketinizdeki fiyatlarda yükseliş olursa, bunun her kesçe bilinen açık mânası bu memleketin parası düşüyor demektir, yani yüz lirası olan adam bir sene sonra dört lirasını kaybediyor demektir. Yüz lirasını bankaya tasarruf mevduatı olarak bırakan, sene sonunda, yüzde iki buçuk faiz alan adam, hakikatta parasının bir buçuk lirasını kaybediyor demektir. Hâdis budur.

Realiteyi bu şekilde tesbit ettikten sonra bütçemizi tetkika başlayalım. Görülüyor ki, hâdis dün Maliye Bakanının söylediği gibi, «başka memleketlerde fiyat artışı yüzde elliye kadar çıkmış, bizde hiç çıkmamış». Şeklinde değildir. Bu hakikati rakamlara, vesikalara istinaden, burada, millet kürsüsünde bunu ifade etmek borcumuzdur.

Raporun 324 neü sayfasındaki rakamlar, 1951 senesinin Eylül ayı ile 1952 senesi Eylül ayı arasında muhtelif memleketlerdeki toptan eşya fiyatlarını göstermektedir. Bu bir sene zarfında Belçika'da eşya fiyatlarında % 11, Kanada'da % 10, Danimarka'da % 9, Fransa'da % 6, Holânda'da % 5, İsviçre'de % 4, Amerika'da % 3, Finlândiya'da % 6 düşüş mevcuttur. Bizimle dış ticaret münasebetlerinde bulunan bu memleketlerde umumi eşya fiyatlarında bir düşüş olduğu anlaşılmaktadır.

Burada mühim bir nokta üzerinde duracağım: Bir memleketin parası, altın veya dolârla mübadele edilen diğer paraların kıymetine nazaran bir kıymet kazanır. Şimdi öyle görüyoruz ki, bir sene evvel hakikaten 280 kuruş bir dolârsa bir sene zarfında Amerika'da eşya fiyatı % 3 düşmüş bizde de % 4 fazlalaşmış ise % 7 bir kâr hâsıl oluyor demektir. Bunun mânası dolâra nazaan bizim paamızın bir sene zarfında % 7 nispetinde bir kıymet kaybettiğidir. Eğer biz bu düşüşleri nazara almadan dış ticaret münasebetlerine girirsek durum şöyle olur: Elimide iki kantar vardır. Bunun bir tanesi okka tartıyor, diğeri kilo. Ben mal sattığım zaman okka tartan kantarla, aldığımız zaman kilo

tartan kantar ile tartmaktayım. Paralar arasında böyle farklar hâsıl olunca, dış ticaret açığı, döviz açığı gayet tabii bir netice olur ve böyle memleketler mallarını dünya fiyatına satamazlar. İşte Türk mallarının dünya piyasalarına nazaran yüksek olmasının sebebi budur.

Şimdi bu durumu böylece tesbit ettikten sonra yine raporda tesbit edilmiş olan geçim endeksine gelelim :

Efendim hepimizce malûndur ki, umumi eşya fiyatı endeksi ile birbirinden farklıdır. Meselâ krom gibi, sattığımız mallar umumi fiyat endeksine girer, geçim endeksine ise bir ailenin ihtiyaç eşyası girer. Bu husus bilhassa iç münasebetlerde çok mühimdir. Mevcut rakamlara nazaran geçim endeksinde bir senede yüzde yediye yakın bir yükseliş vardır. 1951 de yüz lira ile geçinen bir adam, aynı malları 1952 de yedi lira fazlası ile alması lâzımgelir demektir. Konjonktür Mecmuasının yaptığı neşriyata göre 1951 Eylülü ile 1952 Eylülü arasında genel geçim, endeksinde yüzde altı civarında bir yükseliş mevcut olduğu görülmektedir. Şimdi üzerinde duracağımız noktaları tesbit edelim :

Birincisi; Türkiye'de toptan eşya fiyatları, dünya eşya fiyatlarının seyrini takip etmemekte, oralarda düşüş olduğu halde Türkiye'de yükselme olmaktadır.

Geçim endekslerine gelince : Hayat pahalılığı, bir seneden öbür seneye umumi geçim maddelerinde yüzde 7 ye yakın, gıda maddelerinde de yüzde ona yakın bir yükselme kaydetmiş bulunmaktadır.

Şimdi, bu rakamlardan sonra, gene tahkik edemediğim bir rakam üzerinde duracağım. Bu da dış ticaret bahsinde sayın Bakan dün konuşurken dediler ki; «Bizim ithalâtımızla ihracatımız yükseliyor. İhracatımızın yükseliş seyri, yani fazlaşma seyri, ithalâtımızın fazlaşma seyrinden daha yüksektir.» Bir yüzde verdiler. İyice dikkat etmedim, fakat ihracatımızın yükseliş seyri, % 50 gibi bir şey, ithalâtımızın ise daha az, yani % 40 filân...

RİFAT ÖZDEŞ (Kırşehir) — «İthalâtındaki yükseliş % 40, ihracatta % 47» dedi.

A. HAMDİ BAŞAR (İstanbul) — Peki öyle olsun.

İhracat 47, İthalât 40.

Halbuki, İstatistik Genel Müdürlüğü tara-

findan neşredilmiş olan 1951 - 1952 istatistiklerine göre; ithalâtımız 1951 senesinde bir milyar 125 milyon lira, ihracatımız mezkûr senede 879 milyon 400 bin lira.

1952 senesinde ithalâtımız bir milyon 556 bin 600 lira, ihracatımız bir milyar 100 milyon lira. Şimdi fazlalara bakacağız. İki sene arasında 1951 ile 1952 arasında ithalâtımız 431 milyon liralık bir fazlalık göstermektedir. İhracatımızda ise, 130 milyon liralık fazlalık vardır.

Bunları nispet ettiğimiz zaman ithalâtımızın 1952 senesinde 1951 senesine nazaran % 37,6 ya yükseldiğini görürüz. İhracatımızın ise 1951 senesine nazaran % 37,6 ya yükseldiğini görürüz. İhracatımızın ise 1951 senesine nazaran 1952 senesinde ancak % 14,9 nispetinde yükseldiğini görürüz.

Şimdi tahkik ve tetkik etmemiz lâzımgelen bir nokta da budur: Acaba hakiki ithalât ve ihracatımızın tezayüt nispetleri, Sayın Bakanın söylediği gibi ihracatın mı, yoksa ithalâtımızın mı lehinedir? Başınızı ağrıtmazsam, biraz sonra niçin bu mevzular üzerinde ısrarla durmak lâzımgelmediğini arzedeceğim. Bütçe Komisyonunun fevkalâde nâfi, iktisadi ve malî malûmatı ihtiva eden raporunda olup bâzı, benim kanaatime göre büyükçe olan; hataları tashih etmelerini rica edeceğim. Çünkü Bütçe komisyonları raporları bir vesika mahiyetini iktisap eder. Oradaki bir rakamı, bir malûmatı alır insan, me haz olarak kullanır. O rapora göre 311 nci sayfasında, dünyada ne kadar mal istihsal edildiğini gösteren listede şayanı hayret bir şey var. Dünyada üç ayda, 1951 senesi Ocak - Mart aylarında meselâ 343 milyon ton maden kömürü istihsal edilmiştir. Aynı müddet zarfında 578 milyon ton da bakır istihsal edilmiştir. Dünyada bakır istihsalinin kömür istihsalini geçtiği vârit olamaz. Alüminyum da öyle. Alüminyum istihsalı 416 milyon tondur.

BÜTÇES KOMİSYONU SÖZCÜSÜ HADİ HÜSMAN (İstanbul) — Tabii hataları olmuştur, düzelttik efendim.

AHMET HAMDİ BAŞAR (Devamla) — Affedersiniz o halde tabii hataları üzerinde durmayacağım. Sonra bakınız, Bütçe Komisyonumuz bakımından lüzumlu malûmat var raporda.

Sayfa 316 : Nevyork'ta kauçuk, Londra'da

kursun üzerine vâdeli teslim şartlarıyla 2 Ocak 1952 tarihinde satışlara mevzu olmaya başlamıştır.

13 seneden beri İngiltere Hükümetinin monopolü altında bulunan bu madde de bu suretle serbestiye kavuşmuştur.

Böyle daha bâzı nâfi malûmat vardır: Meselâ 312 nei sayfada: (Londra'da uzun vâdeli bir yün piyasası açılması da düşünülmektedir.)

Sonra yine aşağıdaki sayfalarda dünya işsizliğine ait istatistikler de vardır. Tabii bu her memlekette mevcuttur.

TARİK GÜRERK (İzmir) — Bizde de var mı?

AHMET HAMDİ BAŞAR (Devamla) — Hayır dünya işsizliğinin bizimle alâkası yoktur. Efendim, aşağıda filân fıkrada, uzun gitmiyeceğim, dünyadaki işsizlik hakkında istatistik var: Her memlekette ne kadar işsiz var, ne kadar azalmıştır, ne kadar çoğalmıştır; ama bize ait bir şey yok. Raporun bizimle alâkası yoktur. Raporu Bütçe Komisyonu Muhterem Heyetinizi dünya iktisadi ve malî vaziyeti hakkında tenvir etmek için yazmış. (Gülüşmeler). Bütçe Komisyonunun raporunu belki bilâhara tashihten sonra yazacak, (Gülüşmeler).

Enteresan bir nokta daha var. 15 sahifelik bir malûmat yazılmış. Hepsî güzel. 15 nei sahifede netice var:

«Yukarıki mâruzatımızda anlaşılacağı üzere gerek Avrupa'da, gerek Birleşik Amerika'da halen geniş bir iktisadi faaliyetin bâriz emarelerini görmek mümkündür.» denilmektedir.

Çıkan netice budur. Bütün bu malûmat veriliyor, sonra deniyor ki, «Avrupa ve Amerika'yı boş duruyor zannetmeyin, orada bâriz iktisadi faaliyet var» (Gülüşmeler). Netice olarak da istihsal edilen kısım bundan ibarettir.

Sonra memleketimizin durumuna geliyor, bir takım istatistikler vererek sınavi istihsalin arttığını bildiriyor. Toptan eşya fiyatları ve saire ve saire; tabii yine tabii hatalarının hepsini tashih edemediğim için bunlardan bahsetmiyorum.

Bunlardan sonra iki üç sayfa ile komisyon raporunu bitirmiş oluyor.

Arkadaşlar, ben Türkiye'de yapıcı karakterde bir bütçenin, yani bütçe ile elde ettiğimiz gelirlerin hepsini mümkün olduğu kadar istihsal sahasına yatırmak usulünün, bizim iktidarımızla be-

raber gelmiş olduğunu göstererek iftihar eden bir adamım. Yani ilk andan itibaren elimize bir kuruş para geçerse bu bir kuruş parayı ne binaya, ne saraya, ne parka ne şuna ne buna harcamıyarak yol işine, su işine, mektep işine ve bu gibi sair işlere harcamak lâzımgeldiğini herkesle beraber bendenizin de kabul ettiğim bir hakikattir. Bu itibarla bütçenin umumi karakteri üzerinde tenkidim ve tetkikim müspettir. Ama bizim bütçemizin ve bütçemizle beraber başladığımız gördüğümüz iktisadi kalkınma faaliyetinin bir inkişaf seyri vardır. Yani «1951 senesinde biz şu kadar iş yapıyoruz, 1952 de ondan fazla yapıyoruz, 1953 te daha fazla yapacağız, 1954 te bütçeyi üç milyara çıkaracağız» dediğimiz vakt, elimizde bulunan istinat ettiğimiz elementlerin hepsinin bize müsait gitmesi, uygun gitmesi lâzımgelir. Biz bu sene bütçe açığı vermemeye mecburuz. Mevut bütün emareler 1953 Bütçesinde bir ihtiyat payı ayırmayı âmir-dir. 1952 fiyat yükselişleri durmuş, dünya konjonktüründe bir gerileme başlamış, 1952 senesinin son altı ayından itibaren dünya fiyatlarında hem düşüş başlamış, hem de kendi memleketimizde bir dış ticaret ödeme sıkıntısı başgöstermiş olduğunu daima göz önüne almalıyız. Dış ticaret açığımızın, çok nikbin tahminler hilâfına kolaylıkla atlatılacak bir nesne olmadığını kabul edelim, kendi kendimizi kandırmaktan vazgeçelim, hakikatleri görelim. Bu hakikatlerin icabettirdiği bir bütçe yapalım. 163 milyon fazlalığı gözükken bu bütçenin denk bütçe vasfını haiz olması için açığın kapanmasını teklif ediyorum. Açığın kapanması yolu vardır, varidatı sisirerek değil. Vakaa varidat tahminlerinde Bütçe Komisyonu ihtiyatlı hareket etmiş, Gelir Vergisi, Kurumlar Vergisi gibi bâzi gelirlere yaptığı zam-lara mukabil diğer gelirlere tenzilât yapmıştır; fakat, Hükümetçe istenmemiş olmasına rağmen 40 milyon liralık fazla ödenek koymuş. Bütçe Komisyonu âdeta, bir açık artırma komisyonu haline gelmiş. Yapılmasın mı? Kim diyor yapılmasın diye? Elimizde imkânlar olursa bunların daha çoğunu yapacağız. Fakat arkadaşlar bu memlekette iş piyasa münasebetlerimiz, fiyat politikamız, vergi politikamız, malî bünyemizin beklediği, fakat maalesef bir türlü ulaşılmamasına imkân göremediğimiz reform hareketleri, Devlet bünyesinde ihtiyaç ve za-

ruret halinde olan reform hareketlerinin hiç biri bize ümit vermiyor. Biz, maalesef söyliyeceğim, aldığımız eski binanın eşyalarını değiştiriyoruz, bunların yerini değiştiriyoruz, eski bina olduğu gibi kalıyor. Bu kadar genişlemiş bir bütçenin hâlâ Hükümet Artırma ve Eksiltme Kanunuyla, Muhasebe Usulleri kanunlarıyla, şu bu kanunlarla, bütün bunlarla kendini idare ediyor. Bunların reformu, bütçemiz bile eski bütçedir. Maddeleri, fasılları ve şekli itibariyle aynı bütçeyi kullanıyoruz. Modern bir bütçe konseptiyonuna bir türlü ulaşamıyoruz. Yapıcı karakterde bir bütçede Devlet yatırımlarının bir sermaye hesabına intikali lâzımdır. 1952 ve 1953 bütçeyeri hep eski şekli ile gelmiştir. 1954 Bütçesi de öyle gelecektir. Yatırımlar için plâna bağlı 3 - 4 senelik ayrı bir bütçe hazırlanması lâzımdır. Yoksa şimdi olduğu gibi A/1, A/2 diye bir bütçe yapmak iptidai bir usuldür.

Dün Cezmi Türk arkadaşımızın gayet iyi temas ettiği gibi, yatırımla alâkadar olmıyan, bina tamiri gibi birçok rakamlar bile oraya giriyor. Nedir bu bütçelerin fasıllarının ve maddelerinin karışıklığı? Niçin usullerde ıslahat yapmıyoruz? Nedir bu Devlet işletmelerimizin hali? Döner sermayeli, dönmez sermayeli, iktisadi teşekküller? O onu, o onu bilmez. Neden bunların bünyesinde değişiklik yapmıyoruz? Bunlar için prensipler, organlar ortaya koymaya niçin çalışmıyoruz? Bu çalışmalara başlamakta çekinmemizin sebebi nedir? Bütün bu iyimser alâmetlerin hepsi % 100 tahakkuk ettiği takdirde dahi bu bütçe sistemi içinde memlekette taahhüt ettiğimiz vezaifi ifa edemeyeceğimize kaaniim.

Ben bütçede yatırımların az olduğuna bile kaaniim. Bunun çok daha fazla olması icabeder. Ama yatırım denen şeyde bir konseptiyon değişikliği yapmak lâzımdır. Yatırım yapmak; bütçeden bu kısma bir akıtma yapmak demektir. Bütçeden akırtıyoruz ama bunları bu hesaptan geri almıyoruz. Devlet yatırımları bir plâna bağlanır ve bir sermaye hesabına alınarak bundan faydalananlardan kısmen veya tamamen geri alınır şimdikinden çok daha fazla yatırım yapmamız mümkün olur. Bu bir ayrı mekanizma işi, bu bir ayrı bütçe telâkkisi meselesi!

Arkadaşlar, bunları tenkid ederken, demin

de söylediğim gibi, sayın Maliye Bakanı beni tekzip edecek malûmat versinler, veya versinler, bunun ehemmiyeti yoktur. Çünkü maksadımız aynı maksattır, aynı yolda yürümek istiyoruz; yolumuz birdir. En fena şey fazla iyimser olmaktır. Eski iktidarı bu fazla iyimserlik havası batırdı. Eski iktidar zamanında kimse bir işe fena diytmezdi. Çok rica ederim; bir işe fena diyen insanlar onun fena olduğunu ispat ettikleri zaman onun hüsnü niyetinden şüphe edilmemelidir. Biz yol göstermeliyiz, aklımızın erdiği kadar bunu yapmalıyız. Bütçemiz bütün imkânlarımızla hacmi genişlemiş bir bütçedir. Sonuna kadar gaza basmış, sonuna kadar işletiyoruz. Yalnız bütçe bakımından değil, zirai krediyi de yükselttik. Meeburuz buna. Bir milyarı geçti, onun karşılığında köylü malını istihsal edecek, değeriyle satacak, para kazanacak ve borcunu ödiyecek. Fakat eşya fiyatlarında düşüş olursa, pamuk müstahsılı malını satamazsa ne yapar, bunu nasıl öder?

Ticari kredinin de dayandığı esas, azçok zirai krediye bağlı köylü malını satacak, piyasadan kendi ihtiyacını temin edecek, piyasada bir genişlik olacak ve dolayısıyla tüccar malını satarak aldığı krediyi vaktinde ödiyecektir.

Toprak Ofiste 500 milyon liramız bağlıdır. Buğdayları satacağız, eğer dünya fiyatları düşmüşse bunda da zararımız olacaktır. Bütün bunların hepsi Devlet borçlarıdır. Bu sene bütçeye hiç olmazsa 50 - 60 milyon lira eski borçların itfası için para konulmalı idi, bunu bekledim. Bu borçların nasıl biriktiğini bilirsiniz. Devletin, bir kısım sermaye yatırımı borçları, bir kısım avans borçları ve bir kısım da bütçe açığı olan borçları vardır. Meselâ senelerden beri D. D. Y., D. Deniz Y. ve P. T. T. idrelerinin açıkları Devlet boreu diye bonoya raptedilmiştir. Bu idareler henüz kendi bünyelerinde kâr edecek duruma geçemediklerine, kâr etseler de o da Devlete intikal edeceğine göre, bu sene hiç olmazsa bunlar için de 40 - 50 milyon lira bütçeye konularak borçları itfa edilmeli idi. Demek ki; bütçemize sair girecek masraflar da vardır.

Demin bahsettiğim dış ticaret mevzuuna gelinece: Bu hususta iyimserler vardır. Ama ben bu hususta iyimser değilim arkadaşlar. Çünkü bu açığın bünyevi olduğuna kaaniim, ârzi değildir. Bunu bu saatten sonra bütçe dolay-

siyle izah etmek mümkün olmaz, başka bir zaman buyursunlar, münakaşa edelim.

Bu iş Zühtü Hilmi Velibese zamanında başlamıştır. Fenalığın başı onun zamanında başlamıştır. Bu işin başına aklı ermediği halde gelmiş olmasının zararını çekiyoruz. (Şahıs yok, sesleri) Ben şahsan kendisine hürmet ederim. Yalnız bunun kendi zamanında başladığına işaret ediyorum. Bu açık ârızı değil, bünyevidir. (İsim zikrettiniz sesleri) Şahıs yok efendim, benim bahsettiğim ilk iktidara geldiğimiz zaman iş başına gelmiş bir İktisat Vekiline aittir ve dış ticaret işinde aldığı tedbirlerin noksan olduğunu arz ediyorum. Tenkid hakkındır, siz de çıkın beni tenkid edin. Mevzuubahis olan şahıs değildir. Şahıs ile hiç alâkamin olmadığımı beni tanıyan arkadaşların bilirler.

Bu mevzuda söylenecek daha çok şeyler vardır. ama benim temennim şudur :

Bütün iyimserlik havası içinde tanzim edilen Maliye Bakanlığı raporu ve yine iyimserlik havası içinde hazırlanan Bütçe Komisyonu raporu ve burada Maliye Bakanının izahlarının hepsi, beni hissen tatmin etmekle beraber, aklıma hitap etmiyor.

Son söz olarak 1953 senesinde bütçede bir ihtiyat payını göz önüne almak ve bütçemizde dış ticaretimizde mevcut olan bünyevi açığı ortadan kaldırmak için esaslı tedbirler almak lâzım geldiğini belirtmek isterim.

Devletin idaresi ile mükellef, teşkilâtı ve masrafları ile uğraşan, halka hizmet eden ve milyonlarca yatırımlar yapan insanlar için de memleketin iktisadi bünyesinde büyük reform yapmaya mecbur olduğumuzu bildirir, hepimizi hürmetlerimle selâmlarım. (Alkışlar)

REİS — Needet İncekara.

NECDET İNCEKARA (İzmir) — Muhterem arkadaşlar, gecenin bu saatinde Yüksek Meclisin ve bendenizin yorgun bulunduğu bir anda ve yüksek Meclise bütçeyi vaktinde yetiştirmek titizliği ve isticali karşısında Hamdi Bey arkadaşımızdan sonra sıranın bendenize gelmiş bulunmasından dolayı hakikaten kendimi bahtsız sayıyorum.

Muhterem arkadaşlar, şahsi kanaatım odur ki 14 Mayısla beraber Türk milletinin yeni zamanlar içindeki parlak devri başlamış bulunmaktadır. Üç senelik D. P. iktidarı, memleketimizin maddi kalkınmasını temin yolunda mu-

vaffakiyetli adımlar atmış olduğu gibi mânevî cihazlanmada da büyük hazırlıkları ikmale çalışmakta, memleketin malî, idari, iktisadi ve içtimai reformlarını başarmaya namzet bulunmaktadır. Bugün bu hareketlerin yanında Devletimizin temel reformunu teşkil eden demokratik gelişmemiz ise sarsıntısız, en mükemmel şekline doğru ilerlemektedir. İşte 1953 Bütçesi mazi bakımından muvaffakiyetli, istikbal bakımından çok ümitli bir hava içinde önümüze gelmiş bulunmaktadır.

Bütçenin tetkikından nazarı dikkati çeken hususları sırasıyla arz edeyim.

Personel masrafları: Geçen seneye nazaran 44 milyon lira fazladır. Belki istismara müsait bir mevzudur, fakat biz bütçenin fasıllarını tetkik ederken görüyoruz ki umumi arzu personel giderlerinde tasarruf olduğu halde memleketin artan ihtiyaçları buna mâni olmaktadır.

Bilhassa bu artışın mühim bir kısmı Maarif Vekâletinde öğretmenleri terfi maksadiyle kadroların genişletilmesinden, diğer kısımları ise, Sağlık Sosyal, Bayındırlık, Adalet ve İçişleri bakanlıklarının artan hizmetleri karşılığıdır. Yeni kadrolar ilâvesi ve uzun seneler terfi edememiş olan memurların hakları olan terfiderini temin maksadiyle personel masraflarının artmasını tabîi karşılamak lâzımdır.

Muhterem arkadaşlarım; hazır devlet memurlarına temas etmişken bu husustaki temennilerimi de müsaadenizle arz edeyim.

Bugün Devlet dairelerinin merkezdeki kadro durumlarıyla taşralardaki durumları tam bir tezahtır. İhtiyaçlar bakımından bir tevazün yoktur. Merkezdeki kadrolar saturé olduğu halde taşra teşkilâtı büyük bir ihtiyaç içindedir. Taşrada müddeiumumiler gördük, aynı zamanda hem kâtiplik yapmakta hem de makamlarının hademeliğini görmektedirler. Bu hal bir tasarruf ve rasyonel çalışma değildir? Bilâkis çalışma sevkını kıran ve çalışmak isteyen için zaman kaybını tevhit eden bir haldir ki, yeni zihniyet değişikliği içinde süratle giderilmelidir. Dünkü zihniyet memleketi Ankara'dan ibaret saymış her sahada olduğu gibi idari teşkilâtlanmada da taşrayı ihmal etmiştir. Bugün yüzümüzü merkezden muhite çevirdiğimize göre Devlet teşkilâtının da o şekilde gelişmesini beklemek hakkımızdır. Bu hususa hükümetimizin nazarı dikkatini çekmeyi bir vazife bili-

rim. Bütçelerde bunun daha geniş akislerini görmek isteriz.

Muhterem arkadaşlar, hakikaten idarede henüz yeni bir adım atılmış değildir. Kabul etmek lâzımdır ki, buna zaman da olmamıştır. Bugün mühim bir mesele olarak Barem Kanunu önümüzde durmaktadır. Memurların tâyin ve nakillerinde iltimas önlenebilmiş değildir. Barem Kanuniyle en kısa zamanda liyakati, ehliyeti ve mesuliyet yüklenmeyi esas tutan bir sisteme ihtiyaç olduğu gibi en büyük içtimai hastalıklardan biri olan iltiması milletçe terketmemiz lâzımdır. Milletvekilleri kendi seçmenleri tarafından iltimasa zorlandıkları nispette onlar da Bakanları zorlamaktadır. Ve bu hal sâri bir şekilde devam ederek Hükümet mekanizmasını müteessir etmektedir.

Bugün her sahadaki birçok müracaatlarımıza rağmen vatandaşın idare cihazından olan şikâyetinin dinmemiş olması bize intikal eden köhne sistemin devam ettiğinin en bâriz bir delilidir.

Binaenaleyh idarenin tarafsızlığını arzu eden Hükümetimiz, memurların hizmete alınmaları ve terfileri hususlarını her türlü tesirden azade sırf liyakat ve ehliyete dayanan bir sistem içine aldığı takdirde kalifiye memur ve onun meydana koyacağı müstakar bir idare mekanizmasına kavuşmak bahtiyarlığına milletçe ermemiz mümkün olacaktır. Bugün dün olduğu gibi salâhiyetlerin merkezde toplanması Devlet idaresinin girift manzarası karşısında kırtasiyeciliği artırmış bulunmaktadır. İdareyi lâyük ellere tevdi eden bir sistem kurulduğu takdirde itimatsızlık neticesi olan merkeziyetçilik kalkabilecek, yüksek kademelerde toplanmış olan mesuliyetlerin derece derece alt kademelere sirayet ettirebilmesi neticesi kırtasiyecilik önlenecek bu yüzden olan azim şikâyetleri hiçe inecektir.

Demokrasiler tek şahıs rejimi olmadığı için ve bunun acılarını tarih boyunca çekmiş bir millet olarak mesuliyetlerini görüp sistemine süratle girmeliyiz.

Hulâsa, memuru elindeki diplomasına dahi bakmadan onu imtihanla hizmete alacak, onu işindeki liyakati nispetinde terfi ettirecek, onu âminin keyfine terketmeyecek, onu yalnız siyasi değil, idari tesirlerden uzak tutacak toplu bir personel teşkilâtı üzerinde durulması şayanı tavsiyedir. Başbakanlığa bağlı bir tek umum müdürlü-

ğün, bütün Devlet memurlarının alınması, terfileri ve teftişi ile vazifeli kılınması idarede siyasi ve idari istikrarı temin edecek bir sistem olabilir.

Yeni rejimin, yeni hayatın yeni bir idaresi olması zaruretine inanıyorum. İdari reformu münferit islahat hareketleriyle değil, toplu bir halde ele almak, yabancıların yardım ve tecrübelerinden faydalanarak ele almak suretiyle ancak ahenkli bir idare mekanizması mümkün olur kanaatindeyim.

Muhterem arkadaşlar; kırtasiye giderleri bakımından taşra daireleri çok zayıftır, bakımsızdır. Acıklı manzaraları huzurunuzda sermek istemiyorum. Çünkü gezen, dolaşan milletvekilleri olarak bunlara muttaliyiz. Filhakika memurun çehresi yeni zihniyete göre biraz değilmiş, güler yüzlü olmuştur. Dairelerin çehresi o karanlık halini muhafaza etmektedir. Tapuda, nüfusta askerlik şubelerinde maliye tahsil merkezlerinde uzun saatler üstüste bekleyen vatandaşlar itişip kakışmakta memurlar bu hercümerç içinde bunalmaktadırlar. Sobasız, penceresiz, sandalyasız, masasız, yazı makinasız karakollar, tapu dairelerimiz vardır. Bunların bir program altında ıslahına vatandaş haysiyeti ile kabili telif bir hale getirilmesine de gayret edilmelidir. Merkezdeki kırtasiye giderlerini biraz kısıp taşradakilerine tevzi etmek doğru olur, kanaatindeyim.

Millî Savunma hizmetleri : Her sene olduğu gibi bu sene de bu hizmetler için gücümüzün âzami nispetinde bir tahsisat ayrıldığı gözden kaçmamaktadır. Umumi gider bütçemizin aşağı yukarı üçte biri nispetindedir. Birçok noksanları bulunan ve kalkınma hamlesi içinde yürümek zaruretinde olan milletimiz için bu muazzam bir fedakârlıktır. Çünkü mevcut dostluklarımıza rağmen her şeyden evvel ve fazla, kendimize şanlı ordumuza güvenmemiz icabetmektedir. Müsterek emniyet sistemi içinde o, yalnız bizim değil dünya güvenliğinin bekçisidir. O halde yalnız bizden değil dünya güvenliğine dâhil memleketlerden ve bilhassa Amerika'dan lâyük olduğu yardımı görmelidir. Amerikan yardımına teşekkür ederken bunun bizim fedakârlığımız nispetinde olmadığını beyan etmek zaruretindeyim. Gerek ordumuzun ihtiyaçlarının karşılanması bakımından gerekse harb gücümüzü takviye edecek olan iktisadi cihazlanmamız bakımından yardımların daha ziyade artırılması zarureti vardır. Daha bir hafta evvel Amerikan Ayan Silâhlı Kuvvetler Ko-

misyonu Tâli Komitesi raporunda Türkiye'den stayişle, takdirle bahsetmekte idi. Ohalde müsterek gâye uğrunda kendisine bu kadar güvenilen bir millete karşı gösterilen bu anlayışın yalnız sözde kalmayıp fiiliyatta da kendisini göstermesini beklemek hakkımızdır.

Yatırımlar; bunun her yıl artışını şükranla kaydederim. Sarfedilen ve edilecek olan bu paralar hiç şüphesiz zirai ve sınaî cihazlanmayı, her türlü enerji üretimini, münakale şebekelerinin kurulmasını Sağlık, Maarif, Adalet binaları ve sair ihtiaçların karşılanmasını temin etmiş ve edecektir. Ancak; bünyesindeki bu intikal devri anlaşıldıktan sonra bu gibi yatırımların bir veya iki teşriî devre içine sığdırılacak kalkınma plânları içinde kanalize edilmesini tavsiyeye şayan bulurum. Bugün bir kalkınma plânı içinde hareket etmek mümkün olamamıştır. Çünkü böyle bir plânı D. P. İktidarı tevârüs etmediği gibi böyle plânlar bir hamlede hazırlanamaz. Binaenaleyh Hükümetimiz haklı olarak yatırımlar sahasındaki icraatını böyle bir plânın hazırlanmasına tehir edemezdi. Bugüne kadar tatbikat bir zarurettir. Küçük ve müteferrik iş plânlarıyla Hükümet büyük sayılacak hamleler başarmıştır. Ancak ileride bu muazzam başarıların muayyen noktalarda tıkanıklık yapmaması için şimdiden her istikametteki akışları muayyen bir plân içinde yataklarına alarak vatanın feyezân tehlikesine mâruz kalmadan beslenmesini temin etmek için muhakkak uzun vâdeli plânlara ihtiyaç vardır. İşte bu mülâhaza ile önümüzdeki teşriî devrede tatbika konmak üzere Hükümetimizin bir kalkınma plânı hazırlıklarına başlamasını kalben istemekteyim.

Hayat pahalılığı; memlekette geçen seneye nazaran bir fiyat yükselişi içinde bulunduğundan müstehlik olarak hissetmekteyiz. Ben bunun nispeti üzerinde durmıyacağım. Bunun birçok âmilleri yanında esaslı bir âmîl de memlekette ciddî fiyat kontrolü bulunmamasıdır. Keza birçok memleketlerde satış ve istihlâk kooperatifleri fiyat hareketlerini tanzim ederlerken bizim memleketimiz bu gibi teşkilâtta mahrumdur. İsrail'e yaptığımız seyahatte memleketin bu gibi kooperatif ağlarıyla örüldüğünü ve her tarafta bir fiyat istikrarı olduğunu müşahade

ettik. Bunu memleketimiz için candan temenni ederim.

Fiyat meselesine temas etmişken bir nebze de gayrimenkul kiralari üzerinde durayım.

Muhterem arkadaşlar; Meclisin son günlerdeki faaliyetleri içinde kiralari serbest bırakılması da mevzu bahis edilmiştir. Hattâ prensip kararına bağlanmıştır. Bu hal şimdiden kiracı vatandaşları ciddî surette endişeye düşürmektedir. Kiracıyı koruyucu hükümlerin mevzuatımızda yer almamış olması ve pek çok dar ve sabit geliri vatandaşların son senelerde gayrimensru sayılacak rayiçleri üzerinden kiralari ödüyebilecek durumda olmamaları bu endişenin mucip sebepleridir. Kanaatimce kiralari muayyen hadlerde dondurulması veyahut tahliyede kiracıya bâzı haklar tanınması gibi tedbirler yalnız geçmişte ve halen olduğu gibi fevkalâde zamanların icabatından olmayıp modern Devletin normal vazifeleri meyanına girmiş bulunmaktadır. Ve birçok Avrupa ve Amerika devletlerinde bugün bu hususu temin eder mevzuat mevcut bulunduğu iddia edilmektedir. Çoktan demode olmuş sistemin kabul ettiği hudutsuz mülkiyet hakkı prensibi yerini sosyal adaletin temini maksadiyle tahditli mülkiyet hakkı prensibine terkedilmiş bulunmaktadır. Bugün gerek narhlı sistemiyle gerek başka yollarla bu tahditler bizde de vardır. Binaenaleyh modern devlet anlayışı içerisinde Hükümetimizin de kiracılar lehine bâzı tedbirler düşünmesi ve Millî Korunma Kanununun 30 ncu maddesinin kaldırılması için Meclisçe kabul edilecek mehil içinde bu tedbirlerin kararlaştırılması ve kanuniyet kesbetmesine çalışılması endişe içinde çırpınan mesken ve ticarethanelerdeki kiracı vatandaşların en âcîl temennisidir.

Arkadaşlarımız temas ettikleri için bendeniz malî kısımlara ilişmiyeceğim.

Muhterem arkadaşlar, son zamanlarda cidden inkişafını memnunlukla gördüğümüz partilerarası münasebetlerin milletimizin arzu ettiği bir seviyeye ulaşmasında Hükümetimizin hüsnüniyeti aşikâr bir rol oynamıştır. Halk Partisinin yeni anlayış içinde bulunduğunu sayın parti başkanlarının konuşmalarında müşahade etmekle mesut bulunmaktayız. Milletimiz bunun feyizli neticelerine intizar etmektedir. Bu iyi hava içinde önümüze gelmiş olan bütçeyi diğer küçük partilerimizin de yardımları ile elbirliği ile çalışarak milletimize mükemmel bir eser olarak takdim

edebilirsek bizlere ne mutlu. Tanrı yardımcımız olsun arkadaşlarım.

REİS — Fahri Ağaoğlu.

ABDÜRRAHMAN FAHRİ AĞAOĞLU (Konya) — Muhtrem arkadaşlar, bütçemizin üç sene içinde gösterdiği büyük inkişaftan dolayı Hükümetimizi tebrikle söze başlamak istiyorum. Bu seyirle 1954 senesinin iki buçuk milyar lirayı bulacağını ve hattâ geçeceğini tahmin etmekte hata yoktur. Bu münasebetle memleketimizde senelerden beri bir ıstırap mevzuu, bir adaletsizlik mevzuu olan bir kaç noktaya temas etmek istiyorum.

Birincisi, asker ve sivil emeklilerle, dul ve yetimlerinin tâbi oldukları maaş ve bağlı oldukları Emekli Sandığı meselesidir.

Muhtrem arkadaşlar, hepiniz bilirsiniz ki, bizde emekliler için istikbal bakımından şimdiye kadar teminat yoktu. Temenni ederim ki bundan sonra teminat olsun. Paranın kıymeti düştükçe emekliler için yeni kanun yapılmış ve yeni emekliler bundan istifade etmiş, fakat daha eski zamanlarda emekliye ayrılmış olanlar ve onların dul ve yetimleri halen cidden acınacak vaziyette, perişan vaziyettedir. Bunların hepsini birleştirmek ve hepsini Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığına bağlamak yerinde olur ve zamanı da gelmiştir.

İkincisi: Muhtrem arkadaşlar, Devlet hizmetli kadrosunda yer alan ve hizmetlerinden asla vazgeçilemeyecek olan birtakım kimseler vardır ki bunlar da senelerden beri çok az ücretle çalıştırılmıştır. Hademei hayrat, hasta bakıcı, ceza evi gardiyanları, ücretli sıtma savaş memurlarını misal olarak arzediyorum. Daha da çoktur. Bunların hizmetlerinden vazgeçilemeyeceğini arzetmiştim. O halde onları da ya vazifelerinin şerefiyle mütenasip bir hale getirmek - hademei hayratta olduğu gibi - yahut hizmetlerinden bihakkın istifade edebilmek için bunların da maaşlı kadrolara alınmalarının lâzım olduğu kanaatindeyim.

Hayat pahalılığı karşısında 1947 senesinde baremde bir ayarlama yapılmıştı. Bu ayarlama da barem dışı olduklarından ihmal edilen radyo türk musikisi sanatkarlarının da ücretlerini lâ-yık oldukları seviyeye çıkarmak zamanıdır. Veyahut önümüzdeki bütçede düşünmek icabeder.

Muhtrem arkadaşlar, şimdi de bu sınıftan

daha mühim gördüğüm bir kısım vardır: Devlet Demiryollarının asıl hizmet yerlerinde çalışan ve bu idarenin büyük yüküne katlanan, gece gündüz, sıcak soğuk demeden birçok tehlikelere göğüs geren ve bu uğurda hayatlarını feda eden, fakat buna mukabil hizmetleri mensup oldukları bürolarca yani Devlet Demiryolları Umum Müdürlüğü ve İşletme müdürlüklerince istismar edilecek çok az ücret alan istasyon, katar, yol ve cer memurları ve işçileri ile fabrika ve atelyelerde çalışan işçiler vardır. İşletme müdürlüklerini ilga ederek ve İşletme Umum Müdürlüğünün binleri geçen kadrosunu yüzlere indirerek bunları da asgari refah seviyesine ulaştırmanın lâzım olduğunu bilhassa arzetmek isterim.

Muhtrem arkadaşlar; öteden beri bürokra-siden şikâyet eder dururuz. Fakat bunun için ne yapmak lâzımgelir, bunu nasıl önlemek icabeder, bunun üzerinde faydalı bir şekilde durulmadığını zannediyorum.

Bürokrasi ile mücadelede başta bütçe olmak üzere bütün mali işlerin, vergi şekillerinin rolü büyüktür. Ben burada kısaca Gelir Vergisi ile bütçeden bahsedeceğim:

Gelir Vergisi: Üç senelik tatbikat bize göstermiştir ki, bu vergide kırtasiyecilik geniş bir yer almıştır, bu, hepimizin malûmudur. Birçok tacirler haklı olarak yaptıkları şikâyetlerinde «Hükümet daireleri gibi bizi de kırtasiyeciliğe alıştırmak istiyorsunuz» diyorlar. Esasen ilk tahsil mecburiyeti ileri memleketlerde olduğu gibi sekiz seneye çıkarılmadan, vergi mükellefiyeti ve usulleri hakkında kâfi bilgi verilmeden ve 20 - 30 senelik bir hazırlık devresi de geçirilmeden istikbalin mükellef ve memurları olacak nesiller doğruluğun en kuvvetli müeyyidesi olan dinî ve ahlâki müeyyidelerle mücehhez olarak yetişmeden geniş ölçüde bu esasın kabulünde doğruluk, adalet ve selâmet beklemek yanlıştır. Bizzat Maliye Bakanımız çok haklı olarak şikâyet etmiştir. Kanun mahremiyeti muhafaza ettiği için açıkça söylememişlerdir. İstanbul'da, günde yüzlerce lira kazancı olan serbest meslek erbabı yıllık iki üç bin lira gibi gayet cüzi bir vergi vermekle yetinmişlerdir, isimlerini açıklyamamışlardır.

Nitekim intihap dairemizde birtakım mükelleflerin, «Biz usulüne uygun defter tutamıyoruz, defter tutacak adam bulamıyoruz, ne yapaca-

ğımızı bilmiyoruz, Maliyeye müracaat ediyoruz, kanuni mecburiyetlerine rağmen bize yazılı olarak cevap vermek istemiyorlar. Güçlkle bulduğumuz muhasiplerin hatalarından da biz mesul oluyoruz. Bazen de kasten yanlış bir iş yaparak bizi tehdit ediyorlar» gibi haklı şikâyetleri ile karşılaşılıyor. Gelir Vergisinde gerek gelir, gerekse gider kısımlarında götürü sisteme geniş ölçüde yer vererek beyan esasını ticari zaruretlere haddine indirmek, tedrici genişletmeye gitmek çok faydalı olacaktır. Hakikatta defter tutmak zaruretleri altında bulunmayan binlerce mükellef; defter tutmak için yaptıkları ve verdikleri Gelir Vergisinden birkaç misli fazla olan masrafları kadar ve hattâ daha fazlasını, götürü Gelir Vergisi olarak seve seve vermeye razıdırlar. Götürü vergilere tâbi olacakların beyan esasına tâbi tutulmaları şeklinde kendilerine bir muhtariyet tanımak icabeder.

Gelir Vergisi tadilinde bu hususların göz önünde tutulmasını temenni ediyorum.

Muhterem arkadaşlar, söz buraya gelmişken kıymetli arkadaşım Hidayet Aydın'ın mütalâasına birkaç sözle cevap vermek istiyorum. Onun mütalâasını mütâakıp kendileriyle konuştuğum Konya Milletvekili arkadaşların hepsi Hidayet Aydın'ın mütalâasına iştirak etmediklerini söylemişlerdir. Bu mütalâaya iştirak etmiyorum. Zirai gelirlere verginin teşmili birçok sebeplerden doğru değildir. Esasen Türkiye'de Devlet gelirleri, tüccarın geliri... bütün bunların membaının yüzde doksanı zirai gelirdir. Ne yapıp yapıp bu gelirin artırılmasına çalışalım. Üç senede iyi neticeler aldık. Gelir Vergisine tâbi tutmak şartıyla tüccarın altından kalkamadığı bir sistemle çiftiği karşılaştırmak onun gelirini batırması, yani millî gelirin en mühim dayanağını kurutmak demektir. Nitekim senelerden beri alınan Aşar Vergisi Türkiye ziraatinin inkişafına büyük darbe vurmuştur. Keza 10 - 12 sene evvel Millî Korunma Kanununun tatbik edildiği sırada zürraın mahsulünü bir kısmı vergi olarak alındığı ve bir kısmı da Hükümetçe az bedelle mübayaa edildiği zaman Türkiye'de ceza evleri köylülerle dolup taşmıştır. Bugün de aynı hatayı yapmak doğru olmaz. Hadım kazasının Aladağ Nahiyasının Bademli Köyü halkı bilvasıta vergi vermez değillerdir ve Türkiye'nin de en fakir köyü değildir. Türk köylüsü ne kadar fakir olsa misafirine şeker ik-

ram eder, sigara içenleri de vardır, giyim eşyası da alırlar. Bu itibarla en fakir köylümüz dahi müstehtektir ve bu vesile ile bilvasıta vergi vermektedir.

Yine bir arkadaşım söyledi. Amerika'da vergi mükellefleri umumi nüfusa nazaran yüzde beşmiş, bizde de % 15 değil, yüzde yüzdür. Bunu vermeye mecburdur. Asgari geçim indirimi yüksekmiş ki, zengin olmuşlar.

Bütçenin izahına geçiyorum, bürokrasi ile mücadele bakımından bütçe hakkındaki fikirlerimi izaha çalışacağım.

İngiltere'de bir bürokrasi derdi olmadığı söylenir, çünkü orada itimat esastır. İngiltere'de itimat nasıl temin olunmuştur?

Malûmdur ki, bütçe, Hükümete gelirlerin tahsilinde ve ihtiyaçların karşılanmasında mezu niyet itası demektir. Bütçe üzerinde fiilî tasarruf Hükümete aittir. Şayet Hükümetin istediği tahsisatta Bütçe Komisyonunca ve Meclisçe bir değişiklik yapılırsa bunun fiilî kıymeti çok azdır. Değişiklik Hükümetin kabul ettiği bir ihtiyaçtan doğmuş ise Hükümet bunu tatbik etmeye mecbur değildir. Çünkü biraz evvel arz ettim. Bütçe hukukunun icabı şudur ki, Hükümet mezundur, mecbur değildir. Sene sonunda bir münakale teklifi ile gelebilir. Yahut tahsisatın iptalini ister; yahut çok defa olduğu gibi Hesabı Katî Kanunu ile ve üç dört sene sonra senesi içinde sarfedilmiş olan tahsisat iptal edilir. Esasen Bütçe Komisyonunun ve Meclisin bütçe rakamları üzerinde yapmakta olduğu veya yapacağı değişiklik hiçbir zaman % 1 i geçmemektedir. O haldé ne yapmalıdır ki, Mecliste bütçe rakamları üzerinde değişiklik yapılmasını ve buna ihtiyaç da görülmesinin ve senesi içinde hâsıl olacak yeni ihtiyaçlar ve mücbir sebepler dışında münakaleye de lüzum kalmayın.

Muhterem arkadaşlar, bizde her şeyde olduğu gibi Fransa'dan alınmış olan ve her işte olduğu gibi faydası kadar zararı da bulunan bütçenin nasıl hazırlanacağını, nasıl olacağını ve nasıl müzakere edileceğini gösteren mevzuatımız arzettiğim gibi kolaylıkları temine müsait değildir.

Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzda bütçenin tanzimi ve müzakere usulü hakkında bir hüküm yoktur. Bütçelerimiz Muhasebe Umumiye Kanununa göre hazırlanır ve bu kanuna ve İçtüzük hükümlerine göre müzakere edilir. Muhase-

bei Umumiye Kanunu ile İktisadî hâkimiyetlerin de esaslı tadiller yaparak İngiltere sistemine doğru gitmek mümkündür. Ve bürokrasi ile mücadele için de şarttır. Neticede sarfiyat ve teşkilât kanunları da tedricen tasfiye edilebilir. Bütçe ve sarfiyat İngiltere'de olduğu gibi itimada istinat eder. Teşkilât da buna göre olur. Birçok teşkilât ve kadrolara lüzum kalmaz.

İtimat her yerde olduğu gibi bilhassa Hükümet dairelerinde ahlâk üzerinde çok müspet ve iyi bir tesir icra eder. Hükümetin ve Meclisin işi de azalacağından ve kolaylaşacağından teşrif ve icrai murakabe ve hâkimiyet daha iyi kurulmuş olur.

İngiltere'de bütçe Hükümete itimat mânasını tazammun eder. Meclis Hükümete itimat ediyorsa bütçenin hiçbir rakamında değişiklik yapmaz. Aksi takdirde Meclisin Hükümete itimat etmediği mânası çıkar. Ya Hükümet istifa eder, yahut Meclis feshedilir ve yeni intihap yapılır.

Ankara Hukuk Fakültesi Maliye Enstitüsünde yaptığım tetkikata göre, İngiltere'de Bütçe Komisyonu yoktur. Bütçe Avam Kamarasının Umumi Heyetinde görüşülür. Bütçe basittir ve tahminen 80 - 100 bölümden ibarettir. Mebusların bütçenin rakamları üzerinde tadilat teklifine hakları yoktur.

Muhterem arkadaşlar, arzettiğim sistemde, Meclisin Umumi Heyetinde, geniş ölçüde umumi müzakereler yapılır. Meclisin temayülü Hükümet için bir direktif yerine geçer. Halbuki, umumi müzakerelerin bir komisyonda geçmesi bu bakımdan hiçbir mâna ifade etmez. Umumi Heyette ise bir taraftan vaktin darlığından diğer taraftan mddelerle ve rakamlarla uğraşmaktan umumi müzakerelere kâfi derecede imkân kalmamaktadır.

Arzettiğim sistemde sarfiyat, bizde olduğu gibi, hususi kanunlara değil, memleketin hakiki ihtiyaçlarına göre Bütçe ile verilen mezuniyete istinat eder. Bütün muameleler basittir. İtimat esasır. Suiistimallerin de cezası çok ağırdır.

Teşrif murakabe için merkez masrafları ve her türlü merkez kadoları ile mülhakatın ve hiz-

met yerlerinin masraf ve kadrolarını memleketin ihtiyaçlarını ve bunları karşılayacak tesislerin halini ve merkezde ve mülhakatta yapılacak her türlü inşa, tamir ve mübayaa işlerini bilmek kâfidir. Bütçe ne kadar basit olursa lüzumlu malûmat o kadar kolay alınır. Bütçenin tahlili ve mukayesesi daha kolay ve daha salim bir şekilde yapılır. Halbuki, bugünkü şekli yüzünden bütçelerimizde bir tahlil yapmak çok güçtür. Meselâ bugün bütçelerde maaş ve ücretlerin ve bunların teferruatının ve yollukların çeşitlerine göre tutarı ve birbirine nispeti nedir? Her vekâlette veya Umum Müdürlükte merkez ve vilâyetlere düşen maaş miktarları ne kadardır, hangi dairelerde kaç lira kira verilmektedir, resmî daireleri imkân nispetinde bir araya toplayarak, kiralık binaları boşaltmak suretiyle kira bedelleri, yakacak, tenvirat ve sair gibi masraflardan kaç lira tasarruf edilebilir? Bunların ve diğer giderlerin bütün bütçelerde bu şekilde hesabı sonunda pek çok tasarruf yerleri bulunduğu tahakkuk eder. Ancak bu gibi tahliller basit bütçelerde kolaylıkla yapılabilir ve her kes bunu görür ve anlar. Bizimki gibi bütçelerde ise toplu bir tetkik ve tahlil güçtür. Anlatmak daha güçtür. Meselâ vekâletlerle umum müdürlüklerde merkez ve illere düşen maaş ve emsali giderleri nispeti 1/80 den 1/2 ye kadar değişmektedir. Meselâ Maarif Vekâletinde 1/80 birdir. Bütçemizin çok teferruatlı olmasından dolayı bu nispetleri kolayca karşılaştırmak ve bundan hakiki ihtiyaçları tayin için istifade etmek ve mâna çıkarmak fiilen mümkün olamamaktadır.

Muhterem arkadaşlar, sözlerimin sonuna geliyorum. Bütçeyi basitleştirmekle birçok büyük memleket dâvalarının halli yolunda en mühim ve birinci şart olan adımı atmış bulunuyoruz.

Son olarak, 1951, 1952 bütçelerindeki tenkid ve temennilerimi tekrar ettiğimi de söylemek ister ve yeni bütçemizin milletimiz için hayırlı olmasını dilerim. (Alkışlar).

REİS — Yarın saat 10 da toplanılmak üzere Birleşimi kapıyorum.

Kapanma saati : 19,25

5. — SORULAR VE CEVAPLAR

A — YAZILI SORU

1. — Trabzon Mebusu Cahid Zamangil'in, altın terhini mukabilinde elde edilmiş kredilerden 31 . XII . 1952 tarihine kadar ödenmesi gereken miktarın vâdesinde ödenmiş olup olmadığına dair sorusuna Maliye Vekili Hasan Polatkan'ın yazılı cevabı (6/941)

17 . I . 1953

Başkanlığa

Aşağıdaki sorunun Maliye Bakanlığınca yazılı olarak cevaplandırılmasına delâletlerini saygılarımla rica ederim.

Trabzon
Cahid Zamangil

Altın terhini mukabilinde elde edilmiş kredilerden olup 31 . XII . 1952 tarihine kadar ödenmesi gereken 55 milyon dolâr ile son 20 318 000 dolârlık kredinin ilk taksiti olarak yine aynı tarihte ödenmesi gerekli 6,8 milyon dolârın vâdesinde ödenmiş olup olmadığı (ödenmiş ise kendi kaynaklarımızdan veya her hangi bir yardımdan mı?); ödenmemiş ise hangi muameleyle tâbi tutulduğu.

T. C.

Maliye Bakanlığı
Hazine Genel Müdürlüğü
Muamelât

Sayı : 52180 - 1/5983

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine
Kanunlar Müdürlüğü ifadesiyle gelen 20 . I .

16 . II . 1953

1953 tarih ve 4668 - 10331 sayılı tezkereleri karşılığıdır :

Altın terhini mukabilinde elde edilmiş kredilerden 31 Aralık 1952 tarihine kadar ödenmesi gereken miktarın vâdesinde ödenmiş olup olmadığı hakkında Trabzon Mebusu Cahid Zamangil tarafından verilen soru önergesi üzerine, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasından alınan malûmata müsteniden, hazırlanan cevap ilişik olarak sunulmuştur.

Saygılarımla arz ederim.

Maliye Vekili
H. Polatkan

Altın terhini mukabilinde elde edilmiş kredilerden olup 31 . XII . 1952 tarihine kadar ödenmesi gereken 54 750 000 dolârın 39 250 000 dolârlık kısmının vâdeleri temdit ettirilmiş bakiye 15 500 000 dolârlık kısmı ödenmiştir.

İşbu tediyeenin 3,5 milyon dolârı bankanın kendi menabûinden, 12 milyon dolârı da temin edilen kredilerle karşılanmıştır.

Avrupa Tediye Birliğinden temin edilen 20 318 000 dolârlık krediye gelince :

Bu meblâğın 16 961 000 dolârlık kısmı tediye Birliğindeki Aralık ayı excédent'ımızla tediye edilmiştir.